

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE’DE DİRENÇLİ VE İDEAL KENTLEŞMEYE ENGEL
OLAN SORUNLU SÜREÇLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mahmut Esat ÇAKMAK

İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı

AĞUSTOS 2024

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE’DE DİRENÇLİ VE İDEAL KENTLEŞMEYE ENGEL
OLAN SORUNLU SÜREÇLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mahmut Esat ÇAKMAK

İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Esra DOBRUCALI

AĞUSTOS 2024

Mahmut Esat ÇAKMAK tarafından hazırlanan “TÜRKİYE’DE DİRENÇLİ VE İDEAL KENTLEŞMEYE ENGEL OLAN SORUNLU SÜREÇLER” adlı tez çalışması 08.08.2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi

Jüri Başkanı : **Doç. Dr. Hakan ÖZTÜRK**
Sakarya Üniversitesi

Jüri Üyesi : **Dr. Öğr. Üyesi Esra DOBRUCALI (Danışman)**
Sakarya Üniversitesi

Jüri Üyesi : **Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir ÖZDEN**
Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğine ve Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesine uygun olarak hazırlamış olduğum “TÜRKİYE’DE DİRENÇLİ VE İDEAL KENTLEŞMEYE ENGEL OLAN SORUNLU SÜREÇLER” başlıklı tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın tüm aşamalarında yukarıda belirtilen yönetmelik ve yönergeye uygun davrandığımı, tezin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı, tezde kullandığım eserleri usulüne göre kaynak olarak gösterdiğimi, bu tezi başka bir bilim kuruluna akademik amaç ve unvan almak amacıyla vermediğimi ve 20.04.2016 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 9/2 ve 22/2 maddeleri gereğince Sakarya Üniversitesi’nin abonesi olduğu intihal yazılım programı kullanılarak Enstitü tarafından belirlenmiş ölçütlere uygun rapor alındığını, etik kurul onay belgesi aldığımı, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun ortaya çıkması halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

(08/08/2024)

Mahmut Esat ÇAKMAK

Eşime ve çocuklarıma...

TEŞEKKÜR

Hayatım boyunca, benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, bugünlere gelmemi sağlayan, hayatımın her anında koşulsuz yanımda olan ve sevgilerini benden esirgemeyen değerli anneme, değerli babama ve değerli eşime minnettarım.

Yüksek lisans tezi sürecinde değerli bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım, her konuda bana destek olan, araştırmanın planlanmasından yazılmasına kadar tüm aşamalarında beni yönlendiren saygıdeğer danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Esra DOBRUCALI'ya teşekkürlerimi sunarım.

Anket çalışmasında destek olan Sakarya Büyükşehir Belediyesi'ndeki çalışma arkadaşlarıma, Sakarya İlçe Belediyelerindeki çalışanlara, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı çalışanlarına, yapı denetim kuruluşlarına, üniversite ve özel sektör çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım.

Mahmut Esat ÇAKMAK

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	v
TEŞEKKÜR	ix
İÇİNDEKİLER	xi
KISALTMALAR	xiii
SİMGELER	xv
TABLO LİSTESİ	xvii
ŞEKİL LİSTESİ	xix
ÖZET	xxi
SUMMARY	xxiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Literatür Taraması	2
1.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	6
2. KENT VE KENTLEŞME KAVRAMLARI	7
2.1. Kent Planlama ve Plan Süreçleri	9
2.2. Güncel Mevzuat Hükümlerine Göre Kent Planlama Süreçleri	9
2.2.1. Mekânsal Strateji Planı	11
2.2.2. Çevre Düzeni Planı	11
2.2.3. Uygulama Planları	12
2.2.4. Parselasyon Planları	12
3. TÜRKİYE’DE KENTLEŞMENİN TARİHİ SÜRECİ.....	15
3.1. Türkiye’de Çarpık/Plansız Kentleşme	16
3.2. Türkiye’de Çarpık/Plansız Kentleşme Sonrası Yasal Düzenlemeler	16
4. TÜRKİYE’DE İMAR MEVZUATININ GELİŞME SÜRECİ.....	19
4.1. Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi’nde Yürürlüğe Giren İmar Afları	20
4.2. 1948-2024 Yılları Arası Yürürlüğe Giren İmar Afları ve İmar Affı Niteliğindeki Yasal Düzenlemeler	22
4.2.1. 22.06.1948 tarihli 5218 sayılı Kanun	22
4.2.2. 28.06.1948 tarihli 5228 sayılı Kanun	22
4.2.3. 06.06.1949 tarihli 5431 sayılı Kanun	22
4.2.4. 24.07.1953 tarihli 6188 sayılı Kanun	22
4.2.5. 21.07.1959 tarihli 7367 sayılı Kanun	23
4.2.6. 20.07.1966 tarihli 775 sayılı Kanun	23
4.2.7. 06.05.1976 tarihli 1990 sayılı Kanun	23
4.2.8. 18.03.1983 tarihli 2805 sayılı Kanun	23
4.2.9. 24.02.1984 tarihli 2981 sayılı Kanun	24
4.2.10. 22.05.1986 tarihli 3290 sayılı Kanun	24
4.2.11. 18.05.1987 tarihli 3366 sayılı Kanun	24
4.2.12. 02.03.1988 tarihli 3414 sayılı Kanun	24
4.2.13. 29.06.2001 tarihli 4706 sayılı Kanun	25
4.2.14. 29.03.2003 tarihli 4833 sayılı Kanun	25
4.2.15. 24.12.2003 tarihli 5027 sayılı Kanun	25
4.2.16. 29.06.2005 tarihli 5377 sayılı Kanun	25

4.2.17. 03.07.2005 tarihli 5398 sayılı Kanun	26
4.2.18. 26.07.2008 tarihli 5784 sayılı Kanun	26
4.2.19. 16.05.2012 tarihli 6306 sayılı Kanun	26
4.2.20. 27.03.2015 tarihli 6639 sayılı Kanun	27
4.2.21. 28.04.2018 tarihli 7139 sayılı Kanun	27
4.2.22. 11.05.2018 tarihli 7143 sayılı Kanun	27
4.2.23. 01.07.2022 tarihli 7417 sayılı Kanun	27
4.3. İmar Afları Sonrası Türkiye	29
5. KENTSEL DÖNÜŞÜM KAVRAMI	31
5.1. Kentsel Dönüşümün Tarihsel Süreci	31
5.2. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Kavramı.....	32
6. METODOLOJİ	35
7. ANKET ÇALIŞMASI	37
7.1. Anketin Oluşturulması.....	37
7.2. Anketin Uygulanması.....	39
8. İSTATİSTİKSEL ANALİZLER	43
8.1. Cronbach Alfa Analizi ve Sonuçları.....	43
8.2. Frekans Analizi ve Sonuçları.....	44
8.3. Göreceli Önem İndeksi Analizi ve Sonuçları.....	55
8.4. One-Way Anova Testi Analizi ve Sonuçları.....	60
9. SONUÇ VE ÖNERİLER	91
KAYNAKLAR.....	93
ÖZGEÇMİŞ	97

KISALTMALAR

ÇDP	: Çevre Düzeni Planı
ÇŞİDB	: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
MSP	: Mekansal Strateji Planı
NİP	: Nazım İmar Planı
RG	: Resmi Gazete
SD	: Sanayi Devrimi
TD	: Tarım Devrimi
UİP	: Uygulama İmar Planı

SİMGELER

N_c	: Anketteki değişken sayısı
N_r	: Toplam anket sayısı
Q	: En yüksek önem düzeyi
RII	: Göreceli önem indeksi
X	: Frekans analiz sonucu
α	: Cronbach alfa katsayısı
σ²_i	: Her bir değişkenin varyansı
σ²_T	: Toplam değişken puanlarının varyansı

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 7.1. Türkiye’de, dirençli ve ideal kentleşmeye engel olan sorunlu süreçlere Ait Kritik Değişkenler	37
Tablo 8.1. Cronbach alfa analizi.	43
Tablo 8.2. Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için frekans analizi.	45
Tablo 8.3. Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için göreceli önem indeksi analizi.....	48
Tablo 8.4. Dirençli ve ideal kentleşmeye engel olan sorunlu süreçlere ait kritik değişkenlerin önem sıralaması	50
Tablo 8.5. Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için one-way anova analizi (Eğitim alınan bölüme göre)	53
Tablo 8.6. Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için one-way anova analizi (Eğitim durumuna göre).....	58
Tablo 8.7. Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için one-way anova analizi (Çalışılan kurum/kuruluşa göre)	63
Tablo 8.8. Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için one-way anova analizi (Ünvan/göreve göre)	68
Tablo 8.9. Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için one-way anova analizi (Çalışma süresine göre).....	73
Tablo 8.10. Eğitim Alınan Bölüm için Homojenlik Testi.	78
Tablo 8.11. Eğitim Alınan Bölüm için Post Hoc Testi sonuçları.....	79
Tablo 8.12. Eğitim Durumu için Homojenlik Testi	82
Tablo 8.13. Eğitim Durumu için Post Hoc Testi sonuçları	83

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1. Parselasyon planı ve sonrasında oluşmuş yapılaşma örneği-Adapazarı....	14
Şekil 4.1. 1948 ve sonrası imar afları listesi	28
Şekil 4.2. Türkiye nüfusunun yıllara göre dağılımı.	29
Şekil 4.3. Türkiye’de son 25 yılda yaşanmış deprem listesi.....	30
Şekil 5.1. Türkiye’de kentlerdeki nüfus dağılımı listesi	33
Şekil 6.1. Çalışma Metodolojisi.....	35
Şekil 7.1. Eğitim alınan bölüm dağılımı..	40
Şekil 7.2. Eğitim durumu dağılımı.....	40
Şekil 7.3. Çalışma süresi dağılımı.....	41
Şekil 7.4. Çalışılan kurum/kuruluş dağılımı.	41
Şekil 7.5. Unvan/görev dağılımı	42

TÜRKİYE’DE DİRENÇLİ VE İDEAL KENTLEŞMEYE ENGEL OLAN SORUNLU SÜREÇLER

ÖZET

Günümüzde ülkemizin en temel sorunlarından biri plansız/çarpık şekilde oluşmuş, dirençsiz kentlerdir. Bunun yanında yeni oluşturulacak yerleşim alanlarının da geçirdiği sorunlu süreçler nedeniyle çarpıklaşması ve dirençsiz hale gelmesi bir diğer büyük sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tezin amacı; Türkiye’de dirençli ve ideal kentleşmeye engel olan sorunlu süreçleri belirlemektir. Bu sorunlu süreçler hem var olan hem de yakın geçmişte yeni oluşturulan ya da gelecekte oluşturulması planlanan yerleşim yerlerinin çarpıklaşmasına ve dirençsiz hale gelmesine sebep olmaktadır.

Bu çalışmanın ilk bölümünde tüm bu sorunlu süreçlerle ilgili literatür taraması yapılmış, incelenen çalışmalar ile ilgili bilgi verilmiştir. Çalışmanın ikinci kısmında kent ve kentleşme süreçleri ele alınmıştır. Türkiye’deki planlama süreçleri ve mevzuatı ile ilgili bilgi verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde Türkiye’nin sorunlu kentleşme süreçleri ile ilgili bilgi verilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise 1948 yılından itibaren imar affı ya da imar affı niteliğindeki yasal düzenlemeler ele alınmış ve kentleşmedeki olumsuz etkileri ortaya koyulmuştur. Beşinci bölümde kentsel dönüşüm kavramı değerlendirilmiş ve Türkiye’de kentsel dönüşüme giden süreç irdelenmiştir.

Çalışmanın altıncı bölümünde tezin metodolojisi hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın yedinci ve sekizinci bölümünde ise dirençli ve ideal kentleşmeyi engelleyen sorunlu süreçlerin belirlenmesi amacı ile literatür taraması yapılmış ve literatürden ideal kentleşmeye engel olan en önemli 22 adet değişken belirlenmiştir. Sonrasında literatüre dayalı olarak belirlenen bu 22 kritik değişkenin yer aldığı bir anket hazırlanmıştır. Ankete kent ve kentleşme konusunda uzman kişilerin katılımı sağlanmıştır. Toplamda 288 adet uzmana gönderilen ankete 160 uzman katılmış ve veri seti oluşturulmuştur. Veri seti; Cronbach alfa (α), Frekans, Faz Göreceli Önem İndeksi (RII) ve One-Way Anova istatistiksel analizleri uygulanarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın sekizinci bölümünde anket çalışması sonrasında yapılan istatistiksel analizler ile Türkiye’de ideal ve dirençli kentleşmeye engel olan süreçlerin; yapılaşma, kentleşme konusunda denetimlerin etkin ve zamanında yapılamaması, imar affı/barışı gibi yasal düzenlemeler yapılması, göç hareketlerinin planlanmaması/kontrol edilememesi, mekânsal planlarda yapılan yoğun değişiklikler, mevcut yapılaşmaya, mülkiyete uygun planların yapılması, imar mevzuatının dağınık ve karmaşık olması ve kentsel dönüşüm projelerinin yapılmaması olduğu ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın dokuzuncu bölümünde, yapılan anket çalışmasının ortaya koyduğu; Türkiye’deki dirençli ve ideal kentleşmeye engel olan sorunlu süreçler detaylı olarak ele alınmış ve mevcut bir kentin dirençli ve ideal olması ya da yeni bir kentin dirençli ve ideal olarak oluşması için çözüm önerileri sunulmuştur.

Bu çalışma, bir şehrin ideal şekilde büyümesi veya yeni bir şehrin ideal şekilde oluşması için şu önlemlerin alınması gerektiğini önermektedir:

- Gecekondulaşmayı ve imar mevzuatına aykırı yapılaşmayı önlemek için denetimler etkin olarak yapılmalıdır.
- İmar affı gibi yasal düzenlemeler yapılmamalıdır.
- Planlama kriterlerine uygun uzun vadeli planlar yapılmalı ve bu planlara uyulmalıdır.
- İmar planlarından sonra parselasyon planları yapılmalı ve uygulanmalıdır.
- Zorunlu durumlar dışında plan değişiklikleri yapılmamalıdır.
- Sanayi alanları, şehirde yaratacakları yeni ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak planlanmalıdır.
- Göç hareketleri kontrol altına alınmalıdır.
- Dirençsiz kentlerde kentsel dönüşüm projelerine öncelik verilmelidir.

PROBLEMATIC PROCESSES HINDERING RESILIENT AND IDEAL URBANIZATION IN TURKIYE

SUMMARY

After the agricultural and industrial revolutions, cities around the world began to grow, and urbanization started to increase. Mechanization in agriculture led to higher unemployment in rural areas, while the development of industry created a demand for workers in cities. This situation resulted in mass migrations from rural to urban areas. Developed countries generally navigated this process by relocating their industries to developing nations or by planning and implementing urbanization strategies. However, developing countries like Turkiye have been negatively impacted by industrialization and the consequent migrations in the context of urbanization.

While the squatting that began on the peripheries of industrial areas gradually led to the formation of disorganized/unplanned cities, central administrations carried out rehabilitation efforts through legal regulations to resolve property issues and stop the construction of squatter settlements in these areas. However, over time, these efforts turned into amnesties for squatter settlements. Each amnesty regulation became more comprehensive than the previous one. The process, which began with informal settlements and continued with zoning amnesties and violations of zoning laws, led to the emergence of irregular and unplanned cities. The subsequent introduction of zoning plans that aligned with property ownership transformed the process into the creation of planned but problematic cities. In cities where plans were made according to planning criteria, frequent plan changes deviated from their original purposes, resulting in problematic urban environments once again. In addition, the failure to implement post-zoning subdivision plans in accordance with the legislation has further increased urbanization problems.

Due to informal settlements and construction violating zoning laws, many buildings in Turkish cities lack engineering services. The alignment of planning with property ownership, deviations from planning purposes due to changes in zoning plans, the inability to implement parceling plans, and issues in urban transportation routes have not only lowered living standards but also made cities vulnerable to disasters. Particularly after major earthquakes, the loss of life and property in these vulnerable cities underscored the necessity of urban transformation. While urban transformation should primarily be aimed at revitalizing obsolete and dilapidated urban areas, in Turkiye, it has become a necessity as a natural consequence of all these problematic processes.

In other words, due to the legal regulations that started with the fight against squatting in 1948 and later turned into amnesties for squatter settlements, illegal constructions that violated zoning regulations in planned cities increased with the expectation of further amnesties. As both squatter settlements and illegal buildings that violated zoning regulations increased, cities grew in a manner that was unresilient to disasters and disorganized/unplanned. Following the major earthquakes in Turkiye, interventions to these chronic urban problems began in the 2000s with urban

transformation projects. Due to the problematic urbanization processes in Türkiye, urban transformation emerged as an inevitable result for the country. This study demonstrates that urban transformation has become a necessity due to the existence of unresilient cities; it emphasizes that the main focus should be on preventing the formation of unresilient cities and achieving ideal urbanization, thereby eliminating the necessity for such transformation.

One of the most fundamental problems in our country today is unplanned/irregularly developed, unresilient cities. In addition, the irregularity and lack of resilience of newly developed residential areas due to problematic processes is another major issue. The purpose of this thesis is to identify the problematic processes that hinder resilient and ideal urbanization in Türkiye. These problematic processes cause both existing and recently or future planned settlements to become irregular and unresilient.

In the first part of this study, a literature review was conducted on all these problematic processes, and information was provided about the reviewed studies. The second part of the study discusses the processes of urbanization and city development. Information about the planning processes and regulations in Türkiye is provided. The third part of the study provides information about Türkiye's problematic urbanization processes. In the fourth part, legal regulations such as zoning amnesties or regulations equivalent to zoning amnesties since 1948 are discussed, and their negative effects on urbanization are presented. The fifth part evaluates the concept of urban transformation and examines the process leading to urban transformation in Türkiye.

In the sixth section of the study, information about the methodology of the thesis is provided. In the seventh and eighth parts of the study, a literature review was conducted to identify the problematic processes that hinder resilient and ideal urbanization, and 22 critical variables that obstruct ideal urbanization were identified from the literature. Subsequently, a survey was prepared based on these 22 critical variables identified from the literature. The survey was conducted with experts in urbanization and city planning. A total of 160 experts participated in the survey, which was sent to 288 experts, and a dataset was created. The dataset was evaluated using Cronbach's alpha (α), descriptive statistical analyses, frequency analysis, Relative Importance Index (RII) analysis, and One-Way Anova statistical analyses.

In the eighth part of the study, statistical analyses conducted after the survey revealed that the processes hindering ideal and resilient urbanization in Türkiye include the inability to conduct effective and timely inspections related to urbanization, the enactment of legal regulations such as zoning amnesties/reconciliations, the lack of planning/control of migration movements, extensive changes in spatial plans, planning according to existing structures and ownership, the scattered and complex nature of zoning regulations, and the absence of urban transformation projects.

In the ninth part of the study, the problematic processes that hinder resilient and ideal urbanization in Türkiye, as revealed by the survey, are discussed in detail, and solutions are proposed to make an existing city resilient and ideal or to develop a new city resiliently and ideally.

This study suggests that the following measures should be taken for a city to grow ideally or for a new city to develop ideally:

- Inspections should be conducted effectively to prevent squatter settlements and construction that violates zoning regulations.
- Legal regulations such as zoning amnesties should not be enacted.

- Long-term plans that adhere to planning criteria should be made and followed.
- Parceling plans should be created and implemented after zoning plans.
- Changes to plans should not be made except in mandatory cases.
- Industrial areas should be planned considering the new needs they will create in the city.
- Migration movements should be controlled.
- Urban transformation projects should be prioritized in unresilient cities

1. GİRİŞ

Kent, kavram olarak birçok şekilde tanımlanmıştır. Kent kısaca tarım dışı faaliyetlerin çok daha fazla yapıldığı, insanların ekonomik, kültürel, sosyal faaliyetlerini gerçekleştirdikleri, toplum olarak yaşanan, çalışılan, kırsal alanlara göre daha fazla olanağın insanlara sunulduğu yerleşim birimleridir. Kentler çekirdek aile yapısının daha yoğun yaşadığı ve konut olarak yoğun çok bağımsız bölümlü yapıların bulunduğu kalabalık merkezlerdir (Kayan, 2012, s. 2).

Kentleşme ise, temel olarak kentlerin ve kentli nüfusunun artması olarak tanımlanabilir. Bir yerleşim biriminin kentleşmesi temelde nüfusunun, buna bağlı olarak yapılaşmasının ve aynı zamanda da ekonomik, kültürel, sosyal olanaklarının artmasıyla gerçekleşir (Kayan, 2012, s. 2).

Kentlerin gelişimini iki ana süreç sağlamıştır. Bunların birincisi tarım devrimi ikincisi ise sanayi devrimidir. Tarım devrimi insanların yerleşik hayata geçerek küçük yerleşim birimleri kurmasına sebep olmuştur. Sanayi devrimi ise makineleşen üretimde işçi sınıfının doğmasına ve kırsaldan kentlere göçe sebep olmuştur. Bu göç hareketleri ile kentleşme hızlanmıştır (Kayan, 2012, s. 2).

Sanayi devrimi sonrası hızla gerçekleşen kentleşme ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde sorunları da beraberinde getirmiştir. Türkiye’de kentleşme 1950 yılından sonra sanayinin gelişimi ile hız kazanmıştır. Tarımdaki makineleşme sebebiyle tarım işçilerinin işsiz kalması, sanayideki makineleşme ile kentlerdeki işçi ihtiyacı, yeni iş ve yaşam arayışları gibi sebeplerle 1950 yılından sonra Türkiye’de kentlere yoğun göçler başlamıştır. Kentlere gelen bu nüfus zamanla kent çeperlerine yerleşmiş ve buradaki kamusal arazilere “gecekondu” adı verilen yapıları inşa etmiştir. Zamanla ailelerini de yanına alan bu işçi sınıfı gecekondu mahallelerinin oluşmasına ve hızla büyümesine yol açmıştır (Tekeli, 2009).

Gecekondulaşmanın artması ile Türkiye’de uzun yıllar sürececek gecekondu ile mücadele süreci başlamıştır. Hızla artan ve büyük çarpık/plansız yerleşim birimleri haline gelen bu alanlar için merkezi yönetimler 1948 yılından itibaren yasal

düzenlemeler yapmıştır. Gecekondulaşmayı önlemek için yapılan bu düzenlemeler, gecekondu nüfusunun çokluğu ve oy potansiyeli açısından siyasi bir güce ulaşmış olması sebebiyle kısmi ve genel imar aflarına dönüşmüş bu da zamanla bu çarpık/plansız kentleşmeyi kronik bir sorun haline getirmiştir (Keleş İ. , 2023).

Yıllar içerisinde çıkarılan imar afları, “*nasılsa af gelir*” algısı oluşturduğundan, gecekondu sayısının artışı durdurulamamıştır. Bu durum aynı zamanda imar mevzuatına aykırı kaçak yapılaşmanın da artmasına neden olmuş ve uygulama imar planı yapılmış yerleşim birimlerinde planın arazide tatbikini güçleştirmiştir. Diğer taraftan bu kaçak yapılaşma alanlarında mülkiyete uygun planlama anlayışı ile kentler planlama ilkelerine aykırı olarak planlanmış ve kentsel dönüşüme mecbur bırakılmıştır (Keleş İ. , 2023).

Türkiye’de kentleri kentsel dönüşüme mecbur bırakan sorunlu süreçler aynı zamanda kenti afetlere dirençsiz hale getirmiştir. Mühendislik hizmeti almamış gecekondu fazlalığı yine mühendislik hizmetlerinden yoksun kaçak yapılaşmalar, ekonomik ömrünü tamamlamış yapılar kentlerin afet direncini azaltmakta ve afetler meydana geldiğinde büyük ölçüde can ve mal kayıplarına sebep olmaktadır. 1999 Gölçük ve Düzce Depremlerinin sebep olduğu büyük kayıplar, Türkiye’de kentsel dönüşüm kavramını daha çok gündeme getirmiştir. 11 kenti etkileyen 2023 Kahramanmaraş Pazarcık ve Elbistan depremlerinin sonuçları da kentsel dönüşümün Türkiye için olmazsa olmaz olduğunu ortaya koymuştur (Karabel, 2014).

1.1. Literatür Taraması

Bu bölümde Türkiye kentlerini kentsel dönüşüme mecbur bırakan sorunlu süreçlerin ele alındığı akademik çalışmalar, ön bilgi vermek amacı ile kısaca özetlenecektir.

- 2003 yılında Torlak tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de gecekondulaşmanın tarihi süreci ele alınmıştır. Gecekondulaşma süreciyle birlikte yürürlüğe giren imar aflarına ve bu afların uygulanmasını sağlayan ıslah imar planlarına değinilen çalışmada bu süreçlere eleştirisel bir yaklaşım geliştirilmiştir (Torlak, 2003).
- 2004 yılında TMMOB Kentleşme ve Yerel Yönetimler Çalışma Grubu tarafından hazırlanan raporda, kaçak yapılaşma konusu Cumhuriyet döneminin başından itibaren ele alınmıştır. Gecekondu yapılarıyla başlayan süreç çalışmanın yapıldığı 2004 tarihine kadar incelenmiştir. Sonuç olarak kaçak yapılaşmanın temelinde, kentlere yoğun göçlerle başlayan konut ihtiyacı ve kaçak yapılaşarak oluşan kentler için süreç

içerisinde yürürlüğe koyulan imar afları, denetim mekanizmasının eksiklikleri ve rant arayışları olduğu çalışmada vurgulanmıştır. Çalışma kaçak yapılaşmanın önüne geçilmesi için çözüm önerileri sunarak tamamlanmıştır (TMMOB, Kentleşme ve Yerel Yönetimler Çalışma Grubu, 2004).

- 2005 yılında Işık tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’deki kentleşme modelleri incelenmiş ve genel olarak 3 model üzerinde durulmuştur. Bunların sanayi temelli kentleşme, turizm temelli kentleşme ve terör sebepli kentleşme olduğu belirtilmiştir. Çalışmada bahsedilen terör sebepli kentleşme ile bu konuya dikkat çekilerek bu modeli diğer iki modelden ayıran özelliklere vurgu yapılmıştır (Işık, 2005).

- 2008 yılında Meşhur tarafından yapılan çalışmada, kent imar planlarının yapılma sürecinde disiplinler arası kopukluğa vurgu yapılarak plan sürecinin sonunda devreye giren ve planın arazide uygulanmasını sağlayan parselasyon planı hazırlanma aşamasının eksik ve yanlış yönlerine değinilmektedir. Çalışma bu sürecin tek başına harita mühendisleri tarafından yürütülmesinin yanlışlığına Konya Kenti örneği üzerinden vurgu yapmıştır. Çalışma, sürecin yasal mevzuatın da sadece uygun imar parseli üretmeye odaklanılmasına destek verdiğini de belirterek bu konuya eleştiri getirmektedir. Bu bulgularla üretilen çözümlerle çalışma tamamlanmıştır (Meşhur, 2008).

- 2008 yılında Genç tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de kentsel dönüşüm çalışmaları kamusal açıdan değerlendirilmiştir. Öncelikle kentsel dönüşüm hakkında bilgi verilen çalışmada Türkiye’de kentsel dönüşüm ihtiyacını ortaya çıkaran sebepler de aktarılarak projelerin uygulama süreçlerine eleştiriler getirilmiştir. Son olarak konu ile ilgili öneriler yapılarak çalışma tamamlanmıştır (Genç, 2008).

- 2009 yılında Susmaz ve Ekinci tarafından yapılan çalışmada, sağlıklı kentleşme konusu üzerinde durulmuştur. Sağlıksız kentleşmeye sebep olan süreçlere değinilen çalışmada yerel yönetimlerin rolü üzerinden çözüm önerileri üretilmiştir. Çözümlerin kısa vadeli değil orta ve uzun vadeli olması ve gelecekte kentin sorunlarının da çözümü olması gerektiğine dikkat çekilmiştir (Susmaz & Ekinci, 2009).

- 2017 yılında Memişoğulları tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de imar planlarının yapım aşamalarına değinilmiş, imar planı değişikliklerinin plan bütününe olan olumsuz etkileri ortaya koyulmuştur. Bu değişikliklerin birçoğunun yargıya taşındığı, yargıda iş yükü oluşturduğu aktarılmıştır. Konu ile ilgili literatür ve yargı kararları bu çalışma kapsamında incelenmiş ve imar planı değişikliklerinin anayasa ve

yasalara aykırı olduğu sonucuna varılmıştır (Memişoğulları, 2017).

- 2018 yılında Tercan tarafından yapılan çalışmada, 1948 yılından çalışmanın yapıldığı 2018 yılına kadar Türkiye’de yürürlüğe girmiş imar aflarıyla ilgili yasal düzenlemeler kronolojik sıraya göre incelenmiş ve düzenlemenin detayları ile ilgili kısa bilgiler verilmiştir. Çalışma sonunda bu tür düzenlemelerin olumsuz yönleri ve sonuçları ortaya koyulmuştur (Tercan, 2018).

- 2018 yılında Erbaş tarafından yapılan çalışmada, 2018 imar barışı düzenlemesi ele alınmış ve düzenlemenin eksik ve yanlış yönlerine değinilmiştir. Çalışmada imar barışı sürecinin kentlerin bugününe de yarımına da tehdit niteliği taşıdığı üzerinde durularak farkındalık oluşturulmuştur (Erbaş, 2018).

- 2019 yılında Karabulut tarafından yapılan çalışmada, kentsel dönüşüm kavramı hukuki ve sosyal açıdan ele alınmıştır. Çalışmada kent ve kentleşme kavramları üzerinde durularak Türkiye’de kentleşme tarihi de aktarılmıştır. Çalışmanın devamında Elazığ Kenti’nde belirlenen alanda mülkiyet sahiplerinin memnuniyeti ve müteahhit karları da göz önünde bulundurularak uygulanabilir bir kentsel dönüşüm projesi ortaya koyulmuştur. Son olarak kentsel dönüşüm projelerinin başarısı konusunda öneriler sunularak çalışma tamamlanmıştır (Karabulut, 2019).

- 2019 yılında Kasparoğlu ve Suri tarafından yapılan çalışmada, 2018 yılında yürürlüğe giren “İmar Barışı” düzenlemesi üzerinde durulmuş düzenlemenin detayları, eksikleri, yasal boşlukları ve nasıl uygulandığı hakkında bilgi verilmiştir. Çalışma, imar barışı düzenlemesinin olumlu olumsuz sonuçlarını da ortaya koyarak tüm bu bulgular ışığında ideal kentleşmenin nasıl olması gerektiğine yasal, ekonomik ve sosyal açıdan öneriler sunmuştur (Kasparoğlu & Suri, 2019).

- 2021 yılında Bulubay tarafından yapılan çalışmada, İstanbul’daki tarihi yarımada (Fatih İlçesi) özelinde, kentsel koruma bağlamında planlamanın önemine değinilmiş ve 2018 yılında yürürlüğe giren “İmar Barışı” yasasının sorunlu sonuçları ortaya koyularak bir farkındalık oluşturulmuştur (Bulubay, 2021).

- 2021 yılında Usta tarafından yapılan çalışmada, imar planları ile kentsel rant arasındaki ilişki Şanlıurfa kenti örneğinde incelenmiştir. Çalışmada 11 soruluk anket kentsel rant ile ilişkili 2 farklı gruba uygulanmıştır. Çıkan sonuçların değerlendirilmesi ve analizi sonucu çözüm önerileri belirlenmiştir (Usta, 2021). Bu çalışma sonucunda Şanlıurfa özelinde plansız, düzensiz, izinsiz ve kaçak yapılaşmanın ve ranta dayalı kentleşmenin düzenli ve planlı kentleşmeden daha çok olduğunu sonucu elde edilmiştir.

- 2021 yılında İnceyol tarafından yapılan çalışmada, uygulama imar planı değişikliklerinin kamu yararı ya da zorunlu durumlar sebebiyle yapılıp yapılmadığı bazı belediyelerin yapmış olduğu uygulama imar planı değişiklikleri üzerinden ele alınmıştır. Örnek olarak incelenen değişikliklerin verdiği sonucun daha çok özel mülkiyet sahiplerinin taleplerinin karşılanması ve plan değişiklik ölçütlerine uyumun denetlenmemiş olması çıktığı çalışma sonucundan anlaşılmaktadır (İnceyol, 2021).
- 2022 yılında Çay ve Kandemir tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de imar mevzuatının gelişim süreci ele alınmış ve günümüze kadar olan imar mevzuatları ve değişikliklerine değinilmiştir. Mevzuatta özellikle 3194 Sayılı İmar Kanunu’nun 18. Maddesi’ne konu olan parselasyon planlarının hazırlanmasında kamusal kullanım alanları için kesilen düzenleme ortaklık payı konusundaki işleyişe eleştiri getirilmiş ve uygulamanın eş oranlı kesinti ilkesiyle değil eş değerlik ilkesiyle yapılması bu çalışma sonunda önerilmiştir (Çay & Kandemir, 2022).
- 2023 yılında Köse ve ark. Tarafından yapılan çalışmada, İstanbul’un karşı karşıya olduğu deprem riski ele alınmış ve İstanbul’da başlatılan kentsel dönüşüm projelerinde karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların projeleri gerçekleştirme noktasında sebep olduğu zaman kayıplarına dikkat çekilmiştir. Çalışma kentsel dönüşüm projelerinin kenti afetlere karşı dirençli hale getirebilmenin en önemli unsurları olduğunu ortaya koymuştur (Köse ve ark. 2023).
- 2023 yılında Çakır tarafından yapılan çalışmada, kentsel dönüşüm kavramının tarihte ortaya çıktığı dönemden günümüze geçirdiği değişim ele alınmış, günümüzde gerçekleştirilmeye çalışılan ve bu çalışmada çağın sorunlarına göre değişime uğraması gerektiği düşünülen kentsel dönüşüm projelerinin eksik ve sorunlu yönlerine değinilmiştir. Çalışmada, 21. Yüzyıl dünyasında kentsel dönüşümün neden yapılması gerektiğinin anlaşılması ve gelecekte ortaya çıkacak kentlerin yeni sorunlarına çözüm niteliği taşıması için geçmişte uygulanan ve odak noktası fiziksel değişim olan kentsel dönüşüm projelerinden farklı olarak 21. Yüzyıl ve sonrasındaki yeni yaklaşımları temel alması gerektiği vurgulanmıştır (Çakır, 2023).
- 2023 yılında Kalkan tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de 1923-2023 yılları arasındaki afet politikaları, imar afları ve imar mevzuatının gelişimi bütün olarak ele alınmış ve bu çalışmaların afete dirençli kent oluşumuna etkisi ortaya koyulmuştur. Afet riski ve afet sonrası için çözüm önerileri ile çalışma tamamlanmıştır (Kalkan, 2023).
- 2023 yılında Esen tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de doğal afetlere karşı

dirençli kentler oluşturabilmenin mümkün olduğunu dünyadaki örnekler incelenerek ortaya koyulmuştur. Doğal afetlerin öncesinde yapılması gerekenlerin daha çok üzerinde durulan bu çalışmada dirençli kent oluşumunu sağlayacak sağlam yapıların ortaya nasıl çıkarılabileceği hem kamu yönetimi açısından hem de dini ve ahlaki açıdan değerlendirilmiştir (Esen, 2023).

- 2023 yılında Küçükdağ tarafından yapılan çalışmada, göçlerin kentleşme üzerindeki olumsuz etkilerinden özellikle çevreye verdiği zararlar üzerinde durulmuştur. Türkiye’deki göç hareketlerinin tarihi sürecine de değinilen çalışma, göç kaynaklı kent sorunlarına çözüm önerileri ile tamamlanmıştır (Küçükdağ, 2023).
- 2023 yılında Keleş tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de gecekondulaşma ile başlayan ve imar afları ile devam eden sorunlu kentleşme süreci ele alınarak bu süreçlerin imar planlarına etkisi üzerinde durulmuştur (Keleş, 2023).

1.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Bu tezin amacı; Türkiye’de dirençli ve ideal kentleşmeye engel olan sorunlu süreçleri belirlemektir.

Bu tez kapsamında literatür taramasıyla dirençli ve ideal kentleşmeye engel olan sorunlu süreçler için kritik değişkenler belirlenmiş ve anket çalışması hazırlanmıştır.

Oluşturulan anket 2 ana bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde uzman kişilere mesleği, eğitim durumu, çalıştığı kurum/kuruluş, unvanı ve kaç yıldır çalıştığı soruları yöneltilmiştir. İkinci kısımda ise literatüre dayalı 22 adet değişkenle ilgili katılımcıların görüşleri alınmıştır.

Anket, 288 adet kentleşme konusunda kamuda ya da özel sektörde çalışan uzmana gönderilmiş ve 160 adet geri dönüş alınmıştır. Anket çalışması ile elde edilen veriler Cronbach Alfa, Frekans, Göreceli Önem İndeksi ve One- Way Anova Testi istatistiksel analizleri ile değerlendirilmiştir. Sonuç olarak Önem derecesine göre belirlenen kritik değişkenler değerlendirilmiş ve öneriler sunulmuştur.

Literatürde dirençli ve ideal kentleşme konusunda sorunlu süreçleri bütün olarak ele alan bir çalışmaya yazar tarafından rastlanamamıştır. Bu çalışma dirençli ve ideal kentleşmeye engel olan tüm sorunlu süreçlerin belirlenmesinde ve bu süreçleri önem sırasının oluşturulmasında literatüre katkı sağlamaktadır.

2. KENT VE KENTLEŞME KAVRAMLARI

Kentler, insanların bir arada sosyal, ekonomik ve kültürel faaliyetlerini gerçekleştirdikleri ve medeniyetlerin şekillendiği, kalabalık nüfusların, yaşam, çalışma, barınma, sosyalleşme ve kültürel birikimlerinin aktarılması gibi önemli işlevleri yerine getirmek için bir arada yaşadığı, kırsal yerleşim yerlerine göre daha fazla fırsat ve olanak barındıran merkezlerdir (Çakır, 2023). Diğer bir deyişle kentler, genellikle tarım dışı üretimin yapıldığı ve teknolojik gelişmeye dayalı olarak büyüyen; sosyo-ekonomik ve kültürel özellikler, yönetim durumu ve nüfus yapısı açısından kırsal alanlara göre farklılık gösteren, doğurganlık oranı genellikle kırsal kesimden daha düşük ve çekirdek aile yapılarının yaygın, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin daha gelişmiş olduğu yaşam alanlarıdır (Susmaz & Ekinci, 2009).

Daha genel bir tanımlama ile kent, sürekli olarak toplumsal gelişim içinde bulunan, insanların yerleşme, barınma, gidip gelme, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi ihtiyaçlarını karşıladığı, tarımsal faaliyetlerin en az düzeyde olduğu genellikle köylere kıyasla daha yoğun nüfusa sahip olan ve küçük komşuluk birimlerinin bir araya gelmesiyle oluşmuş yerleşim birimidir (Keleş R. , 2016, s. 109).

Yukarıdaki tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere; kentler, sadece insanların barınma ihtiyaçlarını karşılamakla beraber ekonomik, sosyal ve kültürel etkileşimlerin merkezleridir. İnsanlar bu ortamlarda üretim ve tüketim ağları oluştururken, diğer yerleşim yerlerine kıyasla daha geniş bir yelpazede yaşam alanı bulurlar (Köse ve ark. 2023).

Kentleşme ise, temel olarak kentlerin miktarının ve kentlerde yaşayan nüfus sayısının artması olarak tanımlanır. Bu artış, doğumlar ile ölümler arasındaki farkın doğumlar lehine büyümesi ve köylerden, kasabalardan gelen göçlerle desteklenir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, kentlerde doğurganlık eğilimlerinin azalmasıyla, kentleşme, genellikle kırsal bölgelerden kentlere göçlerle beslenir. Ancak, kentleşmeyi sadece nüfus hareketleriyle tanımlamaya çalışmak doğru olmayacaktır; çünkü kentleşme temel olarak, bir toplumun ekonomik ve sosyal yapısındaki değişikliklerden kaynaklanır. Bu yüzden, kentleşme kavramını açıklarken, nüfus hareketlerini

oluşturan ekonomik ve sosyal değişimlere de odaklanmak gerekir. Kentleşmenin ekonomik, sosyal ve siyasal boyutlarını da içeren daha kapsamlı bir tanım ise, sanayileşme ve ekonomik gelişmeyle paralel olarak kentlerin sayısının artmasına ve mevcut kentlerin büyümesine yol açan, toplum içindeki örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşmaya sebep olan insan davranışı ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere de yol açan nüfus birikimi süreci şeklindedir (Keleş R. , 2016, s. 37)

Kentlerin gelişiminde, tarım devriminin ve sanayi devriminin etkileri önemli bir rol oynamıştır. Tarım devrimi, insanların göçebe yaşamdan kurtularak yerleşik hayata geçmelerini sağlamış ve böylelikle köy adı verilen yerleşim birimleri kurulmuş böylece kentleşmenin ilk adımı atılmıştır. Sanayi Devrimi öncesinde, fiziki güce dayalı üretim şekli, Sanayi Devrimi ile birlikte makineleşme ve seri üretime dönüşmüştür. İşçi sınıfının ortaya çıkmasıyla birlikte, kırsaldan kente göçler artmış ve motorlu araçların kullanımı yaygınlaşmıştır. Bu iki önemli devrim, kentleşmenin temelini oluşturmuştur (Kayan, 2012).

Kentleşmenin, toplumların yapısal değişimlerinin belirgin bir göstergesi olduğu görülmektedir. Yani önce birey sonra toplum yapısı değişime uğrayarak kentleşmeyi sağlar. Nüfusun çoğunluğunun tarımı terk edip, kentlerde yaşamaya başlaması, bu değişimin göstergesidir. Bu değişim, insan ilişkilerinin de her yönüyle yeniden şekillenmesine sebep olur. Kentleşme, fiziksel değişikliklerin yanı sıra, yani işyerleri ve konutların dönüşümü, sokaklar, caddeler ve ulaşım araçlarının değişimi gibi; insanların davranışlarını, düşüncelerini ve hatta duygularını bile değiştirmeyi gerektirir (Kıray, 2003).

Kent ve kentleşme kavramları tüm bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere tek yönlü değerlendirilebilecek kavramlar değildir. Her iki kavramın da ekonomik, siyasi, demografik ve sosyolojik açıdan ele alınması gerekmektedir. Kentleşme günümüzde bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar toplumlar yerleşik hayata geçtiklerinde tarım toplumu olarak oluşmaya başlamışlarsa da Sanayi Devrimi ve günümüze kadar olan teknolojik gelişmelerle birlikte toplum kentleşmiş ve kentlileşmiştir. Toplum ekonomik, siyasi, demografik ve sosyolojik açıdan kentleşirken coğrafyanın da buna paralel fiziki olarak; yapıları, sokak ve caddeleri ve donatı alanları ile ideal olarak kentleşmesi gerekmektedir.

2.1. Kent Planlama ve Plan Süreçleri

İnsanlar, tarihi boyunca, hayatta kalmak için korunmak amacıyla toplum olarak var olmaya çalışmıştır. Toplum olarak yaşamaya çalışan insanlar, ekonomik, teknolojik, siyasal ve sosyo-psikolojik etkilerle zamanla büyüyerek kentleşmiştir. Ancak, toplumların kentleşmesi, zamanla sosyo-ekonomik, psikolojik, politik, fiziksel ve hukuki mekânlarla ilgili sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sorunların çözümünde kullanılan araçlardan biri de planlama olmuştur (Memişoğulları, 2017).

Kent planlaması, büyüme eğiliminde olan kentin veya kentleşen toplumun mevcut sorunlarına ve kentin öngörülen büyüklüğe erişirken yeni oluşacak sorunlarına çözüm olacak şekilde ulaşımın, iletişimin, sosyal yapıların ve fiziksel dokunun tasarlanması olarak tanımlanan bir karar verme ve değerlendirme sürecidir. Diğer bir deyişle kent planlaması, kent için gelecekteki sorunları/durumları öngörebilme ve bu öngörü doğrultusunda ideal kentleşme için belirlenen amaçlara ulaşmak için karar alma ve değerlendirme sürecidir (Memişoğulları, 2017).

Türkiye’de kentleşme, yapılaşma ve planlamanın içerisinde bulunduğu mevzuat, kapsamı geniş ve içerisinde birçok farklı konu barındıran bir çalışma alanıdır. Cumhuriyet Dönemi ile birlikte genel hatları ile 1933 Yapı ve Yollar Kanunu ile başlayan imar mevzuatı, merkeziyetçi ve baskın bir politika anlayışı ile 1956 ve 1957 yıllarında İmar Kanunu olarak devam etmiştir. 1985 yılında yürürlüğe giren 3194 sayılı İmar Kanunu ile bu politika bitmiş imar planı yapma, onaylama ve uygulama ile kentsel yapılaşma yetki ve sorumluluğu yerel yönetimlere verilmiştir (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı , 2009).

2.2. Güncel Mevzuat Hükümlerine Göre Kent Planlama Süreçleri

3194 sayılı İmar Kanunu Madde 6, Mekansal Planlama Kademeleri başlığı altında:

“Mekânsal planlar, kapsadıkları alan ve amaçları açısından Mekânsal Strateji Planlarına uygun olarak; “Çevre Düzeni Planları” ve “İmar Planları” kademelerinden oluşur. İmar planları ise nazım imar planı ve uygulama imar planı olarak hazırlanır. Her plan bir üst kademedeki plana uygun olarak hazırlanır. Mekânsal strateji planlarında; kalkınma planı ile varsa bölge planları, bölgesel gelişme stratejileri ve diğer strateji belgelerinde ortaya konulan hedefler dikkate alınır. Büyükşehirlerde 1/25.000 ölçekli nazım imar planının yapılmış olması, gerekli

görülen bölgelerde 1/5.000 ölçekli nazım imar planlarının yapılmasına engel teşkil etmez” denilmektedir (3194 sayılı İmar Kanunu, 1985).

Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği Madde 6, Mekânsal Planlama Kademeleri ve İlişkileri başlığı altında:

(1)Mekânsal planlar kapsadıkları alan ve amaçları açısından Mekânsal Strateji Planları, Çevre Düzeni Planları ve İmar Planları olarak hazırlanır. Buna göre planlama kademeleri, üst kademeden alt kademeye doğru sırasıyla; Mekânsal Strateji Planı, Çevre Düzeni Planı, Nazım İmar Planı ve Uygulama İmar Planından oluşur.

(2)Mekânsal planlar, plan kademelenmesine uygun olarak hazırlanır. Her plan, planlar arası kademeli birliktelik ilkesi uyarınca yürürlükteki üst kademe planların kararlarına uygun olmak, raporu ile bütün oluşturmak ve bir alt kademedeki planı yönlendirmek zorundadır. (3) Arazi kullanım ve yapılaşmada sadece mekânsalstrateji planları,çevre düzeni planları ve imar planları kararlarına uyulur. (4) Plan kademelenmesi uyarınca il bütününde yapılan çevre düzeni planları, yürürlükteki bölge veya havza düzeyindeki çevre düzeni planının genel kararlarına aykırı olmamak kaydıyla hazırlanır.

(5)Mekânsal strateji planları ve çevre düzeni planları hazırlanırken kalkınma planı, bölge planları, bölgesel gelişme stratejileri ve diğer strateji belgeleri ile ortaya konulan hedefler dikkate alınır.

(6) Bütünleşik kıyı alanları planı, mekânsal planlama kademelenmesinde yer almayan, kıyı ve etkileşim alanına özgü stratejik yaklaşımla hazırlanan ve imar planlarını yönlendiren plandır.

(7) Uzun devreli gelişme planı, ulaşım ana planı ve diğer özel amaçlı plan ve projeler; mekânsal planlama kademelenmesinde yer almayan, planlara girdi sağlayan ve imar planı kararlarına veri oluşturan veya gerektiğinde mekânsal planların uygulanmasına yönelik araç ve ayrıntıları da içerebilen, stratejik plan yaklaşımı ile gerektiğinde şematik ve grafik planlama dili kullanılarak yapılan, plan paftası, eylem planı ve planlama raporu ile bütün olan çalışmalardır” denilmektedir (Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği, 2014).

Kent için mekânsal planlamada yukarıdaki mevzuat hükümlerine göre; her bir plan kademelenme prensibine uygun olarak hazırlanır; her biri, üst kademe planlarının

kararlarına uygun olmak, plan raporu ile bütünlük sağlamak ve alt kademedeki planı yönlendirmek zorundadır (Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği, 2014).

Bu mevzuat hükümlerinden de anlaşılacağı üzere mekânsal planlar, Mekânsal Strateji Planlarına uygun olarak Çevre Düzeni Planları ve Uygulama Planlarından oluşmaktadır. Uygulama Planları ise Nazım İmar Planları ve Uygulama İmar Planları olarak hazırlanır (Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği, 2014).

2.2.1. Mekânsal Strateji Planı

3194 sayılı İmar Kanunu Madde 5'te "*Mekânsal Strateji Planı; ekonomik, sosyal politikalar ve çevre politikaları ile stratejilerini mekânla ilişkilendirerek fiziki gelişmeyi ve sektörel kararları yönlendiren, ülke bütününde ve gerekli görülen bölgelerde hazırlanan, raporu ile bütün olan plandır*" şeklinde tanımlanmıştır (3194 sayılı İmar Kanunu, 1985).

Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği Madde 4, 1) bendinde ise "*Mekânsal strateji planı: Ülke kalkınma politikaları ve bölgesel gelişme stratejilerini mekânsal düzeyde ilişkilendiren, bölge planlarının ekonomik ve sosyal potansiyel, hedef ve stratejileri ile ulaşım ilişkileri ve fiziksel eşiklerini de dikkate alarak değerlendiren, yer altı ve yer üstü kaynakların ekonomiye kazandırılmasına, doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunmasına ve geliştirilmesine, yerleşmeler, ulaşım sistemi ile kentsel, sosyal ve teknik altyapının yönlendirilmesine dair mekânsal stratejileri belirleyen, sektörlerle ilişkin mekânsal politika ve stratejiler arasında ilişkiyi kuran, 1/250.000, 1/500.000 veya daha üst ölçek haritalar üzerinde şematik ve grafik dil kullanılarak hazırlanan, ülke bütününde ve gerekli görülen bölgelerde yapılabilen, sektörel ve tematik paftalar ve raporu ile bütün olan planı ifade eder*" şeklinde tanımlanmaktadır (Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği, 2014).

2.2.2. Çevre Düzeni Planı

Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği Madde 4, c) bendinde, "*Çevre düzeni planı: Varsa mekânsal strateji planlarının hedef ve strateji kararlarına uygun olarak orman, akarsu, göl ve tarım arazileri gibi temel coğrafi verilerin gösterildiği, kentsel ve kırsal yerleşim, gelişme alanları, sanayi, tarım, turizm, ulaşım, enerji gibi sektörlerle ilişkin genel arazi kullanım kararlarını belirleyen, yerleşme ve sektörler arasında ilişkiler ile koruma-kullanma dengesini sağlayan 1/50.000 veya 1/100.000 ölçekteki haritalar üzerinde ölçeğine uygun gösterim kullanılarak bölge, havza veya il düzeyinde*

hazırlanabilen, plan notları ve raporuyla bir bütün olarak yapılan planı ifade eder” şeklinde tanımlanmaktadır (Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği, 2014).

2.2.3. Uygulama Planları

Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği Madde 4, i) bendinde, *“Nazım imar planı: Mevcut ise çevre düzeni planının genel ilke, hedef ve kararlarına uygun olarak, arazi parçalarının genel kullanım biçimlerini, başlıca bölge tiplerini, bölgelerin gelecekteki nüfus yoğunluklarını, çeşitli kentsel ve kırsal yerleşme alanlarının gelişme yön ve büyüklükleri ile ilkelerini, kentsel, sosyal ve teknik altyapı alanlarını, ulaşım sistemlerini göstermek ve uygulama imar planlarının hazırlanmasına esas olmak üzere, varsa kadastral durumu işlenmiş olarak 1/5.000 ölçekte, büyükşehir belediyelerinde 1/5000 ile 1/25.000 arasındaki her ölçekte, onaylı halihazır haritalar üzerine, plan notları ve ayrıntılı raporuyla bir bütün olarak hazırlanan planı ifade eder”* şeklinde tanımlanmaktadır (Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği, 2014).

Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği Madde 4, k) bendinde, *“Uygulama imar planı: Nazım imar planı ilke ve esaslarına uygun olarak yörenin koşulları ve planlama alanının genel özellikleri, yapının kullanım amacı ve ihtiyacı, erişilebilirlik, sürdürülebilirlik ve çevreye etkisi dikkate alınarak; yapılaşmaya ilişkin yapı adaları, kullanımları, yapı nizamı, bina yüksekliği, taban alanı katsayısı, kat alanı kat sayısı veya emsal, yapı yaklaşma mesafesi, ön cephe hattı, ifraz hattı, kademe hattı, ada ayırım çizgisi, taşıt, yaya ve bisiklet yolları, ulaşım ilişkileri, parkları, meydanları, kentsel, sosyal ve teknik altyapı alanlarını, gerektiğinde; parsel büyüklükleri, parsel cephesi ve derinliği, arka cephe hattı, yol kotu ve bu kotun altındaki kat adedi, bağımsız bölüm sayısı gibi yapılaşma ve uygulamaya ilişkin kararları, uygulama için gerekli imar uygulama programlarına esas olacak uygulama etaplarını ve diğer bilgileri ayrıntıları ile gösteren ve varsa kadastral durumu işlenmiş olarak 1/1.000 ölçekte onaylı halihazır haritalar üzerinde, plan notları ve ayrıntılı raporuyla bir bütün olarak hazırlanan planı ifade eder”* şeklinde tanımlanmaktadır (Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği, 2014).

2.2.4. Parselasyon Planları

Planların uygulanmasındaki en büyük sorunlardan biri de kadastro parsellerin bir kısmının ya da tamamının planda öngörülen kamusal kullanım alanlarını (yol, park kamusal yapı alanları, meydan vb.) kapsamasıdır. Uygulama imar planı doğrultusunda

kamulaştırma süreci işletildiğinde planlı alanda bulunan mülkiyet sahiplerinin katkısına göre pay almasını ya da sorumluluğuna göre bedel ödemesinin eşit oranda dağıtılamaması sonucunu ortaya çıkarabilmektedir. Bu da büyük bir sorun olarak yerel yönetimlerin karşısına çıkmaktadır. Parselasyon planı yapılması ise parselasyon plan sınırları içerisindeki tüm mülkiyet sahiplerinden kamusal kullanım alanları için eşit oranda kesinti yapılmasına olanak sağlamaktadır (Meşhur, 2008).

Türkiye’deki imar mevzuatına göre uygulama imar planlarının arazide uygulanabilmesi için parselasyon planlarının yapılması gerekmektedir. 03.07.2017 tarihli ve 30113 sayılı Resmî Gazete ‘de yayımlanarak yürürlüğe giren Planlı alanlar İmar Yönetmeliği’nin 5. Maddesi’nin 12. Fıkrasında “*Bir parselin bulunduğu imar adasına ait parselasyon planı yapıp belediye encümenince kabul edilip tapuya tescil edilmeden o adadaki herhangi bir parsel için yapı ruhsatı verilemez*” hükmü ile uygulama imar planlarının tatbiki için parselasyon planı şartı bulunduğu anlaşılmaktadır (Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, 2017).

3194 sayılı İmar Kanunu’nun 18. maddesi Arazi ve arsa düzenlemesi başlığı altında iken, bu bölümün adı 04.07.2019 tarihli ve 7181 sayılı Kanunun 9 uncu maddesiyle “*Parselasyon planlarının hazırlanması*” şeklinde değiştirilmiştir. Parselasyon planı kadastro parsellerinin düzenleme ortaklık payı kadar kısmının bedelsiz mülkiyet sahibinden alınarak parselin imar parseli haline getirilmesi sürecidir (3194 sayılı İmar Kanunu, 1985).

Arazi ve Arsa Düzenlemeleri Hakkında Yönetmelik Madde 4, 1) bendinde, “*Parselasyon planı: İmar Kanununun 18 inci maddesi hükümlerine ve uygulama imar planına uygun olarak imar parsellerinin oluşturulduğu, parselasyon planı açıklama raporu, parselasyon paftaları ile tescile esas belgeleri içeren uygulama dosyası ile bir bütün olan plandır*” şeklinde tanımlanmıştır (Arazi ve Arsa Düzenlemeleri hakkında Yönetmelik, 2020).

Arazi ve Arsa Düzenlemeleri Hakkında Yönetmelik Madde 4, i) bendinde, “*Kadastral parsel: Herhangi bir imar düzenlemesi yapılmamış, kadastro mevzuatı uyarınca oluşturularak tesciledilmiş parsellerdir*” şeklinde tanımlanmıştır (Arazi ve Arsa Düzenlemeleri hakkında Yönetmelik, 2020).

Arazi ve Arsa Düzenlemeleri Hakkında Yönetmelik Madde 4, ç) bendinde, “*Düzenleme ortaklık payı (DOP): Düzenleme alanındaki ve bölgedeki yaşayanların*

kentsel faaliyetlerini sürdürebilmeleri için gerekli olan umumi hizmet ve kamu hizmet alanlarını elde etmek ve/veya düzenleme dolayısıyla meydana gelen değer artışları karşılığında; düzenlemeye tâbi tutulan arazi ve arsaların, düzenlemeden önceki yüzölçümlerinden, imar planındaki kullanım kararlarına göre yüzde kırk beşe (% 45) kadar düşülebilen miktardır. Düzenleme ortaklık payı, düzenlemeye tabi tutulan yerler ile bölgede yaşayanların ihtiyacı olan ve herkesin ortak kullanabileceği, kamusal alanı ifade eder ve bölgede yaşayan insanların ortak kullanımı dışında hiçbir fonksiyon için kullanılamaz” şeklinde tanımlanmış ve açıklanmıştır (Arazi ve Arsa Düzenlemeleri hakkında Yönetmelik, 2020).

Günümüzde düzenleme ortaklık payı (DOP olarak adlandırılan bu kavram) imar mevzuatına ilk olarak 16.07.1956 tarihli ve 9359 sayılı Resmi Gazete ’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6785 Sayılı İmar Kanunu’nun 42. Maddesi ile girmiştir. Bu pay zamanla yapılan düzenlemelerde arttırılarak 3194 sayılı İmar Kanunu’nda yüzde 45 olarak belirlenmiştir (3194 sayılı İmar Kanunu, 1985).

Şekil 2.1.’de İmar uygulama planı doğrultusunda yapılan parselasyon planı sonrasında yapılaşması büyük ölçüde tamamlanmış imar parselleri görülmektedir. Şekil 2.1.’de kesikli kırmızı çizgiler kadastro parsel sınırlarını, turuncu renkli çizgiler ise parselasyon planı sonucu oluşmuş imar adalarının ve parsellerinin sınırlarını göstermektedir.

Şekil 2.1. Parselasyon planı ve sonrasında oluşmuş yapılaşma örneği-Adapazarı (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2024).

3. TÜRKİYE'DE KENTLEŞMENİN TARİHİ SÜRECİ

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda nüfusu 13 milyon iken günümüzde nüfus yaklaşık 6,5 katına çıkmış durumdadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusun dörtte biri kentlerde yaşamaktayken bugün bu oranın tersine döndüğünü yani nüfusun dörtte birinin artık kırsalda dörtte üçünün ise kentlerde yaşadığını görüyoruz (Şahin, 2011, s.78).

1923-1950 yılları arasında Türkiye'de büyük ölçekli bir kentleşme hareketi olmamıştır (Işık, 2005). Türkiye'de kentleşme 1950 sonrası hızlanmıştır. Traktörün 1950 sonrası tarımda kullanılmaya başlamasıyla köylerde işsizlik artmış ve bu da kentlere yoğun göçe sebep olmuştur. Aynı dönemde karayolları ağının kurulmaya başlanması ve bunun gibi diğer teknolojik gelişmelerle kentleşme hız kazanmıştır (Şahin, 2011, s.78-79). 1960 yılından 2010 yılına kadar Türkiye'de kent nüfusu 6,9 milyondan 52,5 milyona çıkmıştır. (Keleş R. , 2016, s. 67)

Diğer bir deyişle; Türkiye'de 1950'lerden itibaren sanayileşme ve tarımdaki hızlı makineleşme, kırsal alanda oluşan toprak-nüfus dengesizliği, toprak sahipliği kargaşası gibi nedenlerle üretim dışı kalan işgücü büyük kentlere göç etmiştir. Bu da gösteriyor ki Türkiye'de kentleşmenin temel sebebi tarımsal yapıdaki değişimlerdir. Kırsal alanda topraksızlık, işsizlik ve yoksulluk gibi sorunlar, nüfusun kentlere yönelmesine sebep olmuştur. İlk etapta yakın şehirlere yönelen bu göç hareketi umduğunu bulamadıkça büyük kentlere doğru bir göç dalgasına dönüşmüştür (Özer, 2004, s. 35).

Türkiye'nin kentleşme sürecinin, gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında daha geç başladığı buradan anlaşılmaktadır. Bu sürecin temel dinamikleri, tarımın modernleşmesi, sanayileşme, ekonomik yapıdaki değişimler ve göç gibi faktörlerle etkilenmiştir. Özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde, Türkiye'de tarımdaki teknolojik gelişmeler ve sanayileşmenin artmasıyla birlikte kırsal alanlardaki nüfus azalmış ve insanlar kentlere doğru göç etmeye başlamıştır (Bulubay, 2021).

Sanayi sektöründeki büyüme, iş olanaklarının kırsaldan daha fazla olduğu kentlere yönelimi artırmıştır. Ayrıca, tarımsal verimlilik artışı da kırsal kesimde daha az işgücüne ihtiyaç duyulmasına sebep olmuş ve dolayısıyla göçü teşvik etmiştir. Diğer

tarafından hızlı kentleşme süreci, Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısında önemli değişikliklere neden olmuştur. Kentlerdeki nüfus artışı, altyapı, konut, ulaşım gibi alanlarda yeni talepleri beraberinde getirmiştir. Ancak, bu süreçte kentlerdeki altyapı eksiklikleri, plansız büyüme ve çevre sorunları gibi problemler de ortaya çıkmıştır. Günümüzde Türkiye, hızlı kentleşmenin etkileriyle mücadele etmekte ve kentsel dönüşüm gibi projelerle bu süreci yönetmeye çalışmaktadır (Köse ve Ark., 2023).

3.1. Türkiye’de Çarpık/Plansız Kentleşme

1950 yılı sonrası kentleşmesi hız kazanan Türkiye’de kentleşmenin temel sebebini ekonomik sorunlar oluşturmuştur. Sanayinin geliştiği büyük kentlerde ortaya çıkan işçi talebinin karşılanabilmesi için yoğun bir göç dalgası kentlerde ilk önce yalnızca işçilerin gelmesiyle başlamıştır. Kente zaten iş problemini çözmek için gelen bu nüfus, öncelikli diğer ihtiyacı olan barınmayı genelde kent çeperlerindeki yapılaşmalar ile karşılamıştır. Zamanla bu işçilerin ailelerinin de gelmesiyle yapılaşmalar hızlanmış ve zaman içerisinde bu alanlar plansız ve çarpık şekilde kentleşmiştir. Bu göçlerin etkisiyle giderek kalabalıklaşırken, yani kentleşme hızı nüfus artış hızının iki katına ulaştığı bir ortamda ortaya çıkacak yegâne sonuç hızlı sanayileşme ve kentleşmedir. O dönemde hızlı sanayileşme ve kentleşme için gereken yüksek sermaye Türkiye’de mevcut olmadığından kentler gecekondu bölgeleriyle çevrelenmiş ve sanayi faaliyetleri hava ve su kirliliğine yol açmıştır. Türkiye gibi hızlı kentleşen ve sermaye kıtlığı yaşayan ülkeler, kentlerinin bu denli hızlı büyümesini kontrol edememiş ve sonuç olarak gecekondu gibi plansız yerleşimlere boyun eğmek zorunda kalmıştır (Tekeli, 2009).

3.2. Türkiye’de Çarpık/Plansız Kentleşme Sonrası Yasal Düzenlemeler

Kentlerdeki nüfus yoğunluğunun artışı, bir dizi sorunu beraberinde getirmiştir. Demografik yapıların ani ve keskin değişime uğraması, sosyal ve mekânsal ayrışmaların artması, gecekondu yapılarının kamusal alanlara haksız yere işgal edildiği izlenimini yaratması, gecekondularda barınan nüfusun yaşamlarını asgari düzeyde sürdürebilmek için gerekli olan olanaklardan yoksun olmaları gibi pek çok problem, yerel ve merkezi idarecilerin daima gündeminde yer almıştır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak, merkezi yönetim planlı hareket etme, kontrol sağlama ve denetim

yapma gibi amaçlarla bir dizi resmi düzenleme yapılmıştır. Bu girişimlerin önde gelenlerinden biri, 09.05.1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'dur. Bu kanunun 1. maddesinde yer alan "*yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak amacıyla düzenlenmiştir*" hükmü, kanunun amaç ve varlık sebebini açıklar niteliktedir. Benzer şekilde, geçmişte birçok kanun da benzer amaçlarla hayata geçirilmiş ve uygulanmıştır. 5228 sayılı Bina Yapımını Teşvik Kanunu, 775 sayılı Gecekondu Kanunu, 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun, 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun gibi pek çok kanun, kentlerdeki yapılaşmayı, gelişimi düzenlemek, kontrol etmek ve denetlemek gibi amaçlarla hazırlanıp uygulanmıştır. Ancak, tüm bu resmi girişimlere rağmen, gecekondu, kaçak yapılaşma ve benzeri yasadışı faaliyetlerle kanunlar delinmiş, planlara uyulmamıştır. Bu sorunlar karşısında yerel ve merkezi yönetimler yetersiz kalmış, sonuç olarak büyüyen ve çözülemeyecek hale ulaşan bu problemin ortadan kalkabilmesi için çeşitli şekillerde imar afları yürürlüğe koyulmuştur. En sonuncusu, 18 Mayıs 2018 tarihinde Resmî Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren, 7143 sayılı Vergi ve Diğer Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'da 16. maddede yer alan ve 3194 sayılı İmar Kanunu'na da geçici 16. madde olarak dahil edilen İmar Barışı'dır (Bulubay, 2021), (3194 sayılı İmar Kanunu, 1985), (775 sayılı Gecekondu Kanunu, 1966), (28309 sayılı Resmi Gazete, 2012).

Diğer taraftan gecekondulaşma ile başlayan çarpık/plansız kentleşme süreci, gecekondu afları ve gecekondu ile mücadele süreçleri ile devam etmiştir. Bu af ve mücadele süreci içerisinde gecekonduların ıslahı çerçevesinde ıslah imar planları da yapıp uygulanmıştır. Zaten çarpık/plansız kentleşen bu alanlara yapılmış mülkiyetlere uygun ıslah imar planları ile zaten af kapsamında mülkiyet kazanan gecekondu sahiplerine bir de imar planları ile tamamen yasal zemin sağlanmıştır. Ancak bu planların mülkiyete uygun olması ideal kentleşme zeminini ortadan kaldırmıştır. İlk olarak 775 sayılı Gecekondu Kanunu sonrası çıkarılan 17.10.1966 tarihli **Gecekondu Kanunu Uygulama Yönetmeliği** Madde 69 (b) fıkrasında, "*İslâh plânları: Mevcut gecekondu bölgeleri için düzenlenen imar plânlarıdır.*" şeklinde tanımlanmıştır. Sonrasında 23.03.1983 tarihli 2805 sayılı Kanun'unun 4. Maddesi'nde "*İslah imar planı, Düzensiz ve sağlıksız biçimde oluşmuş yapı topluluklarının veya*

yerleşme alanlarının sınırları belli edilmek suretiyle **mevcut durumunu da dikkate alarak dengeli, düzenli ve sağlıklı hale getirilmesi amacıyla yapılan imar planıdır**” şeklinde ve 23.07.1986 tarihli **3290 Sayılı Kanun İle Bazı Maddeleri Değiştirilen ve Bazı Maddeler Eklenen 2981 Sayılı Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik** Madde 4’ün 24. Fıkrasında yine “**İslah imar planı:** Düzensiz ve sağlıksız biçimde oluşmuş yapı topluluklarının veya yerleşme alanlarının, sınırları belli edilmek suretiyle, **mevcut durumu da dikkate alınarak** dengeli, düzenli ve sağlıklı hale getirilmesi amacıyla, hâlihazır haritalar üzerine yapılan ve yapılanma şartlarını da belirleyen imar planıdır” şeklinde tanımlanmıştır. (Resmî Gazete, 1966, s.12428, 1983, s.17994 ve 1986, s.19173).

4. TÜRKİYE’DE İMAR MEVZUATININ GELİŞME SÜRECİ

Kentleşmeye yönelik yasal düzenlemeler, Türkiye’de Cumhuriyet’in ilanından sonra, 30.5.1928 tarihinde yürürlüğe giren 1351 sayılı "Ankara Şehri İmar Müdüriyeti ve Teşkilat ve Vazifelerine Dair Kanun" doğrultusunda Ankara kentinin planlarının hazırlanmasıyla başlamıştır. Ardından, 14.04.1930’da yürürlüğe giren 1580 sayılı "Belediye Kanunu" ile bütün belediyelere imar planı hazırlama mecburiyeti getirilmiş ve kent çevresi belediyenin kontrolüne altına girmiştir. 21.06.1933’te ise 2290 sayılı "Belediye Yapı ve Yollar Kanunu" ile kentlerin planlama çalışmaları ve imar faaliyetleri daha da detaylı biçimde düzenlenerek yasalaşmıştır. 16.07.1956’da imarla ilgili yasal durum gelişen yeni ihtiyaçlara göre 6785 sayılı "İmar Kanunu" ile yeniden düzenlenmiş ve uygulamaya konulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti’nin imar konusundaki yasal durumu, 6785 sayılı İmar Kanunu’nun kabulünden günümüze kadar birçok kez değişmiştir. Bu değişikliklerle, imar kanunu daha işlevsel ve gelişmiş hale getirilmeye çalışılmıştır. 1950’lerden sonra hızla kentleşen Türkiye’de mevcut yasal düzenlemeler yetersiz kaldığından 1985’te, 6785 sayılı İmar Kanunu yürürlükten kaldırılarak, yerine 09.05.1985 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan ve günümüzde de yürürlükte olan 3194 sayılı İmar Kanunu yürürlüğe konulmuştur (Çay & Kandemir, 2022).

Türkiye’de yürürlüğe girmiş bu iki imar kanununu arasındaki önemli farklardan biri, 16 Temmuz 1956 tarihli ve 6785 sayılı İmar Kanunu’nun 29. Maddesine göre, yerel yönetimlerce hazırlanan imar planları ve imar planı değişiklikleri onaylanmak üzere o dönemki adı ile Nafia Vekâlet’ine yani Bayındırlık Bakanlığı’na gönderilmesidir. Sonrasında Vekâlet tarafından onaylanarak geri gönderilen plan ya da plan değişiklikleri bir aylık askı sürecinin sonunda yürürlüğe girmiştir. 09.05.1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu’nda ise imar planı yapma ve onaylama yetkisi yerel yönetimlere bırakılmıştır (3194 sayılı İmar Kanunu, 1985).

3194 sayılı İmar Kanunu doğrultusunda çıkarılan ve imar planlarını imar uygulamalarını düzenleyen yönetmelikler de imar mevzuatı daha da detaylandırılmıştır. Bu yönetmeliklerden kentleşme üzerine yasal düzenlemeler içeren ve halen yürürlükte olanlarının en önemlileri;

- Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği
- Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği
- Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği
- Arazi ve Arsa Düzenlemeleri Hakkında Yönetmelik

Şeklindedir (Resmi Gazete 2014, s.29030, 2017, s.30113, 1985, s.18916, 2020, s.31047). Benzer şekilde, kararnameler, tebliğler ve genelgeler gibi yasal düzenlemeler de süreç içerisinde ihtiyaç oldukça yürürlüğe konulmuştur. Diğer taraftan ideal kentleşmek için çıkarılan ve zaman içerisinde detaylandırılan bu yasal düzenlemelerin uygulanma noktasında ortaya çıkan sıkıntılar ve 1950'lerden sonra hız kazanan ve temel sebebini kırsaldan kentlere yoğun göçlerin oluşturduğu kentleşme sürecinin hızına yetişemeyen merkezi ve yerel yönetimlerin denetim eksiklikleri sebebiyle oluşan çarpık/plansız yerleşim alanlarının çözümü için imar affı ve benzeri yasal düzenlemeler de yürürlüğe konulmuştur (Keleş İ. , 2023). Bu yasal düzenlemeler ilk bakışta birçok sebeple, her anlamda çözümsüz hale gelen bu problemi, kısa vadede sadece yapıların yasallaştırılması noktasında çözmüş olsa bile uzun vadede Türkiye'nin ideal kentleri oluşturabilme kabiliyetini de ortadan kaldırmıştır. Ayrıca afetlere dirençli ve ideal kent oluşumuna da engel teşkil etmiştir (Karabel, 2014).

4.1. Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi'nde Yürürlüğe Giren İmar Afları

Türkiye'de Çarpık/plansız kentleşmenin başlangıcını 1950 yılı sonrası başlayan Gecekondulaşma oluşturmuştur.

Gecekondu, *“bayındırlık ve yapı kurallarına aykırı olarak, gerçek ya da tüzel, kamusal ve özel kişilerin toprakları üzerine, toprak iyesinin istenç ve bilgisi dışında, onamsız olarak yapılan, barınma gereksinimleri devletçe ve kent yönetimlerince karşılanamayan yoksul ya da dar gelirli ailelerin yaşadığı barınak türü”* dır (Keleş, 1998: 53).

Türkiye'de çarpık/plansız yapılaşmaya sebep olan gecekondu sorununun yerel yönetimlerce başlangıçta yıkımlarla çözülebileceği düşünülmüştür. Ancak 1950'lerden sonra bu yapıların sayısı hızla arttı ve kentlerin büyük bir kısmını kaplamıştır. Bu alanlarda yaşayan topluluk, sayılarının hızla artması sonucunda yerel yönetimlerin bu yapıları yıkım yönündeki çözümlerine karşı direnç göstermeye başlamıştır. Hatta yıkım için gelen yönetimden yapılar için yasallaştırma ve akabinde yapıların oturtulduğu araziler için de mülkiyet elde etme istekleri olmuştur. Zaman içerisinde

yıkma, tasfiye, önleme gibi çeşitli çözüm çalışmalarına rağmen, olumlu sonuçlar elde edilememiştir. Bu sebeplerle, yasallaştırma yoluna gidilmiştir. Bu durum, 1948'den itibaren, genellikle seçim dönemlerine denk gelen dönemsel imar affi niteliğinde yasaların çıkarılmasına yol açmıştır (Kasparoğlu & Suri, 2019).

1950 yılından bugüne gelinen süreçte imar afları ve imar affi niteliğindeki diğer yasal düzenlemelerin sık sık yürürlüğe girmiş olması imar aflarını, imar mevzuatının bir parçası haline getirmiştir. Yapılan bu yasal düzenlemelerle süreç, mevzuata uygun ve aykırı yapılar olmak üzere iki ayrı yapılaşma sürecinin oluşmasına evrilmiş ve etik anlayışa sahip olmayan insanları da kaçak yapılaşmaya teşvik etmiştir. Çarpık/plansız kentleşmenin temelini gecekondulaşma oluşturmuş olsa da gecekondulara tapu verilmesini öngören imar afları, daha sonra gecekondulara tapu vermekle kalmayıp bu bölgelere "imar düzeni" getirmeye başlamıştır (TMMOB, Kentleşme ve Yerel Yönetimler Çalışma Grubu, 2004). Mülkiyet elde ettikten sonra çeşitli imar planları da yapılan bu bölgelerde imar affi ile çarpık/plansız kentleşme bitirilememiş, süreç mevzuata aykırı kaçak yapılaşma sürecine evirilerek günümüze kadar imar affi çıkar algısıyla devam etmiştir (Akalin, 2018).

İmar affi, yürürlükte olan imar mevzuatına aykırı olarak yapılmış yapıların, düzenleme doğrultusunda belirlenen kriterlere uygun olarak affedilmesi ve yasallaştırılması olarak tanımlanabilir. Başka bir tanımlamayla, imar affi; meşru, yasal ve hukuki olmayan yapılaşmaları meşrulaştırma, yasallaştırma ve hukukileştirme sürecidir denilebilir. (Tercan, 2018).

Türkiye'de ideal kentleşme için çıkarılan ve zaman içinde detaylandırılan imar mevzuatının uygulanmasında ortaya çıkan zorluklar ile 1950'lerden sonra hız kazanan ve asıl nedeni kırsaldan kentlere yoğun göçler olan kentleşme süreci arasında yakın ilişki vardır. Bu süreçte, merkezi ve yerel yönetimlerin hızlı kentleşme sürecine yetişememesi diğer bir deyişle denetim yetersizliği nedeniyle çarpık veya plansız yerleşim alanları ortaya çıkmıştır. İmar affi ve benzeri yasal düzenlemeler, birçok nedenden dolayı, her açıdan çözümsüz hale gelen bu sorunu çözmek için yürürlüğe konmuştur. Ancak, ilk bakışta sadece mevcut yapıların yasallaştırılması noktasında çözüm sağlamış gibi görünse de uzun vadede Türkiye'nin ideal kentlerini oluşturma kabiliyetini azaltmıştır. Ayrıca, afetlere dirençli kent oluşumunu da engellemiştir (Keleş İ. , 2023).

4.2. 1948-2024 Yılları Arası Yürürlüğe Giren İmar Afları ve İmar Affı Niteliğindeki Yasal Düzenlemeler

4.2.1. 22.06.1948 tarihli 5218 sayılı Kanun

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk imar affı olan 5218 sayılı Kanun, Ankara özelinde kamuoyu baskısı sebebiyle çıkartılmıştır. “Gecekondu” sözcüğünün içerisinde geçmediği bu kanunun amacı Ankara’da bulunan gecekonduları yasallaştırılmasıdır. Devletin tasarrufu altındaki araziler bu kanun ile belediyeye devredilmiş belediye de bu kanun ile vatandaşa düşük fiyatla araziye satmıştır. Ayrıca kanunun öngördüğü şartları sağlayan vatandaşa belli sürede bu arazilere yapı yapma kolaylığı sağlanmıştır (6938 sayılı Resmi Gazete, 1948).

4.2.2. 28.06.1948 tarihli 5228 sayılı Kanun

5218 sayılı Kanun ile Ankara’da uygulanan hükümler kısa süre sonra 5228 sayılı Kanun ile ülke genelinde tüm belediyelerde uygulanmaya başlamış bu kanun da imar aflarının ikincisi olurken ülke genelinde imar affı olarak bir ilk olmuştur. Kanunda 5218 sayılı Kanuna nazaran arsalar için sınırlama kaldırılmış ve tüm arsalar kanun kapsamına girmiştir. Ayrıca vergi muafiyeti, kredi teşvikleri, devlet eliyle malzeme nakliyatında indirim gibi kolaylıkları da içermektedir (6950 sayılı Resmi Gazete, 1948).

4.2.3. 06.06.1949 tarihli 5431 sayılı Kanun

5431 sayılı Kanun’da 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu’nun 13. Maddesinde yapılan değişiklikle hızla artan ruhsatsız yapıların ıslahı, ıslahı mümkün değilse de yıkılması amaçlanmıştır. Ancak kanuna eklenen geçici madde ile 5218 sayılı Kanun ile bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar (22.06.1948-06.06.1949) yapılan yapılar 5218 sayılı Kanun hükümlerine tabi tutularak affedilmiş ve yasallaştırılmıştır. Bu affa da ek olarak yine geçici madde ile belediyeye 5218 sayılı Kanun’a uygun olarak yeni alanlar belirleme ve bu alanlardaki arsaların 5218 sayılı Kanun’da belirlenmiş şartlara uyan vatandaşlara arsa devri yetkisi tanımlanmıştır (7230 sayılı Resmi Gazete, 1949).

4.2.4. 24.07.1953 tarihli 6188 sayılı Kanun

6188 sayılı Kanun öncekilere nazaran tam olarak af amacıyla yürürlüğe konmamıştır. Bu kanundaki amaç büyükşehirlerde yaygınlaşan gecekonduların kaldırılmasına yöneliktir. Kanun ile belediyelere hazine arsası devri bu arsalarla ucuz konut inşası gibi

yetkiler sağlanmış, gecekondusunu yıkan ve kaldıran vatandaş affedilerek bu konutlara hak sahibi yapılmıştır. Ayrıca kooperatif eliyle konut üretmek de kolaylaştırılarak kanunda öngörülen şartları sağlayanlara arazi tahsis edilmiştir. Kanunun 18. maddesinde mahalle teşkil edecek şekilde ve toplu bir halde kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce yapılmış yapılar af kapsamına girmiştir (8470 sayılı Resmi Gazete, 1953).

4.2.5. 21.07.1959 tarihli 7367 sayılı Kanun

7367 sayılı Kanun hazineye ait devlet tasarrufu altındaki belediye sınırları içerisindeki arsaların imar planı bulunup bulunmamasına bakılmaksızın 6188 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde kullanılmak üzere belediyelere devrini sağlamıştır (10265 sayılı Resmi Gazete, 1959).

4.2.6. 20.07.1966 tarihli 775 sayılı Kanun

775 sayılı Kanun ile mevcut gecekonduların ıslahı, tasfiyesi ve yeniden gecekondulaştırılmasının önlenmesi amaçlanmıştır. Gecekondulaştırma sorununun tamamen çözümü amaçlayan bu kanunda da Kanun'un 21. Madde, Geçici Madde 1 ve Geçici Madde 5 ile af getirilmiştir (775 sayılı Gecekondulaştırma Kanunu, 1966).

4.2.7. 06.05.1976 tarihli 1990 sayılı Kanun

775 sayılı Gecekondulaştırma Kanunu yürürlüğe girdiği tarihten önce yapılmış yapıları çeşitli af kararlarına almışken, 1990 sayılı Kanun'un Geçici Madde 8'de 20.07.1966 ile 01.03.1976 tarihleri arasında yapılmış olan gecekondular Gecekondulaştırma Kanunu Madde 21'deki af kapsamına dahil edilmiştir (15588 sayılı Resmi Gazete, 1976).

4.2.8. 18.03.1983 tarihli 2805 sayılı Kanun

2805 sayılı Kanun tam olarak af amacıyla çıkarılmıştır. Kanun'u önceki düzenlemelerden ayıran en önemli özellik sadece gecekondulaştırma değil imar mevzuatına aykırı yapı tabirinin de kullanılmasıdır. Bu tabir ile gecekondular dışında yürürlükteki imar mevzuatına aykırı inşa edilmiş ve edilmekte olan yapılar da af kapsamına alınmıştır. Gecekondulaştırma ile mücadele tabiri altında yapılmış düzenlemelere artık imar mevzuatına aykırı yapıların da affedildiği bir sürece girmiştir (17994 sayılı Resmi Gazete, 1983).

4.2.9. 24.02.1984 tarihli 2981 sayılı Kanun

2981 sayılı Kanun, 2805 sayılı Kanun’u yürürlükten kaldırmış ancak 2. Maddesi’nde *“Bu Kanun; imar ve gecekondular mevzuatına aykırı olarak inşa edilen aşağıda belirtilen yerlerdeki bütün yapıları kapsar”* denilerek yine af niteliğindeki yürürlükten kaldırdığı 2805 sayılı Kanun’da olduğu gibi imar mevzuatına aykırı yapıları ve gecekonduları af kapsamına alınmıştır (Tercan, 2018).

Kanunun en dikkat çekici maddelerinden biri Geçici Madde 2’dir. Bu maddede gecekondular hariç 6785 sayılı İmar Kanunu’nun yürürlüğe girdiği 15.01.1957 öncesi tüm yapılar “yapı kullanma izni” almış yapı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca 1605 sayılı Kanun ile 6785 sayılı İmar Kanunu’na eklenen Ek 8. Madde kapsamına giren 10.01.1975 öncesi yapılmış yapılar da “yapı kullanma izni” almış yapı olarak değerlendirilmiştir (18335 sayılı Resmi Gazete, 1984).

4.2.10. 22.05.1986 tarihli 3290 sayılı Kanun

3290 sayılı Kanun ile 2981 sayılı Kanun’la yürürlüğe giren affın kapsamı genişletilmiştir. Kanun’un 2. Maddesi ile 2981 sayılı Kanun’un 8. Maddesi’nde değişiklik yapılmıştır (19130 sayılı Resmi Gazete, 1986).

4.2.11. 18.05.1987 tarihli 3366 sayılı Kanun

3366 sayılı Kanun ile 2981 ve 3360 sayılı kanunlarda değişiklikler yapılmıştır. 3366 sayılı yasa, 2981 ve 3290 sayılı yasalarda süresi içinde belediye ve valiliklere başvurmamışların işlemlerinde değişiklik yaparak su ve elektriğin kesilmesi yerine harçlar alınması düzenlenmiştir. Ayrıca, ıslah imar planı veya kadaströ planları ile belirlenen alanlarda mülkiyet hakkı hükmü getirilmiştir. Bu düzenleme ile imar mevzuatına aykırı yapılmış kamusal alanlardaki yapıların sahiplerine de yapılarını yıkmaya karşılığında ıslah bölgesi veya yakın çevresinden bağımsız, hisseli veya kat mülkiyeti esasına göre imar parseli alma hakkı verilmiştir. Bu sayede affın kapsamı büyümüş, gecekondular tanımı genişletilmiştir (Tercan, 2018), (19471 sayılı Resmi Gazete, 1987).

4.2.12. 02.03.1988 tarihli 3414 sayılı Kanun

3414 sayılı Kanun ile Bakanlık yetkileri belediyelere verilmiştir. Ayrıca bu yetkilerin büyükşehir belediyeleri koordinatörlüğünde ilçe belediyelerince kullanılacağı da bu kanunda belirtilmiştir. 775 sayılı yasanın 34. maddesini de yürürlükten kaldıran 3414 sayılı kanun ile kendilerine arsa veya konut tahsis edilenlerin, arsa ve konutlarını yirmi

yıl içinde satma veya devretmesinin önündeki engel kalkmıştır (Tercan, 2018), (19471 sayılı Resmi Gazete, 1987).

4.2.13. 29.06.2001 tarihli 4706 sayılı Kanun

4706 sayılı Kanun'un 4. Maddesi'nin (d) fıkrası ile belediye ve mücavir alan sınırları dışında köy ve mezralarda bulunan 5000 m²'nin altında yüzölçümüne sahip Hazine'ye ait taşınmazların doğrudan kullanıcılara ve 5. Maddesi ile belediye ve mücavir alan sınırları içinde toplu yapılanma bulunan arazilerin öncelikle yapı sahiplerine satışı sağlanmıştır (24466 sayılı Resmi Gazete, 2001).

4.2.14. 29.03.2003 tarihli 4833 sayılı Kanun

4833 sayılı Kanun'un 51. Maddesi'nin (ö) fıkrası ile yapı kullanma izin belgesi olmayan ancak altyapı hizmetlerinin en az birini almış olan yapılara geçici elektrik bağlanabilmesi sağlanmıştır. Böylece yapısını imar mevzuatına aykırı yapmış ve yapı kullanma izin belgesi alamayan yapılara elektrik aboneliği verilmiştir (25065 sayılı Resmi Gazete, 2003).

4.2.15. 24.12.2003 tarihli 5027 sayılı Kanun

5027 sayılı Kanun'un 49. Maddesi'nin (j) fıkrası ile yapı kullanma izin belgesi olmayan ancak altyapı hizmetlerinin en az birini almış olan yapılara geçici elektrik ve/veya su bağlanabilmesi sağlanmıştır. Böylece yapısını imar mevzuatına aykırı yapmış ve yapı kullanma izin belgesi alamayan yapılara elektrik ve/veya su aboneliği verilmiştir. Ayrıca aynı hükmün son kısmında *“Belediye sınırları içinde kullanma izni verilmeyen ve alınmayan yapılaşmaların her türlü atıklarının çevre sağlığını tehdit eder boyutlara ulaşması halinde bu gibi yerlere belediyelerce kanalizasyon ve temizlik hizmetleri verilebilir”* denilmiştir (25330 sayılı Resmi Gazete, 2003).

4.2.16. 29.06.2005 tarihli 5377 sayılı Kanun

5377 sayılı Kanun'un 21. Maddesi ile 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 184. Maddesi'ne *“(6) İkinci ve üçüncü fıkra hükümleri, 12 Ekim 2004 tarihinden önce yapılmış yapılarla ilgili olarak uygulanmaz”* hükmü eklenmiş böylelikle böylece imar mevzuatına aykırı yapı yapan yaptıran bu yapılara elektrik, su veya telefon bağlantısı yapan veya yaptıranlardan 12.10.2004 tarihi öncesindekiler affedilmiştir (25869 sayılı Resmi Gazete, 2005).

4.2.17. 03.07.2005 tarihli 5398 sayılı Kanun

5398 sayılı Kanun'un 13. maddesiyle 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 6. maddesinin dördüncü fıkrasına (c) bendi eklenmiştir, özelleştirme kapsamına alınan kıyı, sahil şeridi ve dolgu alanlarında sınırlı kullanım kararları ve yapılanma şartlarının genişletilmesini sağlamıştır. Bu genişletme sonucunda turizm amaçlı alışveriş merkezleri ve konaklama birimleri inşa edilmesine olanak tanınmıştır. Ayrıca aynı Kanunun 19. maddesiyle; 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 9. maddesine eklenen bir fıkra ile, özelleştirme kapsamında gelir ortaklığı modeli ve diğer hukuki tasarruf yöntemleriyle yapılan hizmet özelleştirmesi niteliğindeki yatırımların yapılacağı yerlerde, imar planlarındaki kısıtlamalara tabi olmaksızın re'sen onaylanacak yapılaşma kararlarının Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı) tarafından değerlendirilmesi ve onaylanması sağlanmıştır. Bu da bir nevi imar planlarındaki kısıtlamaların dikkate alınmaksızın af niteliğinde yapılaşma kararlarının alınmasını mümkün kılmıştır (Tercan, 2018), (25882 sayılı Resmi Gazete, 2005).

4.2.18. 26.07.2008 tarihli 5784 sayılı Kanun

5784 sayılı Kanun'un 25. Maddesi ile yapı kullanma izin belgesi olmayan ancak altyapı hizmetlerinin en az birini almış olan yapılara geçici elektrik ve/veya su bağlanabilmesi sağlanmıştır. Böylece yapısını imar mevzuatına aykırı yapmış ve yapı kullanma izin belgesi alamayan yapılara elektrik ve/veya su aboneliği verilmiştir. 12.10.2004 tarihi öncesinde yapılmış ve yapı ruhsatı bulunmayan yapılara da elektrik ve/veya su aboneliği verilmiştir (26948 sayılı Resmi Gazete, 2008).

4.2.19. 16.05.2012 tarihli 6306 sayılı Kanun

6306 sayılı Kanun'un 23. Maddesinde “24/2/1984 tarihli ve 2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanunu'nun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmıştır” denilmiş ancak yine aynı Kanun'un 24. Maddesi'nde bu hükmün 3 yıl sonra yürürlüğe gireceği belirtilerek af niteliğindeki bu 2981 sayılı Kanun'un 3 yıl daha yürürlükte kalması sağlanmıştır (28309 sayılı Resmi Gazete, 2012).

4.2.20. 27.03.2015 tarihli 6639 sayılı Kanun

6639 sayılı Kanun'un 38. Maddesi ile 6306 Sayılı Kanun'un 23. Maddesinin yürürlüğe girmesi 3 yıl daha uzatılarak 2981 sayılı Kanunun 3 yıl daha yürürlükte kalması sağlanmıştır (29327 sayılı Resmi Gazete, 2015).

4.2.21. 28.04.2018 tarihli 7139 sayılı Kanun

71239 sayılı Kanun'un 55. Maddesi ile 6306 Sayılı Kanun'un 23. Maddesinin yürürlüğe girmesi 5 yıl daha uzatılarak 2981 sayılı Kanunun 31.05.2023 tarihine kadar yürürlükte kalması sağlanmıştır. Söz konusu tarihten sonra 2981 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır (30405 sayılı Resmi Gazete, 2018).

4.2.22. 11.05.2018 tarihli 7143 sayılı Kanun

7143 sayılı Kanun'un 16. Maddesi "İmar Barışı" olarak nitelendirilen yasal düzenlemedir. Bu madde ile 3194 sayılı İmar Kanunu'na Geçici 16. Madde eklenmiştir (30425 sayılı Resmi Gazete, 2018). Bu madde ile 31.12.2017 öncesi yapılmış olan imar mevzuatına aykırı yapıların istisnalar dışında hepsi için E-Devlet sistemi üzerinden başvuran ve beyan esaslı bilgileri doldurarak harcını yatıran herkese "Yapı Kayıt Belgesi" verilmiştir. Bu belge ile yapılara yasallık kazandırılmış hatta bu yapılar düzenlemede "yapı kullanma izin belgesi" düzenlenmiş yapı olarak değerlendirilmiştir. Bu düzenlemeden 3 milyon 152 bin 94 adet yapı faydalanmıştır. Bu yapı kayıt belgelerinin 96 bini yalan beyandan dolayı iptal edilmiştir. Sonuç olarak bu af ile ülke çapında 3 milyon imar mevzuatına aykırı yapı yasal hale gelmiştir. Ayrıca bu düzenleme ile hazineye ya da belediyeye ait araziler üzerinde bulunan yapılar için kullanıcı başvurusu ile yapının bulunduğu arsanın yolu açılmıştır (Kırmacı, 2024).

4.2.23. 01.07.2022 tarihli 7417 sayılı Kanun

7471 sayılı Kanun'un 39. Maddesi'nde "3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanununun geçici 11 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan "Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar" ibaresi "1/7/2022 tarihine kadar" şeklinde, fıkra da yer alan "12/10/2004" ibaresi "31/12/2021" şeklinde değiştirilmiştir" denilerek 31.12.2021 tarihinden önce yapılmış yapı ruhsatı bulunmayan yapılara yol, elektrik, su, telefon, kanalizasyon, doğal gaz gibi alt yapı hizmetlerinden birinin veya birkaçının

götürüldüğünün belgelenmesi halinde elektrik ve/veya su aboneliği verilmiştir. (31887 sayılı Resmi Gazete, 2022).

TÜRKİYE'DE YÜRÜRLÜĞE GİRMİŞ OLAN İMAR AFLARI VE AF NİTELİĞİNDEKİ YASAL DÜZENLEMELER					
SIRA	SAYI	YASAL DÜZENLEME ADI	İLGİLİ MADDE	RESMİ GAZETE	
				TARİH	SAYI
1	5218	Ankara Belediyesine, Arsa ve Arazisinden Belli bir Kısmını Mesken Yapacaklara 2490 Sayılı Kanun Hükümlerine Bağlı Olmaksızın ve Muayyen Şartlarla Tahsis ve Temlik Yetkisi Verilmesi Hakkında Kanun		22.06.1948	6938
2	5228	Bina Yapımını Teşvik Kanunu		6.07.1948	6950
3	5431	Ruhsatsız Yapıların Yıkıtılması ve 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu'nun 13. Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun		11.06.1949	7230
4	6188	Bina Yapımını Teşvik ve İzinsiz Yapılan Binalar Hakkında Kanun		29.07.1953	8470
5	7367	Hazineden Belediyelere Devredilecek Arazi ve Arsalar Hakkında Kanun		29.07.1959	10265
6	775	Gecekondu Kanunu	21, G.1, G.5	30.07.1966	12362
7	1990	Gecekondu Kanunu'nda Bazı Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun	G.8	6.05.1976	15588
8	2805	İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Olarak Yapılan Yapılara Uygulanacak İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanunu'nun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun		21.03.1983	17994
9	2981	İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanunu'nun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun	2,G.2	8.03.1984	18335
10	3290	24.2.1984 tarih ve 2981 sayılı Kanun'un Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun	2	7.06.1986	19130
11	3366	3290 Sayılı Kanun ile Değişik 2981 Sayılı Kanun'un Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun.		26.05.1987	19471
12	3414	775 Sayılı Gecekondu Kanunu'nun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında 3.5.1985 tarih ve 247 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin İki Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair 16.8.1985 tarih ve 250 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun		11.03.1988	19751
13	4706	Hazineye ait Taşınmaz Malların Değerlendirilmesi Hakkında Kanun	4-d	18.07.2001	24466
14	4833	2003 Mali Yılı Bütçe Kanunu	51-ö	31.03.2003	25065
15	5027	2004 Mali Yılı Bütçe Kanunu	49-j	24.12.2003	25330
16	5377	Türk Ceza Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	21	8.07.2005	25869
17	5398	Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	13, 19	21.07.2005	25882
18	5784	Elektrik Piyasası Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	25	26.07.2008	26948
19	6306	Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun	23, 24	31.05.2012	28309
20	6639	Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	38	15.04.2015	29327
21	7139	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	55	28.04.2018	30405
22	7143	Vergi ve Diğer Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun	16	18.05.2018	30425
23	7417	Devlet Memurları Kanunu ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	39	1.07.2022	31887

Şekil 4.1. 1948 ve sonrası imar afları listesi (Resmi Gazeteler).

4.3. İmar Afları Sonrası Türkiye

Genel imar afları, günümüze kadar her biri diğerinden daha çok gecekonduyu/imara aykırı yapıyı yasallaştırmak üzere yürürlüğe girmiştir. Devlet, bir yandan gecekondulara af getirip bir yandan da gecekonduların yapımını durdurmaya çalışılırken, önce gecekonduların sonrasında da imar mevzuatına aykırı yapı sayısında artış görülmüştür. Bunun temel sebebi önceki aflardan kaynaklanan af beklentisi olmuştur. Gecekondular ve imara aykırı yapılar affedildikçe gecekondular için mülkiyet sorunları, imara aykırı yapılar için de yasal olmama sorunu çözülürken altyapı, ulaşım, sosyal donatı ve kamusal alan eksiklikleri, imar hakkı vb. sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır (Tercan, 2018).

Türkiye'de Gecekondulu Nüfusun Yıllara Göre Oranı			
Yıl	Gecekondular	Gecekondulu Nüfus	Kentsel Nüfustaki Payı (%)
1955	50	250	4.7
1960	240	1.200.000	16.4
1965	430	2.150.000	22.9
1970	600	3.000.000	23.6
1980	1.150.000	5.750.000	26.1
1990	1.750.000	8.750.000	33.9
1995	2.000.000	10.000.000	35
2002	2.200.000	11.000.000	27

Şekil 4.2. Türkiye nüfusunun yıllara göre dağılımı (Keleş, 2021, akt. Keleş, 2023).

Özellikle 2018 yılında çıkarılan imar affı düzenlemesi kapsamında mühendislik hizmeti alıp almadığı belirsiz olan 3 milyon 152 bin 94 adet imar mevzuatına aykırı kaçak yapı, yapı kayıt belgesi almıştır. Hataydaki yapıların %43'üne, Kahramanmaraş'taki yapıların %38'ine, Adıyaman'daki yapıların ise %21'ine imar barışı kapsamında ilgililerince yapı kayıt belgesi alınmıştır. Yapı kayıt belgesi verilmeden önce binalara teknik inceleme ve mühendislik hizmetinin verilmemesi, güvenli raporlarının ve güçlendirme işlemlerinin imar barışının sonrasına bırakılması

Türkiye'de son 25 yılda yaşanmış depremler ve sonuçları

SIRA	TARİH	YER	BÜYÜKLÜK (MS)	CAN KAYBI SAYISI	HASARLI BİNA SAYISI
1	6.02.2023	Kahramanmaraş - Pazarcık ve Elbistan	7.7 ve 7.6	44374	240000
2	30.10.2020	İzmir - Seferihisar	6.6	117	633
3	24.01.2020	Elazığ - Sivrice	6.8	41	16606
4	9.11.2011	Van - Edremit	5.6	40	-
5	23.10.2011	Van	7.2	644	17005
6	19.05.2011	Kütahya - Simav	5.9	3	-
7	8.03.2010	Başyurt - Elazığ	6.1	42	-
8	25.03.2004	Erzurum - KJAndilli ve Aşkale	5.6	9	1280
9	1.05.2003	Bingöl	6.4	176	6000
10	27.01.2003	Tunceli - Pülümür	6.2	1	50
11	3.02.2002	Afyon - Çay ve Sultandağı	6.4	44	622
12	25.06.2001	Osmaniye	5.5	-	66
13	15.12.2000	Afyon - Sultandağı	5.8	6	547
14	6.06.2000	Çankırı - Orta	6.1	1	1766
15	12.11.1999	Düzce	7.5	763	35519
16	17.08.1999	Kocaeli - Gölcük	7.8	17480	73342
TOPLAM				63741	393436

Şekil 4.3. Türkiye’de son 25 yılda yaşanmış deprem listesi (BDTİM, 2024).

gibi faktörler, yerleşimine izin verilen bu binaları risk unsuru haline getirmiştir (Kırmacı, 2024).

5. KENTSEL DÖNÜŞÜM KAVRAMI

“Kentsel Dönüşüm” kavramının tanımı Türk Dil Kurumuna göre “*Kentin imar planına uymayan veya dayanıksız olan binaların yıkılıp yerine yeni toplu yerleşim alanlarının yapılması*” şeklindedir (sozluk.gov.tr, 2024). Bu tanım Türkiye’de kentsel dönüşümün çarpık/plansız kentleşmenin ve dirençsiz yapıların dönüşümü olarak algılanmasının bir sonucudur. Aslında kentsel dönüşüm daha geniş bir tanımlama ile; zamanla gelişen kentin ortaya çıkan sosyal, ekonomik, fiziksel, çevresel, iklimsel vb. tüm sorunlarının ele alındığı ve bu sorunlara bütüncül çözümlerin üretildiği faaliyetlerdir (Thomas, 2003, s. 23)

5.1. Kentsel Dönüşümün Tarihsel Süreci

Sanayi devrimi ve Dünya’da yaşanan büyük ve kentler açısında yıkıcı savaşlar sonrasında kentleri, zamanın gereksinimlerine ve yapım tekniklerine uygun, daha yaşanabilir hale getirebilmek için kentsel yenileme faaliyetleri ortaya çıkmıştır. Bu faaliyetler yenileme, koruma, sağlıklılaştırma, dönüştürme vb. uygulamaları olarak nitelendirilebilir. Kentsel dönüşüm Avrupa’da ilk kez, 19. Yüzyıl’da kentlerin nüfusunun azaldığı, yaşam koşullarının ekonomik ve sosyal açıdan yetersiz olduğu bölgelerinde uygulanmış ve bu alanlar canlandırılarak kentlerin cazibe merkezleri haline getirilmiştir (Gül, 2024).

Kentsel dönüşüm, faaliyetlerinin genel olarak uygulama alanlarını şu şekilde sıralanabilir (Akdoğan, 2013).

- Korunmaya muhtaç tarihi yapı alanları,
- Eski sanayi alanları,
- Köhnemiş, işlevini yitirmiş, çağın yaşamsal gereksinimlerini karşılayamayan kent alanları,
- Afet riski taşıyan kent alanları,
- İnsan kaynaklı (savaş vb.) yıkıma uğramış kent alanları,
- Ekonomik, sosyal, kültürel, fiziksel, çevresel sorun üreten kent alanları,
- Kanun dışı yapılaşma alanları.

Tam olarak 1851 yılında “İngiliz Konut Yasası” ile Avrupa’da başlayan kentsel dönüşüm çalışmaları sonrasında Fransa’da çıkarılan benzer düzenlemelerle kanunlara girmeye devam etmiştir. Sanayi Devrimi sonrası işçi sınıfının yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalara evirilen süreç, ulusal politikalardan küresel politikalara sıçramış ve sonucunda daha bütüncül hedeflere ulaşabilmek için kentsel planlama sürecine dönüşmüştür (Canpolat, 2024).

Kentsel yenileme çalışmaları ilk kez 19’uncu yüzyılda Avrupa ve Amerika’da başlamışsa da günümüzdeki haline, İkinci Dünya savaşı sonrasında yıkılan, alt ve üst yapıları yok olan, toplumsal yaşamın mükümsüz hale geldiği şehirlerin; yeniden inşası, sosyal, ekonomik ve fiziksel olarak yeniden canlandırılması amacıyla yapılan yenileme çalışmalarıyla dönüşmüştür. Kentsel dönüşüm, günümüzdeki anlamıyla kentin büyüme aşamasında ya da çeşitli doğal afetler, savaş, eskime, işlevini yitirme vb. sebeplerle ortaya çıkan fiziksel, sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel sorunlarının çözümü için yapılan yenileme, iyileştirme, sağlıklaştırma veya koruma faaliyetleri olarak tanımlanabilir (Gül, 2024).

5.2. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Kavramı

Türkiye’de kentsel dönüşüm kavramı, 1935 yılında toplam nüfusunun %23’ü kentlerde yaşarken, sadece 50 yılda bu oranın dengelenmesinin de gösterdiği gibi hızlı kentleşme süreci, Dünya’da ve ülkemizde yaşanan ekonomik krizler, İkinci Dünya Savaşı’nın olumsuz etkileri, ülkede yaşanan depremlerin yıkıcı etkileriyle 2000’li yıllara kadar olması gerekenden farklı bir anlam yüklenerek gelişmiştir. Bu anlam hızlı kentleşmenin getirdiği en büyük sorun olan gecekonduculardan oluşan kentleri dönüştürme ve yaşanan depremlerin yıktığı kentleri yeniden inşa etme gibi sebeplerle şekillenmiştir (Yılmaz, 2019).

Gecekonduların yaygınlaşması ile gecekondu kentlerinin oluşması, bu alanların sonradan planlanmaya çalışılması, süreç içerisinde getirilen aflar, diğer yandan artan kaçak yapılaşmalar, denetimsizlik, kentleri etkileyen doğal afetler Türkiye’de kentsel dönüşümün yenileme, iyileştirme, sağlıklaştırma ya da koruma amaçlı değil, söz konusu süreçlerin sonunda yapılması mecbur bir sonuç olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur (Yılmaz, 2019)

Türkiye, 1950’li yıllardan itibaren kentleşme sürecine girmiş ve bu durum büyük bir iç göç hareketine yol açmıştır. Kırsal bölgelerden kentlere doğru yoğun bir göç yaşanmış,

bu da kent nüfusunun hızlı bir şekilde artmasına neden olmuştur. 1980'li yıllardan itibaren kentli nüfus önemli ölçüde artmış ve 2000'li yılların başında ülke nüfusunun %65'ine ulaşmıştır. 2014 yılında yapılan idari düzenlemelerle birlikte, büyükşehir belediyesi statüsüne geçen illerdeki kırsal alanlar da kent sınırlarına dahil edilmiştir. Bu değişiklikler sonucunda, Türkiye'deki kentli nüfus oranı %91,8 gibi yüksek bir seviyeye çıkmıştır (Kızıroğlu, 2017). Bu süreç, Türkiye'deki kentleşmenin ne kadar hızlı ve kapsamlı bir şekilde gerçekleştiğini göstermektedir. Bu sebeple büyük sayıda can kaybına neden olan 1999 Gölcük ve Düzce depremleri sonrası hızlı bir şekilde afetlere dirençli kent oluşturmaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. 2000-2024 yılları bu kapsam da yasal düzenlemelerin de yoğun şekilde yapıldığı dönem olmuştur. 16.05.2012 tarihli 6306 sayılı “*Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun*” un yürürlüğe girmesi ile tamamen afet odaklı bir dönüşüm anlayışı ortaya konulmuştur (28309 sayılı Resmi Gazete, 2012).

Türkiye’de Kentlerde Yaşayan Nüfus Dağılımı							
Yıl	Ülke Nüfusu	İl-İlçe Merkezleri			Belediye		
		Sayı	Nüfus	Oran(%)	Sayı	Nüfus	Oran(%)
1927	13.648.270	391	3.305.879	24,22	460	-	-
1935	16.158.018	413	3.802.642	23,53	505	4.174.542	25,84
1940	17.820.950	433	4.346.249	24,39	549	4.753.304	26,67
1945	18.790.174	459	4.687.102	24,94	583	5.145.020	27,38
1950	20.947.188	485	5.244.337	25,04	628	5.768.665	27,54
1955	24.064.763	559	6.927.343	28,79	809	7.804.354	32,43
1960	27.754.820	637	8.859.731	31,92	995	9.994.644	36,01
1965	31.391.421	638	10.805.817	34,42	1.062	12.787.663	40,74
1970	35.605.176	639	13.691.101	38,45	1.303	16.753.979	47,06
1975	40.347.719	639	16.869.068	41,81	1.654	20.500.442	50,81
1980	44.736.957	639	19.645.007	43,91	1.725	25.523.604	57,05
1985	50.664.458	647	26.865.757	53,03	1.703	31.223.447	61,63
1990	56.473.035	902	33.326.351	59,01	2.053	37.884.455	67,08
1997	62.865.574	929	40.882.357	65,03	2.827	48.623.460	77,35
2000	67.803.927	931	44.006.274	64,9	3.228	53.784.377	79,32

Şekil 5.1. Türkiye’de kentlerdeki nüfus dağılımı listesi (Köktürk ve Köktürk, 2007, akt. Yılmaz, 2019).

Gelişmekte olan diğer ülkeler gibi Türkiye için de en önemli sorun ideal kentleşme için şehircilik ilkelerine uygun planlama ile yapılaşma sürecinin yürütülememesidir. Ülke nüfusunun günümüzde %90’nının yaşadığı kentlerin depremler için büyük risk

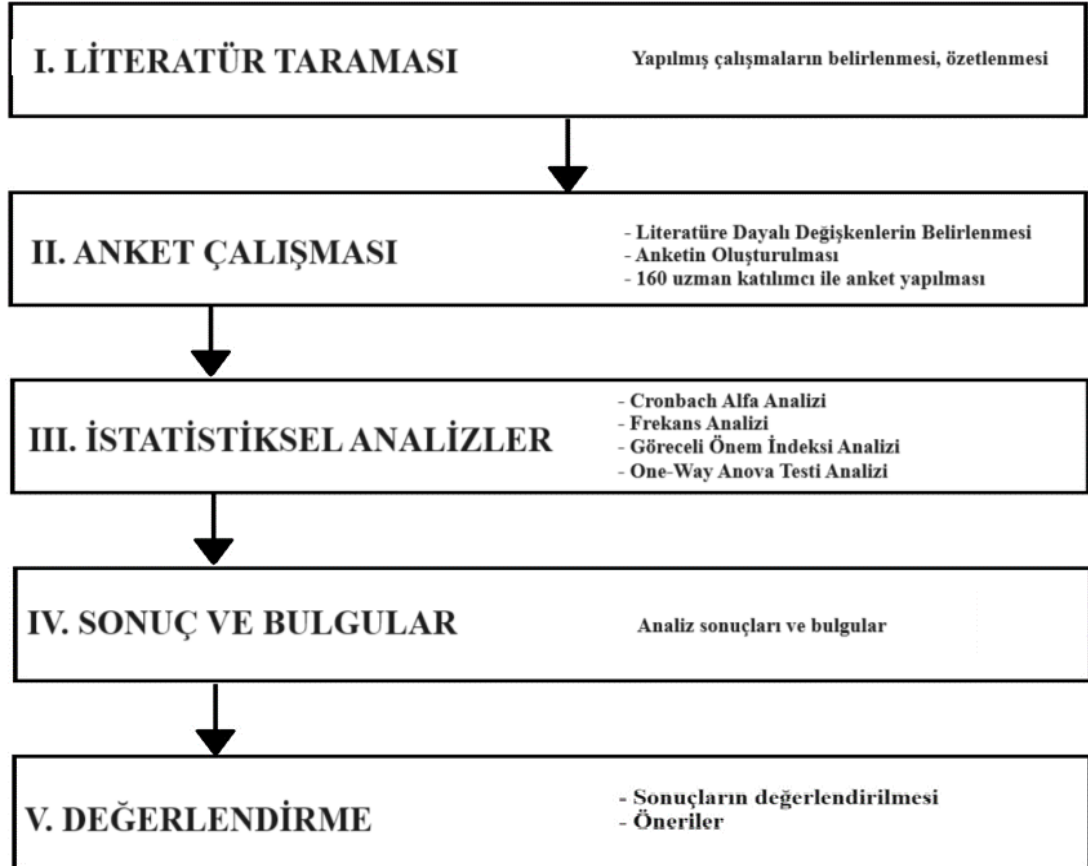
oluşturan çarpık/plansız alanlarının iyileştirilmesi, yenilenmesi, yapılarının gclendirilmesi hayati önem taşımaktadır (Kızıroğlu, 2017), (Köse ve Ark., 2023).

Türkiye’de mühendislik hizmetlerinden yoksun gecekondulardan ve imar mevzuatına aykırı yapılardan oluşan dirençsiz kentler; gecekondulaşma ile başlayıp, imar afları ile hızlanan imar mevzuatlarına aykırı şekilde yapılan kaçak yapılaşmalarla devam eden süreç sonunda oluşmuş, günümüzde nüfus yoğunluğu fazla bu dirençsiz kentlerimiz özellikle depremlerde can ve mal kayıplarının artmasına neden olmuştur. 6 şubat 2023’te yaşanan Kahramanmaraş depremlerinin yıkıcı etkisi 11 kentimizi etkilemiştir (Kırmacı, 2024).

6. METODOLOJİ

Bu çalışma, Türkiye’de dirençli ve ideal kentleşmeyi engelleyen sorunlu süreçleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışma metodolojisi Şekil 6.1’de gösterilmiştir. Bu metodolojiye göre çalışma 5 aşamadan oluşmaktadır. 1. Aşamada literatür taraması yapılarak, ideal kentleşmeyi engelleyen sorunlu süreçler için kritik değişkenleri belirlenmiştir. 2. Aşamada, 1. aşamada belirlenen sorunlu süreçlerin değerlendirileceği bir anket hazırlanmıştır. Bu anket, kentleşme konusunda uzman 160 katılımcıya uygulanmıştır. 3. Aşamada anket ile elde edilen veriler istatistiksel yöntemler ile analiz edilmiştir. 4. Aşamada her bir analizin sonucunda elde edilen sonuç ve bulgular yer almaktadır. Son aşamada ise ilk dört bölümde yapılan çalışma ve elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir. Her bir aşamının detayları 7., 8. ve 9. bölümde yer almaktadır.

Şekil 6.1. Çalışma Metodolojisi

7. ANKET ÇALIŞMASI

Dirençli ve ideal kentleşmenin başarılı bir şekilde gerçekleşmesinin önünde bir dizi engel ve uygulama bulunmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışma dirençli ve ideal kentleşmedeki sorunlu süreçlerin belirlenmesi için kritik değişkenleri tanımlamakta ve önem derecesine göre sıralamaktadır.

7.1. Anketin Oluşturulması

Anket çalışması oluşturulurken Türkiye’de, dirençli ve ideal kentleşmeye engel olan sorunlu süreçlerin belirlenmesi amacı ile literatür taraması yapılmış ve belirlenen değişkenler Tablo 7.1’da gösterilmiştir.

Tablo 7.1. Türkiye’de, dirençli ve ideal kentleşmeye engel olan sorunlu süreçlere Ait Kritik Değişkenler

DEĞİŞKENLER	KAYNAKLAR
1 Gecekondulaşma ve kaçak yapılaşmanın temel sebeplerinden biri kontrolsüz göçler olabilir.	(Susmaz & Ekinci, 2009),(Uysal, 2021), (Akalin, 2018).
2 Kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmanın en önemli sebeplerinden biri denetimlerin etkin ve zamanında yapılamaması olabilir.	(Keleş İ. , 2023), (Bulubay, 2021).
3 Plansız/çarpık kentleşmenin en önemli sebeplerinde biri sanayileşme ile kırsaldan kente yapılan kontrolsüz göçler sonrasında ortaya çıkan gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma olabilir.	(Akalin, 2018), (Keleş İ. , 2023), (Torlak, 2003).
4 Gecekondu ve kaçak yapılarla oluşan yerleşim yerleri, ideal kent planlarının yapılmasını zorlaştırabilir.	(Karabel, 2014), (Keleş İ. , 2023), (Uzunçibuk, 2009).
5 Gecekondu ve kaçak yapılaşma ile oluşan yerleşim yerleri afetlere, özellikle de depremlere dirençsiz yerler olabilir.	(Köse ve Ark., 2023), (Karabel, 2014).
6 İmar affı/barışı düzenlemeleri, gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma süreçlerinin sonunda çıkarılmak zorunda kalan yasal düzenlemeler olarak ifade edilebilir.	(Bulubay, 2021), (Keleş İ. , 2023), (Tercan, 2018).

Tablo 7.1. (Devamı) Türkiye’de, dirençli ve ideal kentleşmeye engel olan sorunlu süreçlere Ait Kritik Değişkenler

DEĞİŞKENLER	KAYNAKLAR
7 İmar affi/barışı düzenlemeleri; yeniden imar affi çıkar algısının oluşmasına ve bunun sonucunda da gecekondulaşmaya ve kaçak yapılaşmaya yöneliminin artmasına neden olabilir.	(Torlak, 2003), (Keleş İ. , 2023).
8 İmar affi/barışı düzenlemeleri, gecekondulaşma ve kaçak yapılaşmada artışa neden olabilir.	(Tercan, 2018), (Keleş İ. , 2023).
9 İmar affi/barışı düzenlemeleri gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma sorununa çözüm sağlayamamış olabilir.	(Erbaş, 2018), (Bulubay, 2021), (Keleş İ. , 2023), (Karabel, 2014).
10 İmar affi/barışı düzenlemeleri, kentleşme ve imar sorunlarının çözümüne katkı sağlamak yerine mevcut durumun bozulmasına da sebep olabilir.	(Akalin, 2018), (Keleş İ. , 2023),
11 İmar affi/barışı kapsamına giren yapılar afetlere özellikle depremlere karşı dirençli yapılar olmayabilir.	(Karabel, 2014), (Kasparoğlu & Suri, 2019).
12 İmar affi/barışı düzenlemeleri, dirençsiz kentlerin oluşumuna sebep olabilir.	(Erbaş, 2018), (Kasparoğlu & Suri, 2019).
13 Afetlere karşı dirençli, ideal kentlerin oluşumu için imar affi/barışı gibi yasal düzenlemelerin yapılmaması uygun olabilir.	(Keleş İ. , 2023), (Erbaş, 2018).
14 İmar affi/barışı düzenlemeleri kent planlarının uygulanmasını zorlaştırabilir.	(Bulubay, 2021), (Keleş İ. , 2023).
15 İmar affi/barışı düzenlemeleri; imar problemlerinin çözümüne, devlete gelir kaydetmeye, yıkılma veya para cezasına çarptırılan inşaatlara çözüm bulunmasına olanak sağlamış olabilir.	(Özlüer, 2018), (Turhan, 2021).
16 Son imar barışı düzenlemesi imara aykırı kayıt dışı yapıların tespitini sağlaması açısından yerinde olduğu söylenebilir.	(Kasparoğlu & Suri, 2019), (Özelmacıklı & Baz, 2018).
17 İmar barışı, kaçak yapıları kayıt altına alarak, kentsel dönüşüm uygulamalarına konu edebilecek yerlerin ve yapıların belirlenmesini sağlayan bir düzenleme olmuştur.	(Kasparoğlu & Suri, 2019), (Özlüer, 2018).
18 Bir kentin planlı oluşması ve büyümesi doğru ve uzun vadeli planlama kriterlerine uygun plan yapılması ve bu planlara zaruri durumlar dışında sadık kalınması ile mümkün olabilir.	(Akalin, 2018), (İnceyol, 2021).

Tablo 7.1. (Devamı) Türkiye’de, dirençli ve ideal kentleşmeye engel olan sorunlu süreçlere Ait Kritik Değişkenler

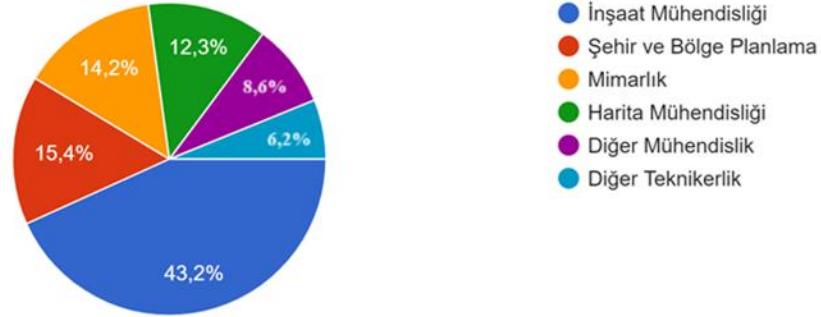
	DEĞİŞKENLER	KAYNAKLAR
19	Kentin planlarında yapılan yoğun değişiklikler planların amaçlarından sapmasına neden olabilir.	(Uzunçibuk, 2009), (İnceyol, 2021), (Usta, 2021).
20	İmar sürecinde yaşana sorunlar ve mevzuatın dağınık ve karmaşık olması gibi sebeplerle mekânsal planlamada yeni bir anlayışın oluşturulmasına ihtiyaç olabilir.	(Esen, 2023), (Keleş İ. , 2023).
21	Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'nin 5/12 hükmünün yapılaşma için şart koyduğu parselasyon planlarının yapımına, ilgili belediyelerce daha çok özen gösterilmesi ideal kentleşme adına doğru bir yaklaşım olabilir.	(Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, 2017)
22	Türkiye'de plansız/çarpık ve dirençsiz kentlerin, kentsel dönüşüm uygulamaları ile yenilenmesi zaruri bir uygulama olabilir.	(Erdoğan & Babaoğlu, 2024), (Köse ve Ark., 2023)

Değişkenler belirlendikten sonra, ikinci aşamada değişken listesi dikkate alınarak anket hazırlanmıştır. Anket 2 ana bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde uzman kişilere mesleği, eğitim durumu, çalıştığı kurum/kuruluş, unvanı ve kaç yıldır çalıştığı soruları yöneltilmiştir. İkinci kısımda ise belirlenen literatüre dayalı 22 adet değişkenle ilgili katılımcıların görüşlerinin alınacağı bölüm bulunmaktadır. Bu bölüm, 5'li Likert Ölçeği, önem düzeyi “1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum” olarak yapılandırılmıştır.

7.2. Anketin Uygulanması

Anket çalışmasının ilk kısmında katılımcıların mesleği, eğitim durumu, çalıştığı kurum/kuruluş, unvanı ve kaç yıldır çalıştığı gibi genel bilgileri yer almaktadır. İkinci kısımda ise literatüre taraması ile literatüre dayandırılarak belirlenen kritik değişkenler bulunmaktadır. Bu değişkenler literatür taramasında çalışma amacına yönelik en faydalı olacağı düşünülen görüşler doğrultusunda belirlenmiştir. Belirlenen değişkenlerle şekillendirilmiş bu anket imar planları, yapılaşma, kentleşme, kentsel dönüşüm ve imar mevzuatı konularında uzman 160 kişiye uygulanarak veri seti oluşturulmuştur. Anket ilk olarak elektronik posta yoluyla 288 adet kent, kentleşme, imar, yapı denetim, planlama, harita vb. alanlarda çalışanlara gönderilmiş bunlardan 160 adet uzmandan geri dönüş alınabilmektedir.

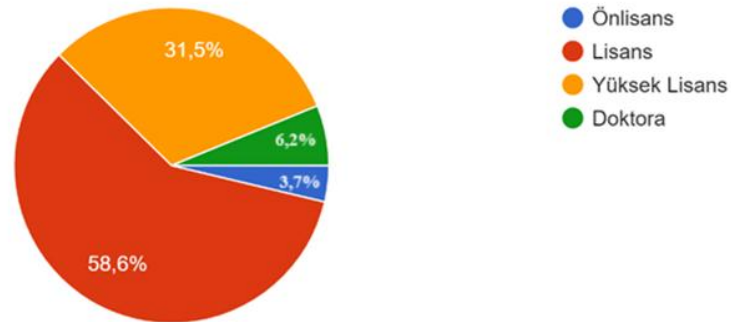
Eğitim aldığınız bölüm nedir?

Şekil 7.1. Eğitim alınan bölüm dağılımı.

Ankete katılanların yüzde 43,2'si inşaat mühendisi, yüzde 15,4'ü şehir bölge planlama uzmanı ve yüzde 14,2'si mimar, yüzde 12,3'ü harita mühendisi ve yüzde 14,8'i diğer mühendis ve teknikerlerdir.

Eğitim durumunuz nedir?

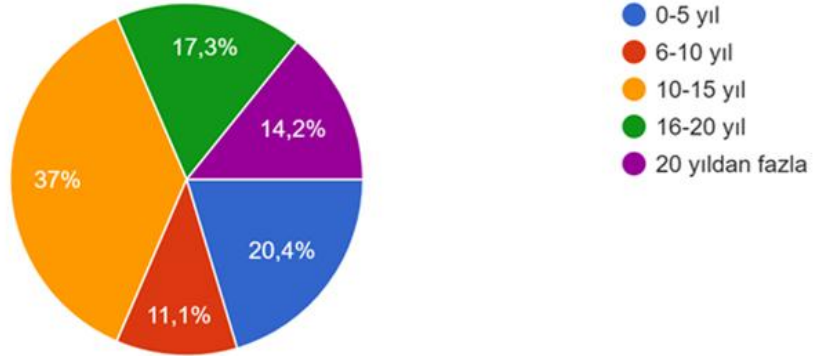

Şekil 7.2. Eğitim durumu dağılımı.

Katılımcıların yüzde 58,6'sı lisans, yüzde 31,5'i yüksek lisans ve yüzde 6,2'si doktora derecesine sahiptir.

Ankete katılanların yüzde 14,2'si 20 yıldan fazla deneyime sahipken yüzde 17,3'ü 16 ila 20 yıl, yüzde 37'si ise 11 ila 15 yıl arasında deneyime sahiptir.

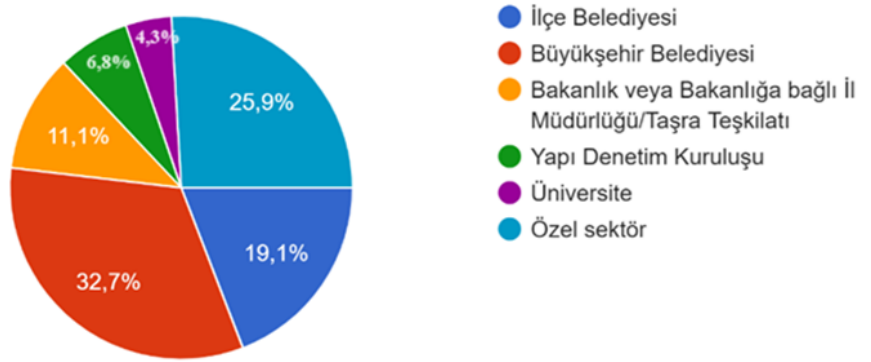
Ne kadar süredir çalışmaktasınız?

Şekil 7.3. Çalışma süresi dağılımı

Katılımcıların yüzde 32,7'si büyükşehir belediyesinde, yüzde 19,1'i ilçe belediyesinde, 25,9'u özel sektörde, yüzde 11,1'i bakanlık veya bakanlığa bağlı müdürlüklerde veya taşra teşkilatlarında, yüzde 6,8'i yapı denetim kuruluşunda ve yüzde 4,3'ü üniversitede çalışmaktadır.

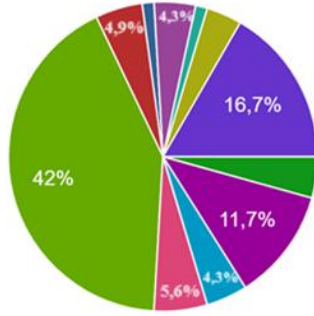
Çalıştığınız kurum/kuruluş neresidir?

Şekil 7.4. Çalışılan kurum/kuruluş dağılımı.

Ankete katılanların yüzde 42'si kamu kuruluşlarında teknik personel olarak çalışmaktayken yüzde 16,7'si özel sektörde teknik personel, yüzde 11,7'si kamu kuruluşlarında müdür veya şube müdürü, yüzde 5,6'sı akademisyen, yüzde 4,9'u yapı denetim kuruluşunda teknik personel olarak görev yapmaktadır.

Ünvanınız/göreviniz nedir?

- Belediye Başkanı
- Genel Sekreter
- Genel Sekreter Yardımcısı
- Başkan yardımcısı / Daire başkanı
- Müdür / Şube Müdürü
- Uzman / Uzman yardımcısı
- Akademisyen
- Teknik personel (Kamu)
- Teknik Personel (Yapı Denetim Kuruluşu)
- Müteahhit
- Proje Müdürü
- Koordinatör
- Şantiye şefi
- Teknik personel (Özel sektör)

Şekil 7.5. Ünvan/görev dağılımı

8. İSTATİSTİKSEL ANALİZLER

8.1. Cronbach Alfa Analizi ve Sonuçları

Cronbach alfa analizi istatistiksel analizlerde hemen hemen tüm bilim dallarında kabul görmüş bir güvenirlik belirleme yöntemidir. Bu çalışmada bu analiz yöntemi ile yapılan anketin güvenirliğinin belirlenmesi amaçlanmıştır (Kula Kartal & Mor Dirlik, 2016). Diğer bir deyişle Cronbach Alfa Analizi, bir ölçek ya da testin iç tutarlılığını ölçmek için kullanılan bir istatistiksel yöntemdir. Özellikle anketlerde, psikometrik testlerde ve benzeri ölçme yöntemlerinde, soruların veya maddelerin birbiriyle ne kadar uyumlu veya tutarlı olduğunu değerlendirmek amacıyla kullanılır. Cronbach alfa analizinde kullanılan alfa katsayısı aşağıdaki denklem 8.1'e göre hesaplanır (Cronbach, 1951).

$$\alpha = \frac{N}{N-1} \left(1 - \frac{\sum \sigma_i^2}{\sigma_T^2} \right) \quad (8.1)$$

N : Testteki madde sayısı

σ_i^2 : Her bir maddenin varyansı

σ_T^2 : Her bir maddenin varyansı

Hesaplanan cronbach alfa katsayısı 1'e yaklaştıkça anketin iç tutarlılığının yüksek olduğunu gösterir. Cronbach alfa (α) değeri 0,60'dan büyük olduğunda iyi, 0,80'den büyük olduğunda mükemmel olarak tanımlanmaktadır (Elmalı ve Bayram, 2022; Abbasianjahromi et al., 2019; Cronbach, 1951). Bu çalışma için Cronbach alfa (α) katsayısı 0,965 olarak belirlenmiştir. Bu değer anketin güvenilir bir sonuç verdiğini göstermektedir. Bu analiz, IBM SPSS Statistics 29.0.2.0 programı ile yapılmıştır (SPSS, 2024). Cronbach alfa (α) analizinin detayları Tablo 8.1.'de gösterilmektedir.

Tablo 8.1. Cronbach alfa (α) analizi

Cronbach alfa (α) analizi		
Cronbach Alfa	Standart Faktörlere Dayalı Cronbach Alfa Değeri	Değişken Sayısı
0,965	0,967	22

8.2. Frekans Analizi ve Sonuçları

Çalışmada yapılan bir diğer analizde frekans analizidir. Bu analiz hangi ölçümlerin ne kadar sayıda yapıldığını gösterir (Arıcı, 1998). Bu çalışmanın Frekans analizi sonuçları Tablolar halinde aşağıda gösterilmektedir. Frekans analizi ile elde edilen sonuçlar Göreceli Önem İndeksi (RII) Analizi'nde de kullanılmıştır.

Tablo 8.2. Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için frekans analizi

	Frekans Analizi					
	5	4	3	2	1	TOPLAM
Gecekondulaşma ve kaçak yapılaşmanın temel sebeplerinden biri kontrolsüz göçler olabilir.	66	65	5	11	13	160
Kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmanın en önemli sebeplerinden biri denetimlerin etkin ve zamanında yapılamaması olabilir.	96	46	2	5	11	160
Plansız/çarpık kentleşmenin en önemli sebeplerinden biri sanayileşme ile kırsaldan kente yapılan kontrolsüz göçler sonrasında ortaya çıkan gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma olabilir.	63	60	11	12	14	160
Gecekondu ve kaçak yapılarla oluşan yerleşim yerleri, ideal kent planlarının yapılmasını zorlaştırabilir.	87	51	3	6	13	160
Gecekondu ve kaçak yapılaşma ile oluşan yerleşim yerleri afetlere, özellikle de depremlere dirençsiz yerler olabilir.	105	31	6	3	15	160
İmar affı/barışı düzenlemeleri, gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma süreçlerinin sonunda çıkarılmak zorunda kalınan yasal düzenlemeler olarak ifade edilebilir.	38	42	15	31	34	160
İmar affı/barışı düzenlemeleri; yeniden imar affı çıkar algısının oluşmasına ve bunun sonucunda da gecekondulaşmaya ve kaçak yapılaşmaya yöneliminin artmasına neden olabilir.	91	46	7	3	13	160
İmar affı/barışı düzenlemeleri, gecekondu ve kaçak yapılarda artışa neden olabilir.	85	51	6	7	11	160
İmar affı/barışı düzenlemeleri gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma sorununa çözüm sağlayamamış olabilir.	80	54	8	6	12	160
İmar affı/barışı düzenlemeleri, kentleşme ve imar sorunlarının çözümüne katkı sağlamak yerine mevcut durumun bozulmasına da sebep olabilir.	86	48	7	7	12	160

Tablo 8.2. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için frekans analizi

	Frekans Analizi					
	5	4	3	2	1	TOPLAM
İmar affi/barışı kapsamına giren yapılar afetlere özellikle depremlere karşı dirençli yapılar olmayabilir.	90	48	5	3	14	160
İmar affi/barışı düzenlemeleri, dirençsiz kentlerin oluşumuna sebep olabilir.	90	49	5	2	14	160
Afetlere karşı dirençli, ideal kentlerin oluşumu için imar affi/barışı gibi yasal düzenlemelerin yapılmaması uygun olabilir.	81	45	14	4	16	160
İmar affi/barışı düzenlemeleri kent planlarının uygulanmasını zorlaştırabilir.	85	47	6	7	15	160
İmar affi/barışı düzenlemeleri; imar problemlerinin çözümüne, devlete gelir kaydetmeye, yıkılma veya para cezasına çarptırılan inşaatlara çözüm bulunmasına olanak sağlamış olabilir.	25	35	31	44	25	160
Son imar barışı düzenlemesi imara aykırı kayıt dışı yapıların tespitini sağlaması açısından yerinde olduğu söylenebilir.	17	37	30	43	33	160
İmar barışı, kaçak yapıları kayıt altına alarak, kentsel dönüşüm uygulamalarına konu edebilecek yerlerin ve yapıların belirlenmesini sağlayan bir düzenleme olmuştur.	13	37	34	47	29	160
Bir kentin planlı oluşması ve büyümesi doğru ve uzun vadeli planlama kriterlerine uygun plan yapılması ve bu planlara zaruri durumlar dışında sadık kalınması ile mümkün olabilir.	98	38	6	5	13	160
Kentin planlarında yapılan yoğun değişiklikler planların amaçlarından sapmasına neden olabilir.	83	45	8	11	13	160
İmar sürecinde yaşanan sorunlar ve mevzuatın dağınık ve karmaşık olması gibi sebeplerle mekânsal planlamada yeni bir anlayışın oluşturulmasına ihtiyaç olabilir.	53	61	24	8	14	160
Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'nin 5/12 hükmünün yapılaşma için şart koyduğu parselasyon planlarının yapımına, ilgili belediyelerce daha çok özen gösterilmesi ideal kentleşme adına doğru bir yaklaşım olabilir.	73	56	13	4	14	160
Türkiye'de plansız/çarpık ve dirençsiz kentlerin, kentsel dönüşüm uygulamaları ile yenilenmesi zaruri bir uygulama olabilir.	84	47	6	8	15	160

8.3. Göreceli Önem İndeksi Analizi ve Sonuçları

Göreceli Önem İndeksi (Relative Importance Index - RII) Analizi, bir araştırmada veya ankette elde edilen verilerdeki değişkenlerin önem derecelerini belirlemek için kullanılan bir yöntemdir. RII hesaplanırken genellikle 1 ile 5 arasında bir likert ölçeği kullanılan anketlerdeki değişkenlerin önem sıraları belirlenir. Bu sıralama, anketteki her bir değişkenin katılımcılar tarafından ne kadar önemli bulunduğunu gösterir. Her bir sorunun likert ölçeği ile ölçülen yanıtlarının ortalaması hesaplanır. 1'den 5'e kadar olan bir ölçekte, 1 çok önemsizi, 2 önemsizi, 3 orta derecede önemliyi, 4 önemliyi ve 5 çok önemliyi temsil eder. Her bir değişken için göreceli önem indeksi (RII), o değişkenin ortalama puanının, olası en yüksek puan olan 5'e bölünmesiyle bulunur. Matematiksel olarak, RII denklemi şu şekildedir:

$$RII = \frac{((5 * X5) + (4 * X4) + (3 * X3) + (2 * X2) + (1 * X1))}{Q * N} \quad (8.2)$$

Denklemde RII, göreceli önem indeksini; X, frekans analizi sonuçlarını, Q en yüksek önem düzeyini, N ise toplam anket sayısını temsil etmektedir. Burada, toplam olası puan, kullanılan likert ölçeğinin maksimum değeri ile soru sayısının çarpımına eşittir. 5 seviyeli bir likert ölçeği kullanıldığında, toplam olası puan 5 x Soru Sayısıdır. Elde edilen RII değerleri, değişkenlerin önem derecelerini gösterir. Bu değerler, değişkenlerin göreceli olarak ne kadar önemli olduğunu karşılaştırmak için kullanılır (Naoum, 2007)

Bu çalışmada hesaplanan RII sonuçları Tablo 8.3'te, bu sonuçlara göre belirlenen önem sırası ise Tablo 8.4'te yer almaktadır.

Tablo 8.3. Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için göreceli önem indeksi analizi

	RII
Gecekondulaşma ve kaçak yapılaşmanın temel sebeplerinden biri kontrolsüz göçler olabilir.	0,8
Kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmanın en önemli sebeplerinden biri denetimlerin etkin ve zamanında yapılamaması olabilir.	0,864
Plansız/çarpık kentleşmenin en önemli sebeplerinden biri sanayileşme ile kırsaldan kente yapılan kontrolsüz göçler sonrasında ortaya çıkan gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma olabilir.	0,783
Gecekondu ve kaçak yapılarla oluşan yerleşim yerleri, ideal kent planlarının yapılmasını zorlaştırabilir.	0,841
Gecekondu ve kaçak yapılaşma ile oluşan yerleşim yerleri afetlere, özellikle de depremlere dirençsiz yerler olabilir.	0,86
İmar affi/barışı düzenlemeleri, gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma süreçlerinin sonunda çıkarılmak zorunda kalınan yasal düzenlemeler olarak ifade edilebilir.	0,624
İmar affi/barışı düzenlemeleri; yeniden imar affi çıkar algısının oluşmasına ve bunun sonucunda da gecekondulaşmaya ve kaçak yapılaşmaya yöneliminin artmasına neden olabilir.	0,849
İmar affi/barışı düzenlemeleri, gecekondu ve kaçak yapılarda artışa neden olabilir.	0,84
İmar affi/barışı düzenlemeleri gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma sorununa çözüm sağlayamamış olabilir.	0,83
İmar affi/barışı düzenlemeleri, kentleşme ve imar sorunlarının çözümüne katkı sağlamak yerine mevcut durumun bozulmasına da sebep olabilir.	0,836

Tablo 8.3. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için göreceli önem indeksi analizi

	RII
İmar affi/barışı kapsamına giren yapılar afetlere özellikle depremlere karşı dirençli yapılar olmayabilir.	0,846
İmar affi/barışı düzenlemeleri, dirençsiz kentlerin oluşumuna sebep olabilir.	0,849
Afetlere karşı dirençli, ideal kentlerin oluşumu için imar affi/barışı gibi yasal düzenlemelerin yapılmaması uygun olabilir.	0,814
İmar affi/barışı düzenlemeleri kent planlarının uygulanmasını zorlaştırabilir.	0,825
İmar affi/barışı düzenlemeleri; imar problemlerinin çözümüne, devlete gelir kaydetmeye, yıkılma veya para cezasına çarptırılan inşaatlara çözüm bulunmasına olanak sağlamış olabilir.	0,589
Son imar barışı düzenlemesi imara aykırı kayıt dışı yapıların tespitini sağlaması açısından yerinde olduğu söylenebilir.	0,553
İmar barışı, kaçak yapıları kayıt altına alarak, kentsel dönüşüm uygulamalarına konu edebilecek yerlerin ve yapıların belirlenmesini sağlayan bir düzenleme olmuştur.	0,548
Bir kentin planlı oluşması ve büyümesi doğru ve uzun vadeli planlama kriterlerine uygun plan yapılması ve bu planlara zaruri durumlar dışında sadık kalınması ile mümkün olabilir.	0,854
Kentin planlarında yapılan yoğun değişiklikler planların amaçlarından sapmasına neden olabilir.	0,818
İmar sürecinde yaşanan sorunlar ve mevzuatın dağınık ve karmaşık olması gibi sebeplerle mekânsal planlamada yeni bir anlayışın oluşturulmasına ihtiyaç olabilir.	0,764
Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'nin 5/12 hükmünün yapılaşma için şart koyduğu parselasyon planlarının yapımına, ilgili belediyelerce daha çok özen gösterilmesi ideal kentleşme adına doğru bir yaklaşım olabilir.	0,813
Türkiye'de plansız/çarpık ve dirençsiz kentlerin, kentsel dönüşüm uygulamaları ile yenilenmesi zaruri bir uygulama olabilir.	0,821

Tablo 8.4. Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenlerin önem sıralaması

	RII	Önem sırası
Kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmanın en önemli sebeplerinden biri denetimlerin etkin ve zamanında yapılamaması olabilir.	0,864	1
Gecekondulu ve kaçak yapılaşma ile oluşan yerleşim yerleri afetlere, özellikle de depremlere dirençsiz yerler olabilir.	0,86	2
Bir kentin planlı oluşması ve büyümesi doğru ve uzun vadeli planlama kriterlerine uygun plan yapılması ve bu planlara zaruri durumlar dışında sadık kalınması ile mümkün olabilir.	0,854	3
İmar affi/barışı düzenlemeleri, dirençsiz kentlerin oluşumuna sebep olabilir.	0,849	4
İmar affi/barışı düzenlemeleri; yeniden imar affi çıkar algısının oluşmasına ve bunun sonucunda da gecekondulaşmaya ve kaçak yapılaşmaya yöneliminin artmasına neden olabilir.	0,849	4
İmar affi/barışı kapsamına giren yapılar afetlere özellikle depremlere karşı dirençli yapılar olmayabilir.	0,846	5
Gecekondulu ve kaçak yapılarla oluşan yerleşim yerleri, ideal kent planlarının yapılmasını zorlaştırabilir.	0,841	6
İmar affi/barışı düzenlemeleri, gecekondulu ve kaçak yapılarda artışa neden olabilir.	0,84	7
İmar affi/barışı düzenlemeleri, kentleşme ve imar sorunlarının çözümüne katkı sağlamak yerine mevcut durumun bozulmasına da sebep olabilir.	0,836	8
İmar affi/barışı düzenlemeleri gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma sorununa çözüm sağlayamamış olabilir.	0,83	9
İmar affi/barışı düzenlemeleri kent planlarının uygulanmasını zorlaştırabilir.	0,825	10

Tablo 8.4. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenlerin önem sıralaması

	RII	Önem sırası
Türkiye'de plansız/çarpık ve dirençsiz kentlerin, kentsel dönüşüm uygulamaları ile yenilenmesi zaruri bir uygulama olabilir.	0,821	11
Kentin planlarında yapılan yoğun değişiklikler planların amaçlarından sapmasına neden olabilir.	0,818	12
Afetlere karşı dirençli, ideal kentlerin oluşumu için imar affı/barışı gibi yasal düzenlemelerin yapılmaması uygun olabilir.	0,814	13
Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'nin 5/12 hükmünün yapılaşma için şart koyduğu parselasyon planlarının yapımına, ilgili belediyelerce daha çok özen gösterilmesi ideal kentleşme adına doğru bir yaklaşım olabilir.	0,813	14
Gecekondulaşma ve kaçak yapılaşmanın temel sebeplerinden biri kontrolsüz göçler olabilir.	0,8	15
Plansız/çarpık kentleşmenin en önemli sebeplerinden biri sanayileşme ile kırsaldan kente yapılan kontrolsüz göçler sonrasında ortaya çıkan gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma olabilir.	0,783	16
İmar sürecinde yaşanan sorunlar ve mevzuatın dağınık ve karmaşık olması gibi sebeplerle mekânsal planlamada yeni bir anlayışın oluşturulmasına ihtiyaç olabilir.	0,764	17
İmar affı/barışı düzenlemeleri, gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma süreçlerinin sonunda çıkarılmak zorunda kalınan yasal düzenlemeler olarak ifade edilebilir.	0,624	18
İmar affı/barışı düzenlemeleri; imar problemlerinin çözümüne, devlete gelir kaydetmeye, yıkılma veya para cezasına çarptırılan inşaatlara çözüm bulunmasına olanak sağlamış olabilir.	0,589	19
İmar barışı, kaçak yapıları kayıt altına alarak, kentsel dönüşüm uygulamalarına konu edebilecek yerlerin ve yapıların belirlenmesini sağlayan bir düzenleme olmuştur.	0,548	20
Son imar barışı düzenlemesi imara aykırı kayıt dışı yapıların tespitini sağlaması açısından yerinde olduğu söylenebilir.	0,553	21

8.4. One-Way Anova Testi Analizi ve Sonuçları

Farklılıkların incelenmesinde kullanılan başka bir teknik de One-Way Anova Testidir. Bu analiz yönteminde karşılaştırma yapılabilmesi için ikiden fazla grubun olması ve bu grupların varyanslarının eşit olması gerekmektedir. Bu analiz sadece gruplar arasındaki farkın olup olmadığını anlamaya yardımcı olur, ancak hangi gruplar arasında farklılık olduğunu göstermez. Gruplar arasındaki farklılığın anlaşılabilmesi için One-Way Anova testi ile birlikte Scheffe testinin de uygulanması gerekmektedir. One-Way Anova Testi sonuçlarında farklılığın anlaşılabilmesi için anlamlılık düzeyine bakılır. Bu değer 0,05'ten az ise gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılır. Eğer bu değer 0,05'ten büyükse gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülür (Altunışık, 2010).

Bu çalışmada One-way Anova testi analizleri IBM SPSS Statistics 29.0.2.0 programı ile yapılmıştır. Ayrıca One-way Anova testi analizleri sonucunda sig. 0,05 değerinin altında olan değişkenlerin varyans homojenliği Levene, bu değişkenler arasındaki farklılıklar ise Turkey (Levene testi sig. 0,05 değerinden büyük ise) ve Games Howell (Levene testi sig. 0,05 değerinden küçük ise) testleri ile belirlenmiştir (SSPS, 2024). Analiz sonuçları Tablo 8.5, 8.6, 8.7, 8.8, 8.9, 8.10, 8.11, 8.12 ve 8.13'te yer almaktadır.

Tablo 8.5 ve 8.6'ya göre katılımcıların eğitim aldıkları bölüme ve eğitim durumları değişkenlerine göre görüşlerin farklı olduğu görülmektedir. Bu farklılık ile ilgili analiz sonuçları Tablo 8.10, 8.11, 8.12 ve 8.13'te verilmiştir. Ayrıca diğer katılımcı özellikleri ve 22 değişken arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Bu durum katılımcıların değişkenler üzerinde yakın görüşlere sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 8.5. Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Eğitim alınan bölüme göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Gecekondu ve kaçak yapılaşmanın temel sebeplerinden biri kontrolsüz göçler olabilir.	Between Groups	10,708	5	2,142	1,49	0,196
	Within Groups	221,292	154	1,437		
	Total	232	159			
Kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmanın en önemli sebeplerinden biri denetimlerin etkin ve zamanında yapılamaması olabilir.	Between Groups	3,134	5	0,627	0,488	0,784
	Within Groups	197,61	154	1,283		
	Total	200,744	159			
Plansız/çarpık kentleşmenin en önemli sebeplerinden biri sanayileşme ile kırsaldan kente yapılan kontrolsüz göçler sonrasında ortaya çıkan gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma olabilir.	Between Groups	14,998	5	3	1,993	0,083
	Within Groups	231,777	154	1,505		
	Total	246,775	159			
Gecekondu ve kaçak yapılarla oluşan yerleşim yerleri, ideal kent planlarının yapılmasını zorlaştırabilir.	Between Groups	8,709	5	1,742	1,245	0,291
	Within Groups	215,485	154	1,399		
	Total	224,194	159			
Gecekondu ve kaçak yapılaşma ile oluşan yerleşim yerleri afetlere, özellikle de depremlere dirençsiz yerler olabilir.	Between Groups	6,241	5	1,248	0,81	0,544
	Within Groups	237,359	154	1,541		
	Total	243,6	159			

Tablo 8.5. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Eğitim alınan bölüme göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
İmar affi/barışı düzenlemeleri, gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma süreçlerinin sonunda çıkarılmak zorunda kalınan yasal düzenlemeler olarak ifade edilebilir.	Between Groups	0,541	5	0,108	0,047	0,999
	Within Groups	358,202	154	2,326		
	Total	358,744	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri; yeniden imar affi çıkar algısının oluşmasına ve bunun sonucunda da gecekondulaşmaya ve kaçak yapılaşmaya yöneliminin artmasına neden olabilir.	Between Groups	3,933	5	0,787	0,567	0,725
	Within Groups	213,561	154	1,387		
	Total	217,494	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri, gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma sorununa çözüm sağlayamamış olabilir.	Between Groups	7,536	5	1,507	1,137	0,343
	Within Groups	204,064	154	1,325		
	Total	211,6	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma sorununa çözüm sağlayamamış olabilir.	Between Groups	12,032	5	2,406	1,813	0,113
	Within Groups	204,368	154	1,327		
	Total	216,4	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri, kentleşme ve imar sorunlarının çözümüne katkı sağlamak yerine mevcut durumun bozulmasına da sebep olabilir.	Between Groups	11,533	5	2,307	1,674	0,144
	Within Groups	212,211	154	1,378		
	Total	223,744	159			

Tablo 8.5. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Eğitim alınan bölüme göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
İmar affi/barışı kapsamına giren yapılar afetlere özellikle depremlere karşı dirençli yapılar olmayabilir.	Between Groups	6,824	5	1,365	0,966	0,441
	Within Groups	217,619	154	1,413		
	Total	224,444	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri, dirençsiz kentlerin oluşumuna sebep olabilir.	Between Groups	6,149	5	1,23	0,888	0,491
	Within Groups	213,345	154	1,385		
	Total	219,494	159			
Afetlere karşı dirençli, ideal kentlerin oluşumu için imar affi/barışı gibi yasal düzenlemelerin yapılmaması uygun olabilir.	Between Groups	10,572	5	2,114	1,336	0,252
	Within Groups	243,672	154	1,582		
	Total	254,244	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri kent planlarının uygulanmasını zorlaştırabilir.	Between Groups	8,356	5	1,671	1,059	0,386
	Within Groups	243,144	154	1,579		
	Total	251,5	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri; imar problemlerinin çözümüne, devlete gelir kaydetmeye, yıkılma veya para cezasına çarptırılan inşaatlara çözüm bulunmasına olanak sağlamış olabilir	Between Groups	27,51	5	5,502	3,376	0,006
	Within Groups	250,983	154	1,63		
	Total	278,494	159			

Tablo 8.5. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Eğitim alınan bölüme göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Son imar barışı düzenlemesi imara aykırı kayıt dışı yapıların tespitini sağlaması açısından yerinde olduğu söylenebilir.	Between Groups	27,617	5	5,523	3,495	0,005
	Within Groups	243,358	154	1,58		
	Total	270,975	159			
İmar barışı, kaçak yapıları kayıt altına alarak, kentsel dönüşüm uygulamalarına konu edebilecek yerlerin ve yapıların belirlenmesini sağlayan bir düzenleme olmuştur.	Between Groups	18,897	5	3,779	2,621	0,026
	Within Groups	222,078	154	1,442		
	Total	240,975	159			
Bir kentin planlı oluşması ve büyümesi doğru ve uzun vadeli planlama kriterlerine uygun plan yapılması ve bu planlara zaruri durumlar dışında sadık kalınması ile mümkün olabilir.	Between Groups	2,991	5	0,598	0,407	0,844
	Within Groups	226,452	154	1,47		
	Total	229,444	159			
Kentın planlarında yapılan yoğun değişiklikler planların amaçlarından sapmasına neden olabilir.	Between Groups	11,305	5	2,261	1,454	0,208
	Within Groups	239,47	154	1,555		
	Total	250,775	159			
İmar sürecinde yaşanan sorunlar ve mevzuatın dağınık ve karmaşık olması gibi sebeplerle mekânsal planlamada yeni bir anlayışın oluşturulmasına ihtiyaç olabilir.	Between Groups	10,164	5	2,033	1,426	0,218
	Within Groups	219,58	154	1,426		
	Total	229,744	159			

Tablo 8.5. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Eğitim alınan bölüme göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'nin 5/12 hükmünün yapılaşma için şart koyduğu parselasyon planlarının yapımına, ilgili belediyelerce daha çok özen gösterilmesi ideal kentleşme adına doğru bir yaklaşım olabilir.	Between Groups	10,915	5	2,183	1,553	0,177
	Within Groups	216,46	154	1,406		
	Total	227,375	159			
Türkiye'de plansız/çarpık ve dirençsiz kentlerin, kentsel dönüşüm uygulamaları ile yenilenmesi zaruri bir uygulama olabilir.	Between Groups	7,042	5	1,408	0,874	0,5
	Within Groups	248,151	154	1,611		
	Total	255,194	159			

Tablo 8.6. Dirençli ve ideal kentleşmeye engel süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Eğitim durumuna göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Gecekondu ve kaçak yapılaşmanın temel sebeplerinden biri kontrolsüz göçler olabilir.	Between Groups	8,477	3	2,826	1,972	0,12
	Within Groups	223,523	156	1,433		
	Total	232	159			
Kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmanın en önemli sebeplerinden biri denetimlerin etkin ve zamanında yapılamaması olabilir.	Between Groups	5,538	3	1,846	1,475	0,223
	Within Groups	195,205	156	1,251		
	Total	200,744	159			
Plansız/çarpık kentleşmenin en önemli sebeplerinden biri sanayileşme ile kırsaldan kente yapılan kontrolsüz göçler sonrasında ortaya çıkan gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma olabilir.	Between Groups	17,483	3	5,828	3,965	0,009
	Within Groups	229,292	156	1,47		
	Total	246,775	159			
Gecekondu ve kaçak yapılarla oluşan yerleşim yerleri, ideal kent planlarının yapılmasını zorlaştırabilir.	Between Groups	5,731	3	1,91	1,364	0,256
	Within Groups	218,462	156	1,4		
	Total	224,194	159			
Gecekondu ve kaçak yapılaşma ile oluşan yerleşim yerleri afetlere, özellikle de depremlere dirençsiz yerler olabilir.	Between Groups	5,5	3	1,833	1,201	0,311
	Within Groups	238,1	156	1,526		
	Total	243,6	159			

Tablo 8.6. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Eğitim durumuna göre)

			Sum of Squares	df	Mean Square	F
İmar affi/barışı düzenlemeleri, gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma süreçlerinin sonunda çıkarılmak zorunda kalınan yasal düzenlemeler olarak ifade edilebilir.	Between Groups	6,462	3	2,154	0,954	0,416
	Within Groups	352,282	156	2,258		
	Total	358,744	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri; yeniden imar affi çıkar algısının oluşmasına ve bunun sonucunda da gecekondulaşmaya ve kaçak yapılaşmaya yöneliminin artmasına neden olabilir.	Between Groups	4,531	3	1,51	1,106	0,348
	Within Groups	212,962	156	1,365		
	Total	217,494	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri, gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma sorununa çözüm sağlayamamış olabilir.	Between Groups	4,497	3	1,499	1,129	0,339
	Within Groups	207,103	156	1,328		
	Total	211,6	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma sorununa çözüm sağlayamamış olabilir.	Between Groups	8,732	3	2,911	2,187	0,092
	Within Groups	207,668	156	1,331		
	Total	216,4	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri, kentleşme ve imar sorunlarının çözümüne katkı sağlamak yerine mevcut durumun bozulmasına da sebep olabilir.	Between Groups	11,398	3	3,799	2,791	0,042
	Within Groups	212,345	156	1,361		
	Total	223,744	159			

Tablo 8.6. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Eğitim durumuna göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
İmar affi/barışı kapsamına giren yapılar afetlere özellikle depremlere karşı dirençli yapılar olmayabilir.	Between Groups	6,28	3	2,093	1,497	0,218
	Within Groups	218,164	156	1,398		
	Total	224,444	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri, dirençsiz kentlerin oluşumuna sebep olabilir.	Between Groups	11,397	3	3,799	2,848	0,039
	Within Groups	208,096	156	1,334		
	Total	219,494	159			
Afetlere karşı dirençli, ideal kentlerin oluşumu için imar affi/barışı gibi yasal düzenlemelerin yapılmaması uygun olabilir.	Between Groups	7,294	3	2,431	1,536	0,207
	Within Groups	246,95	156	1,583		
	Total	254,244	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri kent planlarının uygulanmasını zorlaştırabilir.	Between Groups	13,523	3	4,508	2,955	0,034
	Within Groups	237,977	156	1,525		
	Total	251,5	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri; imar problemlerinin çözümüne, devlete gelir kaydetmeye, yıkılma veya para cezasına çarptırılan inşaatlara çözüm bulunmasına olanak sağlamış olabilir.	Between Groups	4,613	3	1,538	0,876	0,455
	Within Groups	273,881	156	1,756		
	Total	278,494	159			

Tablo 8.6. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Eğitim durumuna göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Son imar barışı düzenlemesi imara aykırı kayıt dışı yapıların tespitini sağlaması açısından yerinde olduğu söylenebilir.	Between Groups	18,819	3	6,273	3,881	0,01
	Within Groups	252,156	156	1,616		
	Total	270,975	159			
İmar barışı, kaçak yapıları kayıt altına alarak, kentsel dönüşüm uygulamalarına konu edebilecek yerlerin ve yapıların belirlenmesini sağlayan bir düzenleme olmuştur.	Between Groups	11,316	3	3,772	2,562	0,057
	Within Groups	229,659	156	1,472		
	Total	240,975	159			
Bir kentin planlı oluşması ve büyümesi doğru ve uzun vadeli planlama kriterlerine uygun plan yapılması ve bu planlara zaruri durumlar dışında sadık kalınması ile mümkün olabilir.	Between Groups	6,58	3	2,193	1,535	0,208
	Within Groups	222,864	156	1,429		
	Total	229,444	159			
Kentin planlarında yapılan yoğun değişiklikler planların amaçlarından sapmasına neden olabilir.	Between Groups	5,768	3	1,923	1,224	0,303
	Within Groups	245,007	156	1,571		
	Total	250,775	159			
İmar sürecinde yaşanan sorunlar ve mevzuatın dağınık ve karmaşık olması gibi sebeplerle mekânsal planlamada yeni bir anlayışın oluşturulmasına ihtiyaç olabilir.	Between Groups	1,314	3	0,438	0,299	0,826
	Within Groups	228,43	156	1,464		
	Total	229,744	159			

Tablo 8.6. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Eğitim durumuna göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'nin 5/12 hükmünün yapılaşma için şart koyduğu parselasyon planlarının yapımına, ilgili belediyelerce daha çok özen gösterilmesi ideal kentleşme adına doğru bir yaklaşım olabilir.	Between Groups	5,149	3	1,716	1,205	0,31
	Within Groups	222,226	156	1,425		
	Total	227,375	159			
Türkiye'de plansız/çarpık ve dirençsiz kentlerin, kentsel dönüşüm uygulamaları ile yenilenmesi zaruri bir uygulama olabilir.	Between Groups	9,503	3	3,168	2,011	0,115
	Within Groups	245,691	156	1,575		
	Total	255,194	159			

Tablo 8.7. Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Çalışılan kurum/kuruluşa göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Gecekondu ve kaçak yapılaşmanın temel sebeplerinden biri kontrolsüz göçler olabilir.	Between Groups	3,519	5	0,704	0,474	0,795
	Within Groups	228,481	154	1,484		
	Total	232	159			
Kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmanın en önemli sebeplerinden biri denetimlerin etkin ve zamanında yapılamaması olabilir.	Between Groups	1,653	5	0,331	0,256	0,936
	Within Groups	199,091	154	1,293		
	Total	200,744	159			
Plansız/çarpık kentleşmenin en önemli sebeplerinden biri sanayileşme ile kırsaldan kente yapılan kontrolsüz göçler sonrasında ortaya çıkan gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma olabilir.	Between Groups	6,488	5	1,298	0,832	0,529
	Within Groups	240,287	154	1,56		
	Total	246,775	159			
Gecekondu ve kaçak yapılarla oluşan yerleşim yerleri, ideal kent planlarının yapılmasını zorlaştırabilir.	Between Groups	7,059	5	1,412	1,001	0,419
	Within Groups	217,135	154	1,41		
	Total	224,194	159			
Gecekondu ve kaçak yapılaşma ile oluşan yerleşim yerleri afetlere, özellikle de depremlere dirençsiz yerler olabilir.	Between Groups	8,831	5	1,766	1,159	0,332
	Within Groups	234,769	154	1,524		
	Total	243,6	159			

Tablo 8.7. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Çalışılan kurum/kuruluşa göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
İmar affi/barışı düzenlemeleri, gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma süreçlerinin sonunda çıkarılmak zorunda kalınan yasal düzenlemeler olarak ifade edilebilir.	Between Groups	3,306	5	0,661	0,286	0,92
	Within Groups	355,438	154	2,308		
	Total	358,744	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri; yeniden imar affi çıkar algısının oluşmasına ve bunun sonucunda da gecekondulaşmaya ve kaçak yapılaşmaya yöneliminin artmasına neden olabilir.	Between Groups	12,925	5	2,585	1,946	0,09
	Within Groups	204,569	154	1,328		
	Total	217,494	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri, gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma sorununa çözüm sağlayamamış olabilir.	Between Groups	14,034	5	2,807	2,188	0,058
	Within Groups	197,566	154	1,283		
	Total	211,6	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma sorununa çözüm sağlayamamış olabilir.	Between Groups	11,305	5	2,261	1,698	0,138
	Within Groups	205,095	154	1,332		
	Total	216,4	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri, kentleşme ve imar sorunlarının çözümüne katkı sağlamak yerine mevcut durumun bozulmasına da sebep olabilir.	Between Groups	8,574	5	1,715	1,227	0,299
	Within Groups	215,17	154	1,397		
	Total	223,744	159			

Tablo 8.7. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Çalışılan kurum/kuruluşa göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
İmar affi/barışı kapsamına giren yapılar afetlere özellikle depremlere karşı dirençli yapılar olmayabilir.	Between Groups	8,846	5	1,769	1,264	0,282
	Within Groups	215,598	154	1,4		
	Total	224,444	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri, dirençsiz kentlerin oluşumuna sebep olabilir.	Between Groups	10,349	5	2,07	1,524	0,185
	Within Groups	209,145	154	1,358		
	Total	219,494	159			
Afetlere karşı dirençli, ideal kentlerin oluşumu için imar affi/barışı gibi yasal düzenlemelerin yapılmaması uygun olabilir.	Between Groups	11,95	5	2,39	1,519	0,187
	Within Groups	242,293	154	1,573		
	Total	254,244	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri kent planlarının uygulanmasını zorlaştırabilir.	Between Groups	11,349	5	2,27	1,455	0,208
	Within Groups	240,151	154	1,559		
	Total	251,5	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri; imar problemlerinin çözümüne, devlete gelir kaydetmeye, yıkılma veya para cezasına çarptırılan inşaatlara çözüm bulunmasına olanak sağlamış olabilir.	Between Groups	6,704	5	1,341	0,76	0,58
	Within Groups	271,79	154	1,765		
	Total	278,494	159			

Tablo 8.7. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Çalışılan kurum/kuruluşa göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Son imar barışı düzenlemesi imara aykırı kayıt dışı yapıların tespitini sağlaması açısından yerinde olduğu söylenebilir.	Between Groups	7,061	5	1,412	0,824	0,534
	Within Groups	263,914	154	1,714		
	Total	270,975	159			
İmar barışı, kaçak yapıları kayıt altına alarak, kentsel dönüşüm uygulamalarına konu edebilecek yerlerin ve yapıların belirlenmesini sağlayan bir düzenleme olmuştur.	Between Groups	14,639	5	2,928	1,992	0,083
	Within Groups	226,336	154	1,47		
	Total	240,975	159			
Bir kentin planlı oluşması ve büyümesi doğru ve uzun vadeli planlama kriterlerine uygun plan yapılması ve bu planlara zaruri durumlar dışında sadık kalınması ile mümkün olabilir.	Between Groups	10,795	5	2,159	1,521	0,186
	Within Groups	218,648	154	1,42		
	Total	229,444	159			
Kentın planlarında yapılan yoğun değişiklikler planların amaçlarından sapmasına neden olabilir.	Between Groups	8,635	5	1,727	1,098	0,364
	Within Groups	242,14	154	1,572		
	Total	250,775	159			
İmar sürecinde yaşanan sorunlar ve mevzuatın dağınık ve karmaşık olması gibi sebeplerle mekânsal planlamada yeni bir anlayışın oluşturulmasına ihtiyaç olabilir.	Between Groups	7,366	5	1,473	1,02	0,408
	Within Groups	222,377	154	1,444		
	Total	229,744	159			

Tablo 8.7. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Çalışılan kurum/kuruluşa göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'nin 5/12 hükmünün yapılaşma için şart koyduğu parselasyon planlarının yapımına, ilgili belediyelerce daha çok özen gösterilmesi ideal kentleşme adına doğru bir yaklaşım olabilir.	Between Groups	7,835	5	1,567	1,099	0,363
	Within Groups	219,54	154	1,426		
	Total	227,375	159			
Türkiye'de plansız/çarpık ve dirençsiz kentlerin, kentsel dönüşüm uygulamaları ile yenilenmesi zaruri bir uygulama olabilir.	Between Groups	9,45	5	1,89	1,184	0,319
	Within Groups	245,743	154	1,596		
	Total	255,194	159			

Tablo 8.8. Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Ünvan/göreve göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Gecekondu ve kaçak yapılaşmanın temel sebeplerinden biri kontrolsüz göçler olabilir.	Between Groups	12,473	9	1,386	0,947	0,487
	Within Groups	219,527	150	1,464		
	Total	232	159			
Kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmanın en önemli sebeplerinden biri denetimlerin etkin ve zamanında yapılamaması olabilir.	Between Groups	7,592	9	0,844	0,655	0,748
	Within Groups	193,151	150	1,288		
	Total	200,744	159			
Plansız/çarpık kentleşmenin en önemli sebeplerinden biri sanayileşme ile kırsaldan kente yapılan kontrolsüz göçler sonrasında ortaya çıkan gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma olabilir.	Between Groups	21,247	9	2,361	1,57	0,129
	Within Groups	225,528	150	1,504		
	Total	246,775	159			
Gecekondu ve kaçak yapılarla oluşan yerleşim yerleri, ideal kent planlarının yapılmasını zorlaştırabilir.	Between Groups	13,889	9	1,543	1,101	0,366
	Within Groups	210,304	150	1,402		
	Total	224,194	159			
Gecekondu ve kaçak yapılaşma ile oluşan yerleşim yerleri afetlere, özellikle de depremlere dirençsiz yerler olabilir.	Between Groups	15,072	9	1,675	1,099	0,367
	Within Groups	228,528	150	1,524		
	Total	243,6	159			

Tablo 8.8. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Ünvan/göreve göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
İmar affi/barışı düzenlemeleri, gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma süreçlerinin sonunda çıkarılmak zorunda kalınan yasal düzenlemeler olarak ifade edilebilir.	Between Groups	11,657	9	1,295	0,56	0,828
	Within Groups	347,087	150	2,314		
	Total	358,744	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri; yeniden imar affi çıkar algısının oluşmasına ve bunun sonucunda da gecekondulaşmaya ve kaçak yapılaşmaya yöneliminin artmasına neden olabilir.	Between Groups	15,838	9	1,76	1,309	0,237
	Within Groups	201,656	150	1,344		
	Total	217,494	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri, gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma sorununa çözüm sağlayamamış olabilir.	Between Groups	16,839	9	1,871	1,441	0,175
	Within Groups	194,761	150	1,298		
	Total	211,6	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma sorununa çözüm sağlayamamış olabilir.	Between Groups	10,46	9	1,162	0,847	0,575
	Within Groups	205,94	150	1,373		
	Total	216,4	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri, kentleşme ve imar sorunlarının çözümüne katkı sağlamak yerine mevcut durumun bozulmasına da sebep olabilir.	Between Groups	15,654	9	1,739	1,254	0,267
	Within Groups	208,089	150	1,387		
	Total	223,744	159			

Tablo 8.8. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Ünvan/göreve göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
İmar affi/barışı kapsamına giren yapılar afetlere özellikle depremlere karşı dirençli yapılar olmayabilir.	Between Groups	11,939	9	1,327	0,936	0,496
	Within Groups	212,505	150	1,417		
	Total	224,444	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri, dirençsiz kentlerin oluşumuna sebep olabilir.	Between Groups	15,003	9	1,667	1,223	0,285
	Within Groups	204,491	150	1,363		
	Total	219,494	159			
Afetlere karşı dirençli, ideal kentlerin oluşumu için imar affi/barışı gibi yasal düzenlemelerin yapılmaması uygun olabilir.	Between Groups	22,379	9	2,487	1,609	0,117
	Within Groups	231,865	150	1,546		
	Total	254,244	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri kent planlarının uygulanmasını zorlaştırabilir.	Between Groups	15,546	9	1,727	1,098	0,368
	Within Groups	235,954	150	1,573		
	Total	251,5	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri; imar problemlerinin çözümüne, devlete gelir kaydetmeye, yıkılma veya para cezasına çarptırılan inşaatlara çözüm bulunmasına olanak sağlamış olabilir.	Between Groups	18,849	9	2,094	1,21	0,293
	Within Groups	259,645	150	1,731		
	Total	278,494	159			

Tablo 8.8. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Ünvan/göreve göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Son imar barışı düzenlemesi imara aykırı kayıt dışı yapıların tespitini sağlaması açısından yerinde olduğu söylenebilir.	Between Groups	15,458	9	1,718	1,008	0,436
	Within Groups	255,517	150	1,703		
	Total	270,975	159			
İmar barışı, kaçak yapıları kayıt altına alarak, kentsel dönüşüm uygulamalarına konu edebilecek yerlerin ve yapıların belirlenmesini sağlayan bir düzenleme olmuştur.	Between Groups	18,267	9	2,03	1,367	0,208
	Within Groups	222,708	150	1,485		
	Total	240,975	159			
Bir kentin planlı oluşması ve büyümesi doğru ve uzun vadeli planlama kriterlerine uygun plan yapılması ve bu planlara zaruri durumlar dışında sadık kalınması ile mümkün olabilir.	Between Groups	21,525	9	2,392	1,725	0,088
	Within Groups	207,918	150	1,386		
	Total	229,444	159			
Kentın planlarında yapılan yoğun değişiklikler planların amaçlarından sapmasına neden olabilir.	Between Groups	13,466	9	1,496	0,946	0,488
	Within Groups	237,309	150	1,582		
	Total	250,775	159			
İmar sürecinde yaşanan sorunlar ve mevzuatın dağınık ve karmaşık olması gibi sebeplerle mekânsal planlamada yeni bir anlayışın oluşturulmasına ihtiyaç olabilir.	Between Groups	10,586	9	1,176	0,805	0,612
	Within Groups	219,158	150	1,461		
	Total	229,744	159			

Tablo 8.8. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Ünvan/göreve göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'nin 5/12 hükmünün yapılaşma için şart koyduğu parselasyon planlarının yapımına, ilgili belediyelerce daha çok özen gösterilmesi ideal kentleşme adına doğru bir yaklaşım olabilir.	Between Groups	13,513	9	1,501	1,053	0,401
	Within Groups	213,862	150	1,426		
	Total	227,375	159			
Türkiye'de plansız/çarpık ve dirençsiz kentlerin, kentsel dönüşüm uygulamaları ile yenilenmesi zaruri bir uygulama olabilir.	Between Groups	13,795	9	1,533	0,952	0,482
	Within Groups	241,399	150	1,609		
	Total	255,194	159			

Tablo 8.9. Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Çalışma süresine göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Gecekondu ve kaçak yapılaşmanın temel sebeplerinden biri kontrolsüz göçler olabilir.	Between Groups	4,356	4	1,089	0,741	0,565
	Within Groups	227,644	155	1,469		
	Total	232	159			
Kaçak yapılaşma ve gecekonduleşmanın en önemli sebeplerinden biri denetimlerin etkin ve zamanında yapılamaması olabilir.	Between Groups	3,652	4	0,913	0,718	0,581
	Within Groups	197,092	155	1,272		
	Total	200,744	159			
Plansız/çarpık kentleşmenin en önemli sebeplerinden biri sanayileşme ile kırsaldan kente yapılan kontrolsüz göçler sonrasında ortaya çıkan gecekonduleşma ve kaçak yapılaşma olabilir.	Between Groups	0,54	4	0,135	0,085	0,987
	Within Groups	246,235	155	1,589		
	Total	246,775	159			
Gecekondu ve kaçak yapılarla oluşan yerleşim yerleri, ideal kent planlarının yapılmasını zorlaştırabilir.	Between Groups	1,738	4	0,435	0,303	0,876
	Within Groups	222,455	155	1,435		
	Total	224,194	159			
Gecekondu ve kaçak yapılaşma ile oluşan yerleşim yerleri afetlere, özellikle de depremlere dirençsiz yerler olabilir.	Between Groups	1,697	4	0,424	0,272	0,896
	Within Groups	241,903	155	1,561		
	Total	243,6	159			

Tablo 8.9. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Çalışma süresine göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
İmar affi/barışı düzenlemeleri, gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma süreçlerinin sonunda çıkarılmak zorunda kalınan yasal düzenlemeler olarak ifade edilebilir.	Between Groups	9,517	4	2,379	1,056	0,38
	Within Groups	349,226	155	2,253		
	Total	358,744	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri; yeniden imar affi çıkar algısının oluşmasına ve bunun sonucunda da gecekondulaşmaya ve kaçak yapılaşmaya yöneliminin artmasına neden olabilir.	Between Groups	2,049	4	0,512	0,369	0,831
	Within Groups	215,445	155	1,39		
	Total	217,494	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri, gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma sorununa çözüm sağlayamamış olabilir.	Between Groups	0,623	4	0,156	0,114	0,977
	Within Groups	210,977	155	1,361		
	Total	211,6	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri, gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma sorununa çözüm sağlayamamış olabilir.	Between Groups	5,49	4	1,373	1,009	0,405
	Within Groups	210,91	155	1,361		
	Total	216,4	159			
İmar affi/barışı düzenlemeleri, kentleşme ve imar sorunlarının çözümüne katkı sağlamak yerine mevcut durumun bozulmasına da sebep olabilir.	Between Groups	3,474	4	0,869	0,611	0,655
	Within Groups	220,269	155	1,421		
	Total	223,744	159			

Tablo 8.9. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Çalışma süresine göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
İmar affı/barışı kapsamına giren yapılar afetlere özellikle depremlere karşı dirençli yapılar olmayabilir.	Between Groups	2,572	4	0,643	0,449	0,773
	Within Groups	221,871	155	1,431		
	Total	224,444	159			
İmar affı/barışı düzenlemeleri, dirençsiz kentlerin oluşumuna sebep olabilir.	Between Groups	2,895	4	0,724	0,518	0,723
	Within Groups	216,599	155	1,397		
	Total	219,494	159			
Afetlere karşı dirençli, ideal kentlerin oluşumu için imar affı/barışı gibi yasal düzenlemelerin yapılmaması uygun olabilir.	Between Groups	6,107	4	1,527	0,954	0,435
	Within Groups	248,137	155	1,601		
	Total	254,244	159			
İmar affı/barışı düzenlemeleri kent planlarının uygulanmasını zorlaştırabilir.	Between Groups	4,536	4	1,134	0,712	0,585
	Within Groups	246,964	155	1,593		
	Total	251,5	159			
İmar affı/barışı düzenlemeleri; imar problemlerinin çözümüne, devlete gelir kaydetmeye, yıkılma veya para cezasına çarptırılan inşaatlara çözüm bulunmasına olanak sağlamış olabilir.	Between Groups	3,591	4	0,898	0,506	0,731
	Within Groups	274,903	155	1,774		
	Total	278,494	159			

Tablo 8.9. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Çalışma süresine göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Son imar barışı düzenlemesi imara aykırı kayıt dışı yapıların tespitini sağlaması açısından yerinde olduğu söylenebilir.	Between Groups	7,278	4	1,82	1,07	0,374
	Within Groups	263,697	155	1,701		
	Total	270,975	159			
İmar barışı, kaçak yapıları kayıt altına alarak, kentsel dönüşüm uygulamalarına konu edebilecek yerlerin ve yapıların belirlenmesini sağlayan bir düzenleme olmuştur.	Between Groups	8,659	4	2,165	1,444	0,222
	Within Groups	232,316	155	1,499		
	Total	240,975	159			
Bir kentin planlı oluşması ve büyümesi doğru ve uzun vadeli planlama kriterlerine uygun plan yapılması ve bu planlara zaruri durumlar dışında sadık kalınması ile mümkün olabilir.	Between Groups	9,902	4	2,476	1,748	0,142
	Within Groups	219,541	155	1,416		
	Total	229,444	159			
Kentın planlarında yapılan yoğun değişiklikler planların amaçlarından sapmasına neden olabilir.	Between Groups	8,373	4	2,093	1,339	0,258
	Within Groups	242,402	155	1,564		
	Total	250,775	159			
İmar sürecinde yaşanan sorunlar ve mevzuatın dağınık ve karmaşık olması gibi sebeplerle mekânsal planlamada yeni bir anlayışın oluşturulmasına ihtiyaç olabilir.	Between Groups	7,241	4	1,81	1,261	0,288
	Within Groups	222,503	155	1,436		
	Total	229,744	159			

Tablo 8.9. (Devamı) Dirençli ve ideal kentleşmeye engel sorunlu süreçlere ait kritik değişkenler için için one-way anova analizi (Çalışma süresine göre)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'nin 5/12 hükmünün yapılaşma için şart koyduğu parselasyon planlarının yapımına, ilgili belediyelerce daha çok özen gösterilmesi ideal kentleşme adına doğru bir yaklaşım olabilir.	Between Groups	3,071	4	0,768	0,53	0,714
	Within Groups	224,304	155	1,447		
	Total	227,375	159			
Türkiye'de plansız/çarpık ve dirençsiz kentlerin, kentsel dönüşüm uygulamaları ile yenilenmesi zaruri bir uygulama olabilir.	Between Groups	6,856	4	1,714	1,07	0,373
	Within Groups	248,338	155	1,602		
	Total	255,194	159			

Tablo 8.10. Eğitim alınan bölüm için Homojenlik Testi

		Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Son imar barışı düzenlemesi imara aykırı kayıt dışı yapıların tespitini sağlaması açısından yerinde olduğu söylenebilir.	Based on Mean	1,983	5	154	0,084
	Based on Median	1,984	5	154	0,084
	Based on Median and with adjusted df	1,984	5	144,633	0,084
	Based on trimmed mean	2,151	5	154	0,062
İmar barışı, kaçak yapıları kayıt altına alarak, kentsel dönüşüm uygulamalarına konu edebilecek yerlerin ve yapıların belirlenmesini sağlayan bir düzenleme olmuştur.	Based on Mean	2,699	5	154	0,023
	Based on Median	2,806	5	154	0,019
	Based on Median and with adjusted df	2,806	5	147,546	0,019
	Based on trimmed mean	3,002	5	154	0,013
İmar affı/barışı düzenlemeleri; imar problemlerinin çözümüne, devlete gelir kaydetmeye, yıkılma veya para cezasına çarptırılan inşaatlara çözüm bulunmasına olanak sağlamış olabilir.	Based on Mean	3,579	5	154	0,004
	Based on Median	2,855	5	154	0,017
	Based on Median and with adjusted df	2,855	5	135,535	0,017
	Based on trimmed mean	3,931	5	154	0,002

Tablo 8.11. Tablo Eğitim alınan bölüm için Post Hoc Testi sonuçları

Dependent Variable		Mean Difference	Std, Error	Sig,	95% Confidence Interval		
					Lower Bound	Upper Bound	
Son imar barışı düzenlemesi imara aykırı kayıt dışı yapıların tespitini sağlaması açısından yerinde olduğu söylenebilir.	İnşaat Mühendisliği	Mimarlık	0,2029	0,30267	0,985	-0,6706	1,0764
		Harita Mühendisliği	0,31159	0,31924	0,925	-0,6097	1,2329
		Şehir Bölge Planlama	0,56159	0,2979	0,415	-0,2981	1,4213
		Diğer Mühendislikler	-0,25983	0,36848	0,981	-1,3232	0,8036
		Teknikerlik	-1,28841*	0,42535	0,034	-2,516	-0,0609
	Mimarlık	İnşaat Mühendisliği	-0,2029	0,30267	0,985	-1,0764	0,6706
		Harita Mühendisliği	0,1087	0,38434	1	-1,0005	1,2179
		Şehir Bölge Planlama	0,3587	0,36681	0,924	-0,6999	1,4173
		Diğer Mühendislikler	-0,46273	0,42612	0,886	-1,6925	0,767
		Teknikerlik	-1,49130*	0,47616	0,025	-2,8655	-0,1171
	Harita Mühendisliği	İnşaat Mühendisliği	-0,31159	0,31924	0,925	-1,2329	0,6097
		Mimarlık	-0,1087	0,38434	1	-1,2179	1,0005
		Şehir Bölge Planlama	0,25	0,3806	0,986	-0,8484	1,3484
		Diğer Mühendislikler	-0,57143	0,43805	0,782	-1,8356	0,6928
		Teknikerlik	-1,60000*	0,48686	0,016	-3,0051	-0,1949
	Şehir Bölge Planlama	İnşaat Mühendisliği	-0,56159	0,2979	0,415	-1,4213	0,2981
		Mimarlık	-0,3587	0,36681	0,924	-1,4173	0,6999
		Harita Mühendisliği	-0,25	0,3806	0,986	-1,3484	0,8484
		Diğer Mühendislikler	-0,82143	0,42275	0,38	-2,0415	0,3986
		Teknikerlik	-1,85000*	0,47315	0,002	-3,2155	-0,4845
	Diğer Mühendislikler	İnşaat Mühendisliği	0,25983	0,36848	0,981	-0,8036	1,3232
		Mimarlık	0,46273	0,42612	0,886	-0,767	1,6925
		Harita Mühendisliği	0,57143	0,43805	0,782	-0,6928	1,8356
		Şehir Bölge Planlama	0,82143	0,42275	0,38	-0,3986	2,0415
		Teknikerlik	-1,02857	0,52048	0,361	-2,5306	0,4735
	Teknikerlik	İnşaat Mühendisliği	1,28841*	0,42535	0,034	0,0609	2,516
		Mimarlık	1,49130*	0,47616	0,025	0,1171	2,8655
		Harita Mühendisliği	1,60000*	0,48686	0,016	0,1949	3,0051
		Şehir Bölge Planlama	1,85000*	0,47315	0,002	0,4845	3,2155
		Diğer Mühendislikler	1,02857	0,52048	0,361	-0,4735	2,5306

Tukey HSD

Tablo 8.11. (Devamı) Eğitim alınan bölüm için Post Hoc Testi sonuçları

Dependent Variable			Mean Difference	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
İmar barışı, kaçak yapıları kayıt altına alarak, kentsel dönüşüm uygulamalarına konu edebilecek yerlerin ve yapıların belirlenmesini sağlayan bir düzenleme olmuştur.	İnşaat Mühendisliği	Mimarlık	0,31884	0,30818	0,903	-0,6047	1,2424
		Harita Mühendisliği	0,32754	0,27264	0,834	-0,4882	1,1433
		Şehir Bölge Planlama	0,76087*	0,252	0,042	0,0166	1,5052
		Diğer Mühendislikler	0,35611	0,3919	0,939	-0,8866	1,5988
		Teknikerlik	-0,67246	0,30979	0,302	-1,6696	0,3247
	Mimarlık	İnşaat Mühendisliği	-0,31884	0,30818	0,903	-1,2424	0,6047
		Harita Mühendisliği	0,0087	0,34582	1	-1,0253	1,0427
		Şehir Bölge Planlama	0,44203	0,32979	0,761	-0,5436	1,4276
		Diğer Mühendislikler	0,03727	0,44592	1	-1,3313	1,4058
		Teknikerlik	-0,9913	0,3758	0,124	-2,148	0,1654
	Harita Mühendisliği	İnşaat Mühendisliği	-0,32754	0,27264	0,834	-1,1433	0,4882
		Mimarlık	-0,0087	0,34582	1	-1,0427	1,0253
		Şehir Bölge Planlama	0,43333	0,29685	0,691	-0,4548	1,3215
		Diğer Mühendislikler	0,02857	0,42214	1	-1,2832	1,3403
		Teknikerlik	-1	0,34725	0,083	-2,0861	0,0861
	Şehir Bölge Planlama	İnşaat Mühendisliği	-0,76087*	0,252	0,042	-1,5052	-0,0166
		Mimarlık	-0,44203	0,32979	0,761	-1,4276	0,5436
		Harita Mühendisliği	-0,43333	0,29685	0,691	-1,3215	0,4548
		Diğer Mühendislikler	-0,40476	0,40912	0,916	-1,6852	0,8757
		Teknikerlik	-1,43333*	0,3313	0,004	-2,4789	-0,3878
	Diğer Mühendislikler	İnşaat Mühendisliği	-0,35611	0,3919	0,939	-1,5988	0,8866
		Mimarlık	-0,03727	0,44592	1	-1,4058	1,3313
		Harita Mühendisliği	-0,02857	0,42214	1	-1,3403	1,2832
		Şehir Bölge Planlama	0,40476	0,40912	0,916	-0,8757	1,6852
		Teknikerlik	-1,02857	0,44703	0,236	-2,4226	0,3655
	Teknikerlik	İnşaat Mühendisliği	0,67246	0,30979	0,302	-0,3247	1,6696
		Mimarlık	0,9913	0,3758	0,124	-0,1654	2,148
		Harita Mühendisliği	1	0,34725	0,083	-0,0861	2,0861
		Şehir Bölge Planlama	1,43333*	0,3313	0,004	0,3878	2,4789
		Diğer Mühendislikler	1,02857	0,44703	0,236	-0,3655	2,4226

Tablo 8.11. (Devamı) Eğitim alınan bölüm için Post Hoc Testi sonuçları

Dependent Variable			Mean Difference	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
İmar affı/barışı düzenlemeleri; imar problemlerinin çözümüne, devlete gelir kaydetmeye, yıkılma veya para cezasına çarptırılan inşaatlara çözüm bulunmasına olanak sağlamış olabilir.	İnşaat Mühendisliği	Mimarlık	0,05797	0,33731	1	-0,9545	1,0705
		Harita Mühendisliği	0,68188	0,28866	0,194	-0,1814	1,5452
		Şehir Bölge Planlama	1,10688*	0,24887	0,001	0,3753	1,8385
		Diğer Mühendislikler	0,37474	0,38406	0,92	-0,8345	1,584
		Teknikerlik	-0,06812	0,42996	1	-1,5031	1,3669
	Mimarlık	İnşaat Mühendisliği	-0,05797	0,33731	1	-1,0705	0,9545
		Harita Mühendisliği	0,62391	0,37512	0,563	-0,4983	1,7461
		Şehir Bölge Planlama	1,04891*	0,34543	0,046	0,0115	2,0863
		Diğer Mühendislikler	0,31677	0,45265	0,981	-1,0618	1,6954
		Teknikerlik	-0,12609	0,49219	1	-1,6797	1,4276
	Harita Mühendisliği	İnşaat Mühendisliği	-0,68188	0,28866	0,194	-1,5452	0,1814
		Mimarlık	-0,62391	0,37512	0,563	-1,7461	0,4983
		Şehir Bölge Planlama	0,425	0,29811	0,712	-0,4697	1,3197
		Diğer Mühendislikler	-0,30714	0,41766	0,975	-1,5974	0,9832
		Teknikerlik	-0,75	0,46022	0,593	-2,2384	0,7384
	Şehir Bölge Planlama	İnşaat Mühendisliği	-1,10688*	0,24887	0,001	-1,8385	-0,3753
		Mimarlık	-1,04891*	0,34543	0,046	-2,0863	-0,0115
		Harita Mühendisliği	-0,425	0,29811	0,712	-1,3197	0,4697
		Diğer Mühendislikler	-0,73214	0,39122	0,446	-1,9591	0,4948
		Teknikerlik	-1,175	0,43636	0,143	-2,621	0,271
	Diğer Mühendislikler	İnşaat Mühendisliği	-0,37474	0,38406	0,92	-1,584	0,8345
		Mimarlık	-0,31677	0,45265	0,981	-1,6954	1,0618
		Harita Mühendisliği	0,30714	0,41766	0,975	-0,9832	1,5974
		Şehir Bölge Planlama	0,73214	0,39122	0,446	-0,4948	1,9591
		Teknikerlik	-0,44286	0,52533	0,956	-2,0947	1,209
	Teknikerlik	İnşaat Mühendisliği	0,06812	0,42996	1	-1,3669	1,5031
		Mimarlık	0,12609	0,49219	1	-1,4276	1,6797
		Harita Mühendisliği	0,75	0,46022	0,593	-0,7384	2,2384
		Şehir Bölge Planlama	1,175	0,43636	0,143	-0,271	2,621
		Diğer Mühendislikler	0,44286	0,52533	0,956	-1,209	2,0947

Games-
Howell

Tablo 8.12. Eğitim durumu için Homojenlik Testi

		Levene			
		Statistic	df1	df2	Sig.
Plansız/çarpık kentleşmenin en önemli sebeplerinden biri sanayileşme ile kırsaldan kente yapılan kontrolsüz göçler sonrasında ortaya çıkan gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma olabilir.	Based on Mean	2,639	3	156	0,052
	Based on Median	1,055	3	156	0,370
	Based on Median and with adjusted df	1,055	3	153,292	0,370
	Based on trimmed mean	2,172	3	156	0,094
İmar affı/barışı düzenlemeleri, kentleşme ve imar sorunlarının çözümüne katkı sağlamak yerine mevcut durumun bozulmasına da sebep olabilir.	Based on Mean	0,966	3	156	0,411
	Based on Median	2,670	3	156	0,050
	Based on Median and with adjusted df	2,670	3	152,777	0,050
	Based on trimmed mean	1,641	3	156	0,182
İmar affı/barışı düzenlemeleri kent planlarının uygulanmasını zorlaştırabilir.	Based on Mean	1,628	3	156	0,185
	Based on Median	3,077	3	156	0,029
	Based on Median and with adjusted df	3,077	3	148,346	0,030
	Based on trimmed mean	2,232	3	156	0,087
İmar affı/barışı düzenlemeleri, dirençsiz kentlerin oluşumuna sebep olabilir.	Based on Mean	1,301	3	156	0,276
	Based on Median	2,742	3	156	0,045
	Based on Median and with adjusted df	2,742	3	152,595	0,045
	Based on trimmed mean	1,632	3	156	0,184
Son imar barışı düzenlemesi imara aykırı kayıt dışı yapıların tespitini sağlaması açısından yerinde olduğu söylenebilir.	Based on Mean	2,251	3	156	0,085
	Based on Median	1,295	3	156	0,278
	Based on Median and with adjusted df	1,295	3	128,923	0,279
	Based on trimmed mean	2,257	3	156	0,084

Tablo 8.13. Eğitim durumu için Post Hoc Testi sonuçları

Dependent Variable			Mean Difference	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Plansız/çarpık kentleşmenin en önemli sebeplerinden biri sanayileşme ile kırsaldan kente yapılan kontrolsüz göçler sonrasında ortaya çıkan gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma olabilir.	Ön lisans	Lisans	-0,17368	0,51034	0,986	-1,499	1,1516
		Yüksek Lisans	-0,80612	0,52437	0,418	-2,1679	0,5556
		Doktora	-1	0,62606	0,383	-2,6258	0,6258
	Lisans	Ön lisans	0,17368	0,51034	0,986	-1,1516	1,499
		Yüksek Lisans	-0,63244*	0,21323	0,018	-1,1862	-0,0787
		Doktora	-0,82632	0,40306	0,174	-1,873	0,2204
	Yüksek Lisans	Ön lisans	0,80612	0,52437	0,418	-0,5556	2,1679
		Lisans	0,63244*	0,21323	0,018	0,0787	1,1862
		Doktora	-0,19388	0,42069	0,967	-1,2864	0,8986
	Doktora	Ön lisans	1	0,62606	0,383	-0,6258	2,6258
		Lisans	0,82632	0,40306	0,174	-0,2204	1,873
		Yüksek Lisans	0,19388	0,42069	0,967	-0,8986	1,2864
İmar affı/barışı düzenlemeleri, kentleşme ve imar sorunlarının çözümüne katkı sağlamak yerine mevcut durumun bozulmasına da sebep olabilir.	Ön lisans	Lisans	-0,15614	0,49111	0,989	-1,4315	1,1193
		Yüksek Lisans	-0,71769	0,50462	0,487	-2,0282	0,5928
		Doktora	-0,56667	0,60248	0,783	-2,1313	0,9979
	Lisans	Ön lisans	0,15614	0,49111	0,989	-1,1193	1,4315
		Yüksek Lisans	-0,56155	0,2052	0,035	-1,0944	-0,0287
		Doktora	-0,41053	0,38788	0,715	-1,4178	0,5968
	Yüksek Lisans	Ön lisans	0,71769	0,50462	0,487	-0,5928	2,0282
		Lisans	0,56155*	0,2052	0,035	0,0287	1,0944
		Doktora	0,15102	0,40484	0,982	-0,9003	1,2024
	Doktora	Ön lisans	0,56667	0,60248	0,783	-0,9979	2,1313
		Lisans	0,41053	0,38788	0,715	-0,5968	1,4178
		Yüksek Lisans	-0,15102	0,40484	0,982	-1,2024	0,9003

Tablo 8.13. (Devamı) Eğitim durumu için Post Hoc Testi sonuçları

Dependent Variable			Mean Difference	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
İmar affi/barışı düzenlemeleri kent planlarının uygulanmasını zorlaştırabilir.	Ön lisans	Lisans	0,58246	0,48618	0,629	-0,6801	1,845
		Yüksek Lisans	0,07483	0,49955	0,999	-1,2225	1,3721
		Doktora	0,86667	0,59642	0,468	-0,6822	2,4155
	Lisans	Ön lisans	-0,58246	0,48618	0,629	-1,845	0,6801
		Yüksek Lisans	-0,50763	0,20314	0,064	-1,0352	0,0199
		Doktora	0,28421	0,38397	0,881	-0,7129	1,2814
	Yüksek Lisans	Ön lisans	-0,07483	0,49955	0,999	-1,3721	1,2225
		Lisans	0,50763	0,20314	0,064	-0,0199	1,0352
		Doktora	0,79184	0,40077	0,202	-0,2489	1,8326
	Doktora	Ön lisans	-0,86667	0,59642	0,468	-2,4155	0,6822
		Lisans	-0,28421	0,38397	0,881	-1,2814	0,7129
		Yüksek Lisans	-0,79184	0,40077	0,202	-1,8326	0,2489
İmar affi/barışı düzenlemeleri, dirençsiz kentlerin oluşumuna sebep olabilir.	Ön Lisans	Lisans	-0,27018	0,51991	0,954	-1,6204	1,08
		Yüksek Lisans	-0,88435	0,53421	0,351	-2,2717	0,503
		Doktora	-0,43333	0,63781	0,905	-2,0897	1,223
	Lisans	Ön lisans	0,27018	0,51991	0,954	-1,08	1,6204
		Yüksek Lisans	-0,61418*	0,21723	0,027	-1,1783	-0,05
		Doktora	-0,16316	0,41062	0,979	-1,2295	0,9032
	Yüksek Lisans	Ön lisans	0,88435	0,53421	0,351	-0,503	2,2717
		Lisans	0,61418*	0,21723	0,027	0,05	1,1783
		Doktora	0,45102	0,42858	0,719	-0,662	1,564
	Doktora	Ön lisans	0,43333	0,63781	0,905	-1,223	2,0897
		Lisans	0,16316	0,41062	0,979	-0,9032	1,2295
		Yüksek Lisans	-0,45102	0,42858	0,719	-1,564	0,662

Tablo 8.13. (Devamı) Eğitim durumu için Post Hoc Testi sonuçları

Dependent Variable			Mean Difference	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Son imar barışı düzenlemesi imara aykırı kayıt dışı yapıların tespitini sağlaması açısından yerinde olduğu söylenebilir.	Ön lisans	Lisans	1,80526*	0,53517	0,005	0,4154	3,1951
		Yüksek Lisans	1,80612*	0,54989	0,007	0,3781	3,2342
		Doktora	1,80000*	0,65653	0,034	0,095	3,505
	Lisans	Ön lisans	-1,80526*	0,53517	0,005	-3,1951	-0,4154
		Yüksek Lisans	0,00086	0,22361	1	-0,5798	0,5816
		Doktora	-0,00526	0,42267	1	-1,1029	1,0924
	Yüksek Lisans	Ön lisans	-1,80612*	0,54989	0,007	-3,2342	-0,3781
		Lisans	-0,00086	0,22361	1	-0,5816	0,5798
		Doktora	-0,00612	0,44116	1	-1,1518	1,1396
	Doktora	Ön lisans	-1,80000*	0,65653	0,034	-3,505	-0,095
		Lisans	0,00526	0,42267	1	-1,0924	1,1029
		Yüksek Lisans	0,00612	0,44116	1	-1,1396	1,1518
*, The mean difference is significant at the 0,05 level,							

*, The mean difference is significant at the 0,05 level,

9. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tezin amacı Türkiye kentleri için, dirençli ve ideal kentleşmeye engel olan sorunlu süreçlerin belirlenmesidir. Tezin ilk bölümünde ideal kentleşme ile ilgili literatür taraması sonuçlarına yer verilmiştir. Daha sonraki bölümlerde kent ve kentleşme kavramları, kentleşmenin tarihi süreci, Türkiye’de imar mevzuatının gelişme süreci ve kentsel dönüşüm kavramı ve tarihsel süreci konularında bilgiler verilmiştir. Tezde ideal kentleşmedeki sorunlu süreçlerin belirlenmesi amacı ile literatür taraması yapılmış ve literatürden ideal kentleşmeye engel olan en önemli 22 adet değişken belirlenmiştir. Sonrasında literatüre dayalı olarak belirlenen bu 22 kritik değişkenin yer aldığı bir anket hazırlanmıştır. Anket kent ve kentleşme konusunda uzman kişilerin katılımı sağlanmıştır. Toplamda 288 adet uzmana gönderilen ankete 160 uzman katılmış ve veri seti oluşturulmuştur. Veri seti; Cronbach alfa (α), tanımlayıcı istatistiksel analizler, frekans analizi, Faz Göreceli Önem İndeksi (RII) analizi ve One-Way Anova istatistiksel analizleri uygulanarak değerlendirilmiştir. Her bir temel değişken için değerlendirmeler aşağıda detaylı olarak verilmiştir.

Göreceli Önem İndeksi Analizinde ortaya çıkan en önemli değişkenin “Kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmanın en önemli sebeplerinden biri denetimlerin etkin ve zamanında yapılamaması olabilir” (0,864) olması Türkiye’de kaçak yapılaşma veya gecekondulaşma hususlarındaki denetimlerin etkin ve zamanında yapılamadığını ortaya koymuştur. Yine en önemli ikinci değişken olarak ortaya çıkan “Gecekondu ve kaçak yapılaşma ile oluşan yerleşim yerleri afetlere, özellikle de depremlere dirençsiz yerler olabilir” (0,86) değişkeni de bu denetim eksikliği sebebiyle oluşan ve ağırlıkla gecekondu ve imar mevzuatına aykırı yapıların oluşturduğu yerleşim yerlerinin afetlere, özellikle de depremlere dirençsiz alanlar olduğunu ortaya koymuştur.

Gecekondulaşma ve kaçak yapılaşmanın yanında Göreceli Önem İndeksi Analizinde ortaya çıkan en önemli üçüncü değişken ise “Bir kentin planlı oluşması ve büyümesi doğru ve uzun vadeli planlama kriterlerine uygun plan yapılması ve bu planlara zaruri durumlar dışında sadık kalınması ile mümkün olabilir” (0,854) değişkenidir. Bu değişken bir kentin planlarına sadık kalınmasının önemini ortaya koymaktadır. İdeal

kentleşme sürecinde, bu çalışmada en önemli onikinci değişken olan “Kent planlarında yapılan yoğun değişiklikler planların amaçlarından sapmasına neden olabilir” (0,818) değişkeni de, kent planlarının uzun vadeli ve planlama kriterlerine uygun yapılması ve planlar üzerinde zorunlu haller dışında değişiklik yapılmaması gerektiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca analizdeki altıncı en önemli değişken olan “Gecekondu ve kaçak yapılarla oluşan yerleşim yerleri, ideal kent planlarının yapılmasını zorlaştırabilir” değişkeni ile onuncu en önemli değişken olan “İmar affi/barışı düzenlemeleri kent planlarının uygulanmasını zorlaştırabilir” değişkeni gecekondu ve kaçak yapılaşmaların ideal kent planlarının yapılmasına ve imar affi/barışı düzenlemeleriyle yasallaşan bu yapıların hazırlanan kent planlarının arazide uygulanmasının önünde engel teşkil edebileceğini göstermektedir.

Bu çalışmadaki dördüncü en önemli değişken olan “İmar affi/barışı düzenlemeleri; yeniden imar affi çıkar algısının oluşmasına ve bunun sonucunda da gecekonduya ve kaçak yapılaşmaya yöneliminin artmasına neden olabilir” (0,849) ve yedinci en önemli değişken olan “İmar affi/barışı düzenlemeleri, gecekondu ve kaçak yapılarda artışa neden olabilir” (0,84) değişkeni ile beşinci en önemli değişken olan “İmar affi/barışı kapsamına giren yapılar afetlere özellikle depremlere karşı dirençli yapılar olmayabilir” (0,846) değişkenleri, imar affi/barışı kapsamına giren yapıların çoğunun mühendislik hizmetlerinden yoksun yapılar olması sebebiyle fen ve sanat kurallarına uygun olmadığını ve bu yapılardan oluşan kentlerin afetlere karşı dirençsiz kentler olduğunu ayrıca bu tip düzenlemelerin yeniden af çıkar algısının oluşmasına ve gecekonduya ve kaçak yapılaşmaya yönelimin artmasına sebep olabileceğini göstermektedir.

Yine analiz sonucunda sekizinci en önemli değişken olan “İmar affi/barışı düzenlemeleri, kentleşme ve imar sorunlarının çözümüne katkı sağlamak yerine mevcut durumun bozulmasına da sebep olabilir” (0,836) değişkeni de imar affi/barışı düzenlemelerinin ideal ve dirençli kentleşme adına mevcut durumun bozulabileceğini ifade etmektedir.

İdeal kentleşme için tüm bu olumsuzluklar sebebiyle de analiz sonuçlarında en önemli onüçüncü değişken olan “Afetlere karşı dirençli, ideal kentlerin oluşumu için imar affi/barışı gibi yasal düzenlemelerin yapılmaması uygun olabilir” (0,814) değişkeni de bu tür yasal düzenlemelerin yanlışlığı ortaya koymuştur.

Kentsel dönüşüm, zamanla gelişen kentin ortaya çıkan sosyal, ekonomik, fiziksel, çevresel, iklimsel vb. tüm sorunlarının ele alındığı ve bu sorunlara bütüncül çözümlerin üretildiği faaliyetlerdir (Thomas, 2003, s. 23). Bu çalışmada da belirlenen önemli onbirinci değişken olan “Türkiye’de plansız/çarpık ve dirençsiz kentlerin, kentsel dönüşüm uygulamaları ile yenilenmesi zaruri bir uygulama olabilir” şeklinde olması Thomas’ın yaptığı kentsel dönüşüm tanımıyla örtüşmektedir.

Sanayileşme ve tarımda makineleşme, 1950’li yıllardan sonra gelişmekte olan Türkiye için zorlukları da beraberinde getirmiştir. Tarımda makineleşme kırsalda işsizlik, sanayileşme ise kentte işçi ihtiyacını arttırmıştır (Kayan, 2012, s. 2). “Gecekondulaşma ve kaçak yapılaşmanın temel sebeplerinden biri kontrolsüz göçler olabilir” (0,8) değişkeni ile “Plansız/çarpık kentleşmenin en önemli sebeplerinden biri sanayileşme ile kırsaldan kente yapılan kontrolsüz göçler sonrasında ortaya çıkan gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma olabilir” (0,783) değişkeni kırsaldaki işsizlik ve kentteki işçi ihtiyacıyla kentlere yoğun göçler sonrası gecekondu ve kaçak yapılaşmanın başladığını ortaya koymuştur. Sanayileşme sonrası kentlerin aldığı yoğun göçlerin, kentlerde konut ihtiyacı sebebiyle gecekondulaşma ve kaçak yapılaşmaya sebep olduğu anlaşılmaktadır. Ülkemizde sanayi alanları belirlenirken sanayinin getireceği göçün ve göçün sebep olacağı ekonomik, sosyolojik, çevresel ve iklimsel vb. sorunlarının yanında konut ihtiyacına yönelik planlamaların da yapılması önem arz etmektedir.

Son olarak analiz sonuçlarında en önemli ondördüncü değişken olan “Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği’nin 5/12 hükmünün yapılaşma için şart koyduğu parselasyon planlarının yapımına, ilgili belediyelerce daha çok özen gösterilmesi ideal kentleşme adına doğru bir yaklaşım olabilir” (0,813) değişkeni yasal hüküm olan parselasyon planlarının yapılması zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Günümüzde ilgili idareler kent planlarının ideal şekilde uygulanmasını sağlayacak ve kamusal alanların kamu eline geçmesine neden olacak bu yasal zorunluluğu yerine getirmekten kaçınmakta ve kadastral parsellerin terkleri sonrası kalan alanlarına yapılaşma izni vermekte bu da uzun vadede kentleşme sorunlarına sebep olabilmektedir.

One-Way Anova istatistiksel analizleri sonucunda ise katılımcıların eğitim aldıkları bölüm ve eğitim durumları değişkenlerinde gruplar arası farklılıklar belirlenmiştir.

Eğitim aldıkları bölüme göre “Son imar barışı düzenlemesi imara aykırı kayıt dışı yapıların tespitini sağlaması açısından yerinde olduğu söylenebilir”, “İmar barışı, kaçak yapıları kayıt altına alarak, kentsel dönüşüm uygulamalarına konu edebilecek yerlerin ve yapıların belirlenmesini sağlayan bir düzenleme olmuştur”, “İmar affı/barışı düzenlemeleri; imar problemlerinin çözümüne, devlete gelir kaydetmeye, yıkılma veya para cezasına çarptırılan inşaatlara çözüm bulunmasına olanak sağlamış olabilir.” değişkenleri arasında farklılık olduğu görülmektedir. “Son imar barışı düzenlemesi imara aykırı kayıt dışı yapıların tespitini sağlaması açısından yerinde olduğu söylenebilir” değişkeni için teknikerlik mezunları ile İnşaat Mühendisliği, Mimarlık, Harita Mühendisliği, Şehir Bölge Planlama mezunları arasında farklılık bulunmaktadır. “İmar barışı, kaçak yapıları kayıt altına alarak, kentsel dönüşüm uygulamalarına konu edebilecek yerlerin ve yapıların belirlenmesini sağlayan bir düzenleme olmuştur” değişkeninde Şehir Bölge Planlama mezunları ile İnşaat Mühendisliği ve teknikerlik mezunları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. “İmar affı/barışı düzenlemeleri; imar problemlerinin çözümüne, devlete gelir kaydetmeye, yıkılma veya para cezasına çarptırılan inşaatlara çözüm bulunmasına olanak sağlamış olabilir.” değişkeninde Şehir Bölge Planlama mezunları ile inşaat mühendisliği ve mimarlık mezunları arasında farklılık bulunmaktadır.

Eğitim durumu için “Plansız/çarpık kentleşmenin en önemli sebeplerinden biri sanayileşme ile kırsaldan kente yapılan kontrolsüz göçler sonrasında ortaya çıkan gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma olabilir.” “İmar affı/barışı düzenlemeleri, kentleşme ve imar sorunlarının çözümüne katkı sağlamak yerine mevcut durumun bozulmasına da sebep olabilir.” ve “İmar affı/barışı düzenlemeleri, dirençsiz kentlerin oluşumuna sebep olabilir.” Değişkenleri için lisans ve yüksek lisan mezunları arasında farklılık bulunmaktadır. “Son imar barışı düzenlemesi imara aykırı kayıt dışı yapıların tespitini sağlaması açısından yerinde olduğu söylenebilir.” değişkeni için ise ön lisans mezunları grubu ile diğer eğitim durumuna sahip grupları (lisans, yüksek lisans ve doktora) arasında farklılık bulunmaktadır.

Diğer katılımcı özellikleri ve değişkenler arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Bu durum katılımcıların değişkenler üzerinde yakın görüşlere sahip olduğunu göstermektedir.

Bu çalışma, mevcut bir kentin dirençli ve ideal olması ya da yeni bir kentin dirençli ve ideal olarak oluşması için aşağıda yer alan kriterler önerilmektedir.

- Uzun vadeli ve planlama kriterlerine uygun planların yapılıp bu planlara sadık kalınması,
- İmar planları sonrası parselasyon planlarının yapılması ve uygulanması,
- Planlarda zorunlu haller dışında değişiklik yapılmaması,
- Planlara uygun yapılaşma öncesi kent altyapısının tamamlanması,
- Sanayi bölgelerinin, kentte oluşturacağı yeni ihtiyaçların hesaba katılarak planlanması,
- Göç hareketlerinin kontrol altına alınması,
- Gecekondu ve imar mevzuatına aykırı yapılaşmanın önüne geçilmesi için denetimlerin artırılması yaptırımların güncellenerek artırılması,
- İmar affı/barışı gibi yasal düzenlemelerin yapılmaması,
- Vatandaşların gecekondu ya da imar mevzuatına aykırı yapı yapmasının önüne geçmek için denetim ve cezalandırmanın yanında gecekondu ve kaçak yapılaşmaların, dirençsiz kentlerin sonuçları ile ilgili bilgilendirme-bilinçlendirme politikalarının geliştirilmesi,
- Yapıların fen ve sanat kurallarına, planlara uygun inşa edilebilmesi için yapı ruhsatı, yapı kullanma izin belgesi süreçlerindeki bürokrasinin ve maliyetin azaltılması,
- Fen ve sanat kurallarına, planlara uygun yapı inşa etmenin özendirilmesi gerekirse vergi, harçlar vs. gibi yükümlölüklerden muaf etme uygulamalarının yapılması,
- Kamulaştırma işlemlerinin aksatılmaması,
- Yerel yönetimlerin imar konusunda teknik kadrolarının güçlendirilmesi,
- Dirençsiz kentlerde öncelikle kentsel dönüşüm projelerinin uygulanması gerekliliği ortaya konulmuştur.

KAYNAKLAR

- 10265 sayılı Resmi Gazete. (1959). Ankara.
- 15588 sayılı Resmi Gazete. (1976). Ankara.
- 17994 sayılı Resmi Gazete. (1983). Ankara.
- 18335 sayılı Resmi Gazete. (1984). Ankara.
- 18916 sayılı Resmi Gazete. (1985). Ankara.
- 19130 sayılı Resmi Gazete. (1986). Ankara.
- 19471 sayılı Resmi Gazete. (1987). Ankara.
- 19751 sayılı Resmi Gazete. (1988). Ankara.
- 24466 sayılı Resmi Gazete. (2001). Ankara.
- 25065 sayılı Resmi Gazete. (2003). Ankara.
- 25330 sayılı Resmi Gazete. (2003). Ankara.
- 25869 sayılı Resmi Gazete. (2005). Ankara.
- 25882 sayılı Resmi Gazete. (2005). Ankara.
- 26948 sayılı Resmi Gazete. (2008). Ankara.
- 28309 sayılı Resmi Gazete. (2012). Ankara.
- 29030 sayılı Resmi Gazete. (2014). Ankara.
- 29327 sayılı Resmi Gazete. (2015). Ankara.
- 30113 sayılı Resmi Gazete. (2017). Ankara.
- 30405 sayılı Resmi Gazete. (2018). Ankara.
- 30425 sayılı Resmi Gazete. (2018). Ankara.
- 31047 sayılı Resmi Gazete. (2020). Ankara.
- 31887 sayılı Resmi Gazete. (2022). Ankara.
- 3194 sayılı İmar Kanunu. (1985). Ankara: 18749 sayılı Resmî Gazete.
- 6785 Sayılı İmar Kanunu. (1956). Ankara: 9359 sayılı Resmi Gazete.
- 6938 sayılı Resmi Gazete. (1948). Ankara.
- 6950 sayılı Resmi Gazete. (1948). Ankara.
- 7230 sayılı Resmi Gazete. (1949). Ankara.
- 775 sayılı Gecekondu Kanunu. (1966). Ankara: 12362 sayılı Resmi Gazete.
- 8470 sayılı Resmi Gazete. (1953). Ankara.
- Akalın, M. (2018). Kente Karşı İşlenen Suçların Faili İmar Afları. Ankara: İksad Yayınevi.

- Akdoğan, İ. (2013). Kentsel Dönüşüm Çerçevesinde Kentsel Rehabilitasyon ve Sakarya Akıncılar Mahallesi Örneği. Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Arazi ve Arsa Düzenlemeleri hakkında Yönetmelik. (2020). Ankara: 31047 sayılı Resmi Gazete.
- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı . (2009). Mekansal Planlama Sistemi ve Kurumsal Yapılanma Komisyonu Raporu. Ankara.
- Bulubay, C. (2021). İmar Barışının Kentsel Korumaya Yönelik Olumsuz Etkilerinin İstanbul Tarihî Yarımada Perspektifinden İncelenmesi. Planlama Dergisi, 31(3), 480-499.
- Canpolat, B. Y. (2024). Geleceğin Mimarisinde Kentsel Dönüşüm Akıllı Şehirler. İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Cronbach, L. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. Psychometrika, 16(3), 297-334.
- Çakır, E. (2023). 21. Yüzyılda Kentsel Dönüşüm ve Yeni Eğilimler. Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi, 7(18), 118-144.
- Çay, T., & Kandemir, E. S. (2022). Türkiye'de İmar Uygulama Mevzuatındaki Gelişim Süreci. Geomatik Dergisi, 7(1), 26-40.
- Erbaş, İ. (2018). Kimileri İçin Fırsat, Kent İçin İse Tehdit: İmar Barışı. Mimarlık Dergisi, Mimarlar Odası, 403, 27-30.
- Erdoğan, O., & Babaoğlu, C. (2024). Türkiye’de Afet Yönetiminde Dirençlilik ve Dirençli Şehirler. İstanbul: Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Vakfı Turkuvaz Haberleşme Ve Yayıncılık A.Ş.
- Esen, A. (2023). Dirençli Şehirler Oluşturma ve Afet Zararlarını Azaltmada Kamu Yönetiminin Yeri. Avrasya Dosyası Dergisi, 14(1), 8-88.
- Genç, F. N. (2008). Türkiye’de Kentsel Dönüşüm: Mevzuat ve Uygulamaların Genel Görünümü. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 15(1), 115-130.
- Gül, S. (2024). Akyazı İlçe Merkezinin Kentsel Dönüşüm Bağlamında Yapılar Açısından Afet Riskinin İncelenmesi. Düzce Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- İnceyol, Y. (2021). Uygulama İmar Planı Tadilatlarında Plan Değişikliği Ölçütlerine Uygunluğun Araştırılması. Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 11(4), 1324-1339.
- Işık, Ş. (2005). Türkiye’de Kentleşme Ve Kentleşme Modelleri. Ege Coğrafya Dergisi, 14, 57-71.
- Kalkan, M. (2023). Türkiye’deki Kentleşme Odaklı Afet Politikalarının 1923- 2023 Yılları Arasındaki Analizi. Kent Akademisi Dergisi, 16(Türkiye Cumhuriyeti’nin 100. Yılı Özel Sayısı), 544-558.
- Karabel, A. H. (2014). Şehrin Ruhu ve Kentsel Dönüşüm. Memursen-Kamuda Sosyal Politika Dergisi.
- Karabulut, S. (2019). Gelişmekte Olan Konut Alanlarında İmar Planı Ölçeğinde Kentsel Dönüşüm: Elazığ Örneği. Frat Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

- Kasparoğlu, M., & Suri, L. (2019). İmar Barışı. Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Dergisi, 2(1), 47-60.
- Kayan, A. (2012). Türkiye'de Bölge Planlaması: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(20), 103-134.
- Keleş, İ. (2023). Türkiye'de İmar Afklarının İmar Yasaları ve İmar Planlarına Etkisi. Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi, 6(7), 969-990.
- Keleş, R. (2016). Kentleşme Politikası (15. Baskı b.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Kıray, M. B. (2003). Kentleşme Yazıları. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Kırmacı, T. (2024). 6 Şubat Deprem Raporu: Kurumlar, Usulsüzlükler ve Şeffaflık. İstanbul: Uluslararası Şeffaflık Derneği.
- Kızıroğlu, A. M. (2017). Türkiye'nin Nüfus Değişimine Göre İl Bazında Kentleşmesine Bir Bakış (1965-2014). Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi 9(16), 153-183.
- Köse, S., Ayan, Z., Vural, E., Özcivan, K., & Koçdemir, Y. (2023). Afete Hazırlık Kapsamında İstanbul'da Kentsel Dönüşüm Uygulamaları. Çevre, Şehir ve İklim Dergisi, 2, (4) (196-219).
- Kula Kartal, S., & Mor Dirlik, E. (2016). Geçerlik kavramının tarihsel gelişimi ve güvenilirlikte en çok tercih edilen yöntem: Cronbach Alfa Katsayısı. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16(4), 1865-1879.
- Küçükdağ, R. (2023). Kent ve Çevre Görünümlerine Geçmişten Günümüze Göç Olgusunun Etkisi. Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi, 2(7), 522-531.
- Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği. (2014). Ankara: 29030 sayılı Resmi Gazete.
- Memişoğulları, M. (2017). Anayasal İlkeler Çerçevesinde İmar Planı Ve Plan Değişiklikleri. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Gayrimenkul Geliştirme Ve Yönetimi Anabilim Dalı, Dönem Projesi.
- Meşhur, M. Ç. (2008). Arazi ve Arsa Düzenlemesi Sürecinin Kentsel Mekan Oluşumu Açısından İrdelenmesi. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, 25(2), 21-38.
- Naoum, S. (2007). Dissertation Research and Writing for Construction Students (2 b.). Butterworth-Heinemann.
- Özelmacıklı, M., & Baz, İ. (2018). İmar Barışı'nın Getirdikleri ve Yaşanabilecek Aksaklıklar. İstanbul Ticaret Üniversitesi Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Dergisi, 1(1), 65-72.
- Özer, İ. (2004). Kentleşme Kentleşme ve Kentsel Değişme. Ankara: Ekin Kitabevi.
- Özlüer, I. (2018). İmar Barışı Düzenlemesine Hukuki Bir Yaklaşım. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 9(2).
- Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği. (2017). Ankara: 30113 sayılı Resmi Gazete.
- SSPS. (2024). IBM SPSS Statistics 29.0.2.0 programı,.
- Susmaz, H., & Ekinci, C. E. (2009). Sağlıklı Kentleşme Süreci Esasları. e-Journal of New World Sciences Academy, 4(1), 21-34.
- Tekeli, İ. (2009). Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması. 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, 106-134.

- Tercan, B. (2018). 1948'den Bugüne İmar Afları. Mimarlık Dergisi, Mimarlar Odası, 403, 20-26.
- Thomas, S. (2003). A Glossary of Regeneration and Local Economic Development. Manchester: Local Economic Strategy Center.
- TMMOB, Kentleşme ve Yerel Yönetimler Çalışma Grubu. (2004). Kaçak Yapılaşma İle İlgili Süreçler, Sorunlar, Çözüm Önerileri” Değerlendirme Raporu. Planlama Dergisi, 3, 94-105.
- Torlak, E. (2003). Gecekondulaşmanın Gelişimi İmar Afları ve Islah İmar Planları. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 12(1), 64-73.
- Turhan, M. (2021). Yapı Kayıt Belgeli Yapılara Verilen Güçlendirme İzni. Hacettepe HFD, 11(2), 779-824.
- Usta, H. K. (2021). Planlı Kentleşme ve Rant İlişkisi: Şanlıurfa Örneği. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18(48), 1-22.
- Uysal, H. (2021). Türkiye’de İmar Affı Barışı Kanunlarının Uygulamaları Ve Karşılaşılan Sorunlar: Alanya Örneği. Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Uzunçubuk, L. (2009). Doğal Afetlerin Kentsel ve Bölgesel Planlamada Yeri. Jeodezi, Jeoinformasyon ve Arazi Yönetimi Dergisi 2009/2 Sayı 101 (18-27).
- Yılmaz, V. (2019). Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Sürecinin Yansımaları ve Kentleşme. Van YYÜ İİBF Dergisi, 4(7), 119-133.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Mahmut Esat ÇAKMAK

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2010, Yıldız Teknik Üniversitesi, İnşaat Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü
- **Yükseklisans** : 2024, Sakarya Üniversitesi, İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- 2011-2012 yılları arasında özel sektörde şantiye şefi olarak çalıştı.
- 2012-2013 yılları arasında İstanbul Fatih Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nde Bölge Mühendisi olarak çalıştı.
- 2013-2017 yılları arasında Sakarya Hendek Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü'nde Kontrol Mühendisi olarak çalıştı.
- 2017-2021 yılları arasında Sakarya Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı, İmar ve Şehircilik Şube Müdürlüğü'nde inşaat mühendisi olarak çalıştı.
- 2021 yılı sonrasında halen Sakarya Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı'nda, İmar ve Şehircilik Şube Müdürü olarak görev yapmaktadır.
- 2011 yılında Kara Kuvvetleri Komutanlığı Ağrı 12. Mekanize Piyade Tugayı'ndan görevindeki üstün başarısı nedeni ile Üstün Hizmet Belgesi almıştır.